

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ'NDEN KUZAY KIBRIS TÜRK
CUMHURİYETİ'NE TÜRK-KIBRIS POLİTİKASI**

Yüksek Lisans Tezi

Yusuf Başdağ

Ankara – 2021

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ'NDEN KUZEY KIBRIS TÜRK
CUMHURİYETİ'NE TÜRK-KIBRIS POLİTİKASI**

Yüksek Lisans Tezi

Yusuf Başdağ

Tez Danışmanı

Dr. Duygu Dersan Orhan

Ankara – 2021

KABUL VE ONAY

Yusuf BAŞDAĞ tarafından hazırlanan ‘‘Kıbrıs Türk Federe Devleti’nden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne Türk-Kıbrıs Politikası’’ baŐlıklı bu çalışma, 05/07/2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ali İbrahim AKKUTAY (BaŐkan)

Dr. Öğr. Üyesi Duygu DERSAN ORHAN (DanıŐman)

Dr. Öğr. Üyesi Aslı GÜLSEVEN (ye)

Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK BEYANI

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi 'ne uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu ödevde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yusuf BAŞDAĞ

05/07/2021

ÖZ

BAŞDAĞ, Yusuf. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Türk-Kıbrıs Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2021.

Kıbrıs tarih boyunca birçok medeniyet ve devlet egemenliğinde bulunmuş ve uluslararası politikaya yön veren stratejik konuma sahip olmuştur. İngiltere'nin adaya sahip olmasından sonra Kıbrıs adasının temel unsurları olan Rum ve Türk toplumları arasında sorunlar yaşanmış ve bu sorunlar hala devam etmektedir.

Bu çalışmanın konusu, 1974-1983 yılları arasında Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik yapılan toplumlar arası görüşmeler doğrultusunda Türk Kıbrıs politikasının incelenmesidir. Özellikle dönemin uluslararası alanda etkin devletlerinin Kıbrıs politikasının Türk politikasında nasıl belirleyici rol oynadığı değerlendirilmiştir. Türkiye ve Kıbrıs Türk yönetiminin Kıbrıs politikasından bir kesit alınarak KKTC'nin kuruluş nedenleri ortaya çıkarılmış ve genel değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Sorunu, BM, Toplumlararası Görüşmeler, Kıbrıs Cumhuriyeti.

ABSTRACT

BAŞDAĞ, Yusuf. From the Turkish Federated State of Cyprus to the Turkish Republic of Northern Cyprus: Turkish-Cyprus Policy, Master Thesis, Ankara, 2021.

Cyprus has been dominated by many civilizations and states throughout history and has had a strategic position that directs international politics. After the British possession of the island, there were problems between the Greek and Turkish communities, which are the basic elements of the island of Cyprus, and these problems still continue.

The subject of this study is the examination of Turkish Cyprus policy in line with the inter-communal talks for the solution of the Cyprus problem between 1974-1983. In particular, it was evaluated how the Cyprus policy of the internationally active states of the period played a decisive role in the Turkish policy. By taking a section from the Cyprus policy of Turkey and the Turkish Cypriot administration, the reasons for the establishment of the TRNC were revealed and a general evaluation was made.

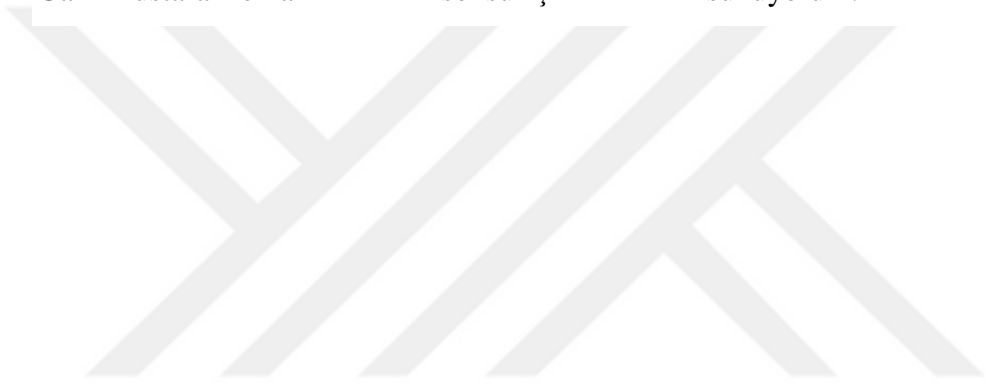
Key Words: Cyprus Problem, UN, Intercommunal Discussions, Republic of Cyprus.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın tüm aşamalarında bana destek olan, sabır, hoşgörü ve değerli vaktini benden esirgemeyen ve bilgi ve tecrübesi ile bana rehber olan değerli danışmanım Dr. Duygu Dersan Orhan'a,

Bana her koşulda destek olan değerli eşim Demet Arslan Başdağ ve oğlum Mustafa Kemal Başdağ'a,

Son olarak "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" sözüyle bana bilimi rehber almamı sağlayan, hayattaki her şeyin bilimden ibaret olduğunu öğreten Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS TARİHİ VE 1974 KIBRIS BARIŞ HAREKATI

1.1. Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti İdaresine Kadar Tarihi.....	5
1.2. Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti İdaresi.....	6
1.3. Kıbrıs'ın İngiltere Tarafından İdaresi ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması.....	9
1.4. Ada'da Yaşanan Sorunlar ve Türkiye'nin Ada'ya Müdahalesi.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMLARASI GÖRÜŞMELER

2.1. Otonom Kıbrıs Yönetimi	21
2.2. Kıbrıs Türk Federe Devleti	22
2.3. Viyana Görüşmeleri.....	26
2.4. Denктаş-Makarios Zirvesi ve Dört İlke Anlaşması.....	29
2.5. Denктаş-Kipriyanu Görüşmesi ve Doruk Anlaşması	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KKTC'NİN KURULMASI

3.1. BM 13 Mayıs 1983 Tarihli Kıbrıs Kararı	39
3.2. KKTC'nin Kuruluş Sebepleri.....	45
3.3. KKTC'nin İlanı	52

3.4. KKTC'nin Kuruluşunda Türkiye'nin Etkisi	55
3.5. KKTC'nin İlanının Uluslararası Alandaki Yankıları ve Sonuçları.....	57
3.6. Rauf Denktaş'ın Süreçteki Rolü	61

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İLGİLİ DEVLETLERİN KIBRIS POLİTİKASI

4.1. ABD ve İngiltere'nin Süreçteki Rolü	65
4.2. AB'nin Süreçteki Rolü.....	72
4.3. SSCB'nin Süreçteki Rolü	74
4.4. Türkiye ve Yunanistan'ın Süreçteki Rolü	77
SONUÇ.....	89
KAYNAKÇA.....	93
EKLER.....	97
EK-1. Kıbrıs siyasi haritası	97
EK-2. Garanti antlaşması	98
TURNİTİN RAPORU.....	101
ÖZGEÇMİŞ.....	109

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AT	: Avrupa Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
CENTO	: Central Treaty Organization (Merkezi Anlaşma Teşkilatı)
EOKA	: Ethniki Organosis Kiprion Agoniston (Kıbrıslı Savaşçıların Milli Örgütü)
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTFD	: Kıbrıs Türk Federe Devleti
KTKA	: Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetler

GİRİŞ

Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik olarak 20 Temmuz 1974 tarihinde icra edilen Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan 1983 yılında KKTC kurulana kadar BM nezaretinde birçok görüşme gerçekleştirilmiştir. 1975 yılında Viyana'da Klerides ve Denктаş arasında beş kez görüşme yapılmış ve daha sonra Makarios sürece dâhil olmuştur. 1974 yılında Denктаş ve Makarios arasında Dört İlke Anlaşması imzalanmıştır. Makarios'un 1977 yılında ölümü üzerine görüşmeler Denктаş ile Kipriyanu arasında devam etmiş ve 1979 yılında On İlke Anlaşması imzalanmıştır. 1983 yılına kadar BM nezaretinde görüşmeler devam etmiş ama bir sonuca ulaşılamamıştır. 13 Mayıs 1983 tarihinde BM'nin aldığı karar neticesinde KTFD Meclisi KKTC'nin kuruluşunu ilan etmiştir. KKTC'nin kuruluş bildirgesinde şunu belirtmektedir: "KKTC'nin ilanı iki eşit halkın gerçek bir federasyon çatısı altında yeniden bir ortaklık kurmasını engellemez, aksine bir federasyonun kuruluşu için gerekli ön koşulları tamamlayarak, bu yoldaki samimi çabaları kolaylaştırabilir. Bu yolda her yapıcı çabayı göstermeye kararlı olan KKTC başka bir devletle birleşmeyecektir" (Uçarol, 2013, s.1072). Bu çalışmada 1974-1983 yılları arasında yapılan görüşmeler değerlendirilecek ve "KKTC'nin kurulmasını gerektiren nedenler nelerdir?" sorusu cevaplanmaya çalışılacaktır. Bu soruya aranan cevaplarla birlikte Kıbrıs sorununun görüşmeler neticesinde çözümünün mümkün olup olmadığı değerlendirilecektir. Bu araştırma literatür taraması şeklinde yapılacaktır. Özellikle bu dönemde aktif rol oynayan kişilerin eserlerinden faydalanılacaktır.

Akdeniz'de ticaret yollarına hâkim olması nedeniyle Kıbrıs Adası her zaman stratejik öneme sahip olmuştur. 1868 yılında Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla bu önem daha da ön plana çıkmış, Ortadoğu'da petrolün bulunması nedeniyle önemi katlanarak artmıştır. Kıbrıs'ın stratejik önemini şöyle değerlendirebiliriz: Akdeniz'e sabit uçak gemisi, Türkiye'nin güney kanadını Mersin ve İskenderun limanlarının emniyet mevzii, Süveyş Kanalı ve Ortadoğu coğrafyasının kontrolü sağlayan üs niteliğindedir.

Bu yüzden Kıbrıs sorunu tarihin hiçbir döneminde sadece Ada'da yaşayanların problemi olmamıştır. Dönemin güçlü devleti İngiltere bu stratejik önemden dolayı 1878 yılında Kıbrıs Adası'nın idaresini Osmanlı Devleti'nden devralmıştır. 1960

yılına kadar Kıbrıs İngiltere idaresinde bulunmuş, daha sonra Kıbrıs Cumhuriyeti kurularak Ada'nın idaresi Kıbrıs toplumlarına bırakılmıştır. Ancak Kıbrıslı Rumlar Ada'yı Yunanistan'a bağlamak istedikleri için Kıbrıs'ta bir türlü barış sağlanamamıştır. Yaşanan bu gelişmeler üzerine 1974 yılında Türkiye 1960 Antlaşmasındaki garantörlük hakkını kullanarak Ada'ya müdahale etmiş ve Kıbrıs'ın kuzeyinde Kıbrıslı Türklere güvenli bir bölge tesis etmiştir.

Kıbrıs'ta yaşanan problemlerden dolayı Kıbrıs Türk yönetimi adada iki toplumlu iki bölgeli federasyon kurulmasını istemiş ve bu nedenle kuzeyde Türk Federe Devleti'ni kurmuştur. 1977 Denктаş-Makarios ve 1979 Denктаş Kipriyanu anlaşmaları ile bu iki toplumlu ve iki bölgeli yapı kabul edilmiştir. Fakat bu iki anlaşma doğrultusunda yapılan görüşmeler neticesinde tam olarak bir sonuca ulaşılmamış ve bunun neticesinde 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti devleti kurulmuştur.

Bugün Kıbrıs Rum yönetimi Kıbrıs Cumhuriyeti'ni temsil etmektedir. Uluslararası alanda KKTC devlet olarak tanınmamaktadır. Kıbrıs Adası adına bütün uluslararası alandaki faaliyetler Rum yönetimi tarafından yapılmaktadır. Bu nedenle bu tezde KKTC'nin kuruluş süreci incelenerek, KKTC'nin kuruluşunun sorunun çözümüne yönelik katkısı değerlendirilecektir.

Tezin ilk bölümünde stratejik önemini hiçbir zaman kaybetmeyen Kıbrıs adasının 1974 yılına kadar olan tarihi dönemi anlatılacaktır. Bu bölüm içerisinde Osmanlı İdaresinden önceki tarihinden başlayarak Osmanlı idaresinde, İngiliz yönetimi, Kıbrıs Cumhuriyeti ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtına giden süreç açıklanacaktır. Bu bölümdeki amaç adanın stratejik önemi nedeniyle tarih boyunca birçok devlet tarafından yönetildiğini ve Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra adada bir türlü barışın tesis edilemediğini değerlendirecektir.

İkinci bölümde 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı neticesinde adada oluşan geçici duruma çözüm getirmek amacıyla yapılan görüşmeler incelenecektir. Bu bölümün önemi Kıbrıs Türklerinin adada oluşan coğrafi harita neticesinde istedikleri federasyon yapısına yönelik yapılan görüşmelerin analiz edilmesidir. 1975 yılında tek taraflı

kurulan Türk Federe Devleti 1977 ve 1979 yılında imzalanan anlaşmalarla da teyit edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulması sürecini hazırlayan nedenler, kuruluşu ve dünyadan tepkiler değerlendirilecektir. Özellikle KKTC'nin kurulmasını nedenleri incelenerek Kıbrıs sorununa getireceği çözümler ve KKTC'nin kurulmasının dönemin şartlarındaki nedenleri ve sonuçları değerlendirilecektir. KKTC'nin kurulması 1974'ten sonra elde edilen kazanımlara nasıl etki ettiği analiz edilecektir.

Dördüncü bölümde ise KKTC'nin kurulmasına giden süreçte Ada ile ilgili devletlerin politikaları incelenecektir. 1980 öncesi çözüme yönelik olumlu gelişmeler olmasına rağmen 1980 sonrası dönemde özellikle Rum ve Yunan tarafı çözümsüzlük yönünde tavır almıştır. Bu alınan tavırların nedenleri ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu çerçevede ABD, İngiltere, AB, SSCB ve Türkiye'nin politikalarına odaklanılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS TARİHİ VE 1974 KIBRIS BARIŞ HAREKATI

1.1. Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti İdaresine Kadar Tarihi

Kıbrıs Adası (Cyprus) adını önemli madenlerden olan bakır (cyprum/cuprum) madeninden almaktadır. Sardunya ve Sicilya'dan sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adası olan Kıbrıs Türkiye kıyılarından 70 km, Suriye'den 98 km, Mısır'dan 316 km ve Yunanistan'dan 900 km ve Girit adasından 550 km uzaklıktadır. (Sandıklı, 2010) Kıbrıs'ın yüz ölçümü 9243 kilometre karedir. Bugünkü mevcut durumda adanın %35'i KKTC'ye, %60'ı Güney Kıbrıs Rum Yönetimine, %3'ü İngiltere'ye ve %2 ise BM Barış Gücü'ne ait bölgedir. (Bostancı,2015) Kıbrıs adası jeolojik açıdan, Toros dağlarının bir uzantısı olarak Anadolu'nun bir parçasıdır. Görüldüğü, Ada Yunanistan'ın iddia ettiği gibi Yunan adası değil, Anadolu'nun her açıdan bir parçasıdır. Kıbrıs Osmanlı İmparatorluğu egemenliğine girmeden önce Mısır, Hitit, Aka, Miken, Yunan, Finike, Asur, Pers, Makedonya, Roma, Arap, Bizans, Ceneviz, Memluk ve Venedikliler yönetiminde bulunmuştur. (Vatansever,2012)

Kıbrıs adasının tarih öncesi dönemde var olduğu tahmin edilmektedir. Adada yaşayan insanların yaptığı kalıntılardan M.Ö. 9000'li yıllarda insan yaşadığı değerlendirilmektedir. Özellikle 1930'lu yıllarda Neolitik Çağ keşfi Kıbrıs adasının geçmişinin ortaya çıkarılmasında fayda sağlamıştır. (Demir,2005) Yeni/Cıvalı taş devrinde, Bronz çağ döneminde yaşayan insanlara ait arkeolojik kalıntılar bulunmuştur. Özellikle Bronz çağ döneminde bakır madeninin bulunmasından dolayı Kıbrıs'a tüccarlar gelmiş ve ticaret ilişkisi başlamıştır.

M.Ö. 1500 yıllarında Mısırlılar ile Hititler Kıbrıs için mücadele etmiş ve Hititler kazanmıştır. Hititler adayı 120 yıl yönetmiştir. Daha sonra Akalılar ve Mikenlerin eline geçen Kıbrıs, M.Ö.1150'li yıllarda Yunanlılar tarafından fethedilmiştir. Yunanlılardan sonra Anadolu'da bir uygarlık olan Fenikeliler adaya M.Ö. 1000'li yıllarda hâkim olmuşlardır. Asur Kralı II.Sargon, M.Ö. 708'de Fenikelileri yenilgiye uğratarak 100 yıl adayı yönetmiştir. M.Ö. 7.yüzyıl sonlarında,

Mısır güçlenince Kıbrıs'ın yönetimini tekrar ele geçirmiştir. Adada var olan Mısır hâkimiyetine M.Ö.525 tarihinde Persliler tarafından son verilmiştir. Pers döneminde Kıbrıslı Krallar Perslilere vergi ödeyerek, özerk bir şekilde yaşamaya devam etmişlerdir. M.Ö 333 yılında Kıbrıs Büyük İskender tarafından Perslilerden alınmıştır. Yaklaşık iki yüzyıl sonra M.Ö.58 yılında Romalılar adayı fethetmiştir. Roma Döneminde adada barış sağlanmış, bunun neticesinde ticaret gelişmiş ve adanın refahı artmıştır. Ayrıca Roma İmparatorluğu döneminde adada Hıristiyan nüfusu artmıştır. 395 yılında Roma'nın ikiye ayrılması ile birlikte Kıbrıs Doğu Roma İmparatorluğu'nun yönetimine girmiştir. 7.yüzyılda Araplarla başlayan mücadeleler adanın iki dinin etki alanına girmesine sebep olmuştur. 1191 yılında, I.Richard III.Haçlı seferi esnasında Kıbrıs adasına sığınmış ve adanın kontrolünü ele geçirmiştir. Fakat adada yaşanan ayaklanmalar sonucu I. Richard adayı Templar Şövalyelerine satılmıştır. Templar Şövalyelerin adadan ayrılması nedeniyle I. Richard tarafından Kıbrıs, Kudüs Krallığının yöneticisi Fransız Lüzinyan'a satılmıştır. Lüzinyan hanedanlığı Kıbrıs'a 300 yıl hükmetmiştir. Lüzinyan hanedanlığından II. John Venediklilerden yardım istemiştir. II. John ölümünden sonra 1473 yılında ada Venedik kontrolüne girmiştir. 1489 yılında da ilhak edilmiştir. (Çelik, 2008a)

Venedik döneminde de diğer dönemlerden farklı bir durum olmamıştır. Adadaki baskı ve sömürü devam etmiştir. Lüzinyan dönemindeki feodal yapı Venedikliler tarafından devam ettirilmiş ve toprak ağalarından sadece vergiler alınmıştır. Yapılan bu baskıdan dolayı Kıbrıs halkı Osmanlı devletinden yardım istemiştir. Osmanlı İmparatorluğunun adayı fethetmesiyle birlikte tarihte ilk defa uzun süreli Kıbrıs Müslüman idaresine girmiştir. (Alasya,1987, s.1)

1.2. Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti İdaresi

Stratejik konumundan dolayı Osmanlı İmparatorluğu'nun ilgisini çeken Kıbrıs adası Mısır, Rodos ve Girit'in fethedilmesinden sonra önemi daha da artmıştır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu toprakları arasında kalmış ve Venedikli korsanların Osmanlı donanması ve yolcu gemilerine saldırması Kıbrıs adasının fethini zorunluluk haline getirmiştir. Özellikle II. Selim Kıbrıs adasının fethinin bu yaşanan sıkıntılardan dolayı gerekli olduğuna inanmaktadır. (Gazioğlu,2001,s.7) Bunun yanında Osmanlı

İmparatorluğu Kıbrıs adasının Venedikliler tarafından ele geçirildikten sonra korsanların Osmanlı gemilerine saldırması nedeniyle birçok kez akınlar düzenlemiş ve savaş ganimeti elde etmiştir. Mısır'ın fethinden sonra Kıbrıs tekrar gündeme gelmiş ve Venedikliler tarafından Memlûklular'a ödenen 8000 dükalık vergi Osmanlı Devleti'ne ödenmeye başlanmıştır. (Gazioğlu,2001,s.6) Rodos'un fethinden sonra Venedikliler Kıbrıs'a sıranın geldiğini anlamış ve buna yönelik tedbir almışlardır. Ancak bu adanın fethedilmesine engel olmamıştır. 1571 yılında Osmanlı donanması Kıbrıs adasını fethetmiştir. Osmanlı İmparatorluğu diğer fethedilen yerlerde olduğu gibi Kıbrıs'taki düzeni hem Osmanlı sistemi hem de adada yaşayan toplumların kültürüne göre kurmuştur. Kıbrıs'ta düzen sağlandıktan sonra Anadolu'dan adaya Türkler göç ettirilmiştir. Bu göç ettirilenler öncelikli olarak adada bulunan Osmanlı ordusuna mensup ve ailelerinden oluşmuştur. Anadolu'dan gelenler toprak sahibi olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu tarafından yapılan bu iskân politikası 1572 yılında başlamış ve 1689 yılında sona ermiştir. Göçler genellikle İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerinden olmuştur. Adaya gönderilenler genellikle meslek sahibi kişilerdir. Böylelikle adada tarım ve ticaretin gelişmesine katkı sağlanmıştır. Kıbrıs'ın idari yapısı Lefkoşa merkezli olarak Beylerbeylik olarak düzenlenmiştir. İlk Beylerbeyi Avlonya Sancaktarı Muzaffer Paşa atanmıştır. (Çelik,2008b)

Adadan Lala Mustafa Paşa'nın ayrılmasından sonra orada kalan askerlere toprak verilerek adada kalması sağlanmıştır. Kıbrıs adasının 1878 yılında idari yönetimi İngilizlere verilmiş ve 1914 yılında Osmanlı İmparatorluğu İngiltere karşısında savaşa girince tek taraflı olarak Kıbrıs İngilizler tarafından ilhak edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetinde kaldığı süre içerisinde Kıbrıs vatandaşları özerk bir şekilde yaşamlarını sürdürmüştür. Osmanlı Devleti'nin gelirleri azalınca Kıbrıs'ın statüsü de değişerek Beylerbeyliğinden Müsellim seviyesine indirilmiştir. Devletin gücünün azalması nedeniyle adada karışıklıklar baş göstermiştir. Karışıklıkların artması nedeniyle Kıbrıs Vezir-i Azam'a Has olarak verilmiş ve bir Muhassıl tarafından yönetilmiştir. Bu şekilde yönetim de başarılı olmayınca 1745'te bağımsız bir il olarak, Ebubekir Paşa tarafından yönetilmiş, ancak 3 yıl aradan sonra tekrar Vezir-i Azam'ın Hassı olarak yönetilmiştir. 1785 yılında vergi problemlerinden dolayı Divan-ı Hümayun tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bu dönemde müsellimlere

tanınan hakların Rum piskoposlara tanınması nedeniyle güçleri artmış ve vergi belirleme ve toplama işi onlara verilmiştir. Kıbrıs adasının yönetim şekli çok fazla değişmiş ve Tanzimat Fermanı'nın ardından Cezayir eyaletine bağlı bir sancağa dönüşmüş ve mutasarrıf atanmıştır. Ayrıca bu dönem yapılan reformların Kıbrıs'ta uygulanabilmesi için Osmanlı yönetimi tarafından atanan toplum temsilcileri ile temsil edilmesine karar verilmiştir. O zaman ki divan üyeleri 4 Türk, 2 Rum, 1 Ermeni ve 1 Maronit olmak üzere 8 kişiden oluşmaktaydı. 1861 yılında Kıbrıs'ın yönetimi Cezayir eyaletinden ayrılarak İstanbul'a ve daha sonra 1868 yılında Çanakkale vilayetine bağlı bir mutasarrıflık olmuştur. Ancak bu şekilde uzaktan yönetim problem olunca Kıbrıs adası İngiliz idaresine girinceye kadar bağımsız bir mutasarrıflık şeklinde idare edilmiştir. Bu dönemde bütün etnik ve dini gruplar eşit şekilde yönetime katılmışlardır. Bu yönetim şekli siyasi eşitliği getirmiş ve bununla birlikte tüm toplulukların belediyelerde ve mahkemelerde temsil edilmesi sağlanmıştır. Bu yönetim şekli 1878 yılından sonra da İngilizler tarafından devam ettirilmeye çalışılmış ama başarılı olmamıştır. Bunun en büyük nedeni Rumların Enosis talepleri olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu adayı fethettikten sonra önceki yönetimler tarafından oluşturulan feodal yapıyı kaldırmıştır. Özellikle Venedikliler tarafından uygulanan baskıcı yönetim ve ağır vergiler kaldırılmıştır. Serflerin (köle sınıfı) toprak sahibi olması ve onu işlemesine izin verilmiştir. Önceden var olan dinsel baskı Osmanlı yönetiminde olmamıştır. Özellikle Türklerle birlikte çoğunluğu oluşturan Ortodoks Rum halkı ilk kez Osmanlı yönetiminde bütünlük oluşturabilmişlerdir. Osmanlı idaresinde Kıbrıs'taki diğer etnik ve dini gruplara daha önce tanınmayan haklar tanınmıştır. Örneğin adada Rumca resmi dil olmuş ve insanlar kendilerine ait toprak sahibi olabilmıştır. Bu şekilde icra edilen yönetim şekline dolaylı olarak 19.yüzyıla kadar büyük çaplı herhangi bir olay olmamıştır. (Gazıoğlu, 2001, ss.54-56) Ancak Fransız ihtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik akımı Kıbrıs'ta da etkisini göstermiştir. Bunun yanında Rusya'nın Balkanlarda ve Doğu Anadolu'da yaptığı müdahaleler ve Osmanlı devletinin ekonomik durumunun kötü olması adadaki durumu etkilemiştir. Devletin güçsüzlüğünü fırsat bilen Rumlar kendi etnik, dini ve kültür bağı olan Yunanistan ile birleşme isteklerini ortaya koymuştur. Özellikle adada bulunan eğitimli Rumlar Yunanistan ile birleşme anlamına gelen Enosis için çalışmaya başlamıştır. Yunanistan'da başlayan milliyetçilik akımı ve bu nedenle ortaya çıkan isyanlar

Kıbrıslı Rumlar tarafından desteklenmiştir. Bu tarihten sonra Rum Ortodoks Kilisesi ve Rum aydınları Kıbrıs adasının Yunanistan ile birleşmesi için çaba sarf etmişlerdir. Bunu sadece Osmanlı idaresinde değil, İngiliz idaresinde de bu amacı gerçekleştirmek için çabalamışlardır. Ama başarılı olamamışlardır. (Çelik, 2008b)

1.3. Kıbrıs'ın İngiltere Tarafından İdaresi ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması

19.yüzyıl son çeyreğine kadar Osmanlı Devleti egemenliğinde bulunan Kıbrıs, İngiltere'nin Berlin Kongresi'nde Osmanlı Devleti'ni desteklemesi amacıyla II. Abdülhamit tarafından idari yönetimi 4 Haziran 1978 tarihinde imzalanan anlaşma ile İngilizlere verilmiştir. Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devleti Almanya'nın yanında savaşa girmesi nedeniyle İngiltere Kıbrıs'ı tek taraflı ilhak etmiştir. Osmanlı Devleti bu ilhakı Lozan Antlaşması ile tanımış ve Kıbrıs'ın egemenliğini tamamen İngiltere'ye bırakmıştır. (Çelik, 2008c)

İngiltere'nin Kıbrıs adasının yönetimini ele geçirmesinin başlıca amacı, Osmanlı Devleti'nin 19.yüzyılda iyice güçsüzleşmesi nedeniyle Hindistan yolunun ulaşım güvenliğini doğrudan kendinin sağlamak istemesidir. Ayrıca Süveyş Kanalı'nın açılması ile bu yolun emniyetini sağlamaktır. 1882 yılında Mısır'ı işgal ederek Süveyş kanalının emniyetini sağlaması Kıbrıs'ın önemini de azaltmıştır. Bundan sonra İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar, İngiliz askeri yetkililer tarafından değişik stratejiler öne sürülse dahi, İngiltere için Kıbrıs'ın önemi sadece Akdeniz'de başka bir gücün eline geçmemesi için elde tutulmasını gerektirecek kadar olmuştur. Hatta İngiliz hükümeti Kıbrıs'ı Birinci Dünya Savaşı esnasında Yunanistan'ın Sırbistan'ın yanında savaşa girmesi koşuluyla Yunanistan'a vermeyi teklif etmiştir. Fakat Yunan hükümeti bunu kabul etmemiştir. (Göztepe, Bilgiç, 2014)

İngiltere Kıbrıs'ın idaresini devraldıktan sonra bir anayasa getirerek ada halkının siyasal katılımına bir ölçüde olanak sağlanmıştır. Bu anayasal düzeni 1931 yılındaki ayaklanmaya kadar sürdürebilmiştir. 1931 yılında Rumlar tarafından yapılan Enosisçi ayaklanma İngilizlerin tavır değiştirmesine neden olmuştur. Bundan sonra İkinci Dünya Savaşı yıllarına kadar baskıcı bir tutum sergilemiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha yumuşak bir tutum sergilemiş, hatta adaya toplumsal reform

ve kendi kendini yönetme seçenekleri de sunmuştur. Fakat artık yeni dönemin koşulları çok farklıydı. İngiltere'nin uluslararası koşullarda bölgedeki ve Kıbrıs'taki durumunu tehlikeye sokacak gelişmeler oluşmaya başlamıştır. (Alasya,1987,s.9-10)

1947 yılından itibaren, Kıbrıs adası İngiltere için stratejik değerini tekrar kazanmıştır. Bu dönem içinde, İngiltere, Soğuk Savaş ortamı içinde ABD ile dünya politikası konusuna uyumlu olarak hareket etmektedir. Fakat Ortadoğu bölgesinde genel Batı çıkarları dışında kendi özel ulusal çıkarlarını sürdürme politikasından da vazgeçmemiştir. Bu yüzden ABD ile Ortadoğu bölgesinde bir karşıtlık meydana gelmiştir. İngiltere Ortadoğu'daki varlığını yitirince Kıbrıs adası İngiltere'nin son siperi olarak önemini daha da artırmıştır. Ayrıca Filistin'in kaybedilmesi ve Mısır'da İngiltere aleyhine gittikçe artan İngiliz karşıtlığı İngiliz Hükümeti'nin bölgede birçok ülke ile ittifak anlaşması yaparak güvenlik ağı oluşturmasına sebep olmuştur. Ayrıca 1954 yılında İngiltere Kahire'de bulunan Ortadoğu Komutanlığı (MEC) Karargâhını Kıbrıs'a taşımıştır. 1950'lerin ortasına doğru Ortadoğu'da iyice güç kaybeden İngiltere, ABD ile iş birliği yapmak zorunda kalmıştır. Bölgede 1948 yılında İsrail'in kurulması, 1948 Arap-İsrail Savaşı ve 1953 tarihinde Eisenhower yönetiminin iş başına gelmesinden dolayı ABD Ortadoğu'ya daha fazla müdahil olmuştur. Bunun neticesinde ABD Ortadoğu savunması için Kuzey Kuşağı projesini geliştirmiştir. İngiltere'nin de dâhil olduğu Bağdat Paketi/CENTO kurulmuştur. Kıbrıs önceden Mısır'a alternatif olarak görülürken şimdi Bağdat Paketi çerçevesinde daha stratejik bir konuma gelmiştir. Ayrıca İngiltere'nin Süveyş Kanalı'nı herhangi bir savaş durumunda kullanabilmesi için Süveyş kanalı yakınlarında askeri üsse ihtiyacı vardı. Bu üssü İngiltere, 1954 yılında 5,5 milyon sterlin harcayarak Ağrotur'da RAF üssü olarak kurmuştur. (Vatansever, 2012)

Kıbrıs adasının İngiltere'nin Ortadoğu güvenlik strateji politikasında önem kazandığı ve İngiltere hükümetinin ada üzerindeki egemenlik haklarından vazgeçmeyeceğini açıkladığı bu dönemde Rum silahlı örgütü EOKA (Ethniki Organosis Kypriou Agoniston) İngilizleri Kıbrıs'tan atmayı ve Enosisi amaçlayan tedhiş kampanyasını başlatmıştır.(Çelik,2008c)

Kıbrıs Valisi Sir Robert Armitage ve ekibi göreve başladıklarında Enosisi İngilizlere karşı bir hareket olarak görmemiştir. Bu yüzden EOKA tarafından 1 Nisan'da yapılan saldırıya hazırlıksız yakalanmışlardır. İngiltere hükümeti olaylar başlamadan önce halkın büyük çoğunluğunun İngiltere yönetiminden hoşnut olduğunu değerlendirmekteydi. İngilizler halkın kendi geleceği hakkında yeterli söz sahibi olmadıklarından dolayı rahatsız olduğunu anlamışlardır. Fakat değerlendirmelerinde Enosis'in problemi çözmek için uygun bir tercih olmadığına inanmışlardır. Çünkü Yunanistan İngiltere kadar zengin ve demokratik değildi. Ayrıca şunu da kanıt olarak sunmaktaydılar: Kıbrıslı Rumlardan Ada'dan göçmek isteyenler Yunanistan yerine İngiltere'yi tercih ediyordu. (Çelik, 2008c)

Eden İngiltere Başbakanı olduktan sonra Kıbrıs için şu üç politikayı izlemeye karar vermiştir. Bu politikalar; Kıbrıs konusunda İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında konferans toplanması, Kıbrıs için bir anayasa hazırlanması ve Kıbrıs'ın ekonomisini kalkındırmak için bir plan hazırlanması gerektiğidir.

İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'a toplantı için çağrı da bulunmuştur. İngiltere'nin bu çağrısına Türkiye hemen cevap vermiş, fakat Yunanistan katılmaya geç cevap vermiştir. Bunun nedeni de Yunanistan'ın kendi içinde yaşadığı kararsızlıktır. Toplantıya katılmasa çözümden yana olmadığı izlenimi oluşacak, katıldığı zaman da hem Enosisçileri kızdıracak hem de Türkiye'nin taraf olmasını kabul etmiş olacaktır. Türkiye'nin taraf olmasını isteyen İngiltere'ydi. (Gürel,1984,s.105-106)

Macmillan 30 Ağustos 1955 tarihinde toplantının açılışında yaptığı konuşmada, İngiltere Türkiye'ye karşı ittifak sorumluluğunu yerine getirmek için 1878 yılında Ada'nın yönetimini üstlendiklerini belirtmiştir. 1955 yılında ise İngiltere'nin bölgedeki sorumluluğunun arttığını vurgulamıştır. Ayrıca NATO ve Bağdat Paktı ittifakları doğrultusunda Kıbrıs'ın İngiltere'de kalması gerektiğini söylemiştir. Bunu sadece askeri üs olarak değil, tamamı olarak belirtmiştir (Tamçelik, 2011).

Başbakan Eden'in politikaları bazı yorumcular tarafından Türkleri kayırdığı ve Yunanlılara karşı önyargılı olduğu ifade edilmekteydi. Churchill halefi olarak görülen Eden, Kıbrıs'ta var olan problemi Türkiye ve Yunanistan ile görüşerek çözmeyi düşünmekteydi. Bunun nedeni de Ortadoğu'da stratejik müttefik olarak gördüğü Türkiye'nin güvenini zedelemek istememesinden kaynaklanmaktaydı. İngiliz hükümeti, Makarios'u Kıbrıs halkının kendi kendini yönetme seçeneğini ortadan kaldırmadan İngiltere idaresinde sınırlı olarak kendi kendini yönetme konusunda ikna edemeyeceğini düşünüyordu. Bu konuda Yunan hükümetini ikna etmenin daha kolay olduğunu değerlendirmekteydi. (Alasya,1987,s.16-17)

İngiltere'nin bu şekilde bir politika izlemesinde Bağdat Paketi'nin önemi büyüktü. Mısır merkezli Ortadoğu politikası çöken İngiltere Bağdat Paketine ve Kıbrıs'a Ortadoğu stratejik güvenlik çerçevesinde çok güvenmekteydi. Bu nedenle Pakte müttefiki olan Türkiye'yi Kıbrıs konusunda karşısına alacak politikalar izlemekten kaçınmaktaydı. Ayrıca İngiltere hükümeti Mısır ile problem yaşarken Yunanistan'ın Mısır Devlet Başkanı Nasr yanlı politika izlemesi İngiltere hükümetini rahatsız etmişti. Özellikle Süveyş Krizi esnasında Yunanistan Mısır'da yaşayan Rum-Ortodoksları korumak için İngiltere aleyhinde bir tutum takınmıştır. Bu tutum İngilizleri Ortadoğu'da yaşanacak bir kriz esnasında Kıbrıs'ta bulunan üslerin kullanımını Yunanistan'ın engelleyebileceği düşüncesi tedirgin etti. Bu nedenle dönemin İngiltere Başbakanı Anthony Eden bölgesel ve uluslararası şartlar nedeniyle Türkiye'yi Yunanistan'a göre daha güvenilir bir ortak olarak görüyordu. (Vatansever,2012)

Kıbrıs sorunu gittikçe derinleşince, Eden sorunu çözmek için Yunanistan ve Türkiye'yi bir araya getirmenin uygun olacağını değerlendirmiştir. Bu politika doğrultusunda 1955 yılında Londra'da üç ülkenin katıldığı Üçlü Konferans düzenlenmiştir. Bu konferansta İngiliz hükümetinin birçok siyasi amacı vardı. Kıbrıs sorunu İngiltere'nin uluslararası alanda itibarına zarar vermeye başlamıştı. Fakat İngiltere Kıbrıs'ın son dönemde Ortadoğu için artan önemi, EOKA terör örgütüne yenilmiş gibi bir imaj çizmeme isteği, bir sömürgeyi daha kaybetmenin iç politikadaki faturası ve Türkiye'yi karşılıklarına almak istemediklerinden dolayı Enosise uzak duruyorlardı. Eden'in Enosisi kabul etmemesinin en önemli sebebi Türkiye'nin bunu

asla kabul etmeyeceğini bilmesiydi. Bu nedenle Eden'e göre Enosisin uygulanması mümkün değildi. Eden'in haklılığını Türkiye ve Yunanistan'ın ısrarcı tutumları haklı çıkarmıştır.(Alasya,1987,ss.12-13)

Londra'daki Üçlü Konferans'ta bir sonuç elde edilemeyince ve Vali Armitage EOKA terör örgütüne karşı başarı sağlamayınca İngiliz hükümeti politika değiştirmiştir. İlk olarak İngiltere'nin üst düzey askeri yetkilisi olan Mareşal Sir John Harding'i Ekim 1955 tarihinde adaya Vali olarak atamıştır. Ada'ya üst düzey bir askeri yetkilinin atanma sebebi, Kıbrıs'taki EOKA terör örgütü problemini sert askeri yöntemlerle çözmektir. İngiltere bir başka politika olarak da Rumlarla sorunu çözmek için direk görüşmeye başlamışlardır. Bu görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Rumlar bu görüşmeleri iler ki yıllarda kaçan büyük bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Harding-Makarios görüşmesinden sonuç alınamayınca Harding, Makarios'u Seyşel Adalarına sürmüş ve EOKA ile mücadele için askeri tedbirlere hız vermiştir. (Çelik, 2008c)

Bu sırada, İngiliz hükümeti Kıbrıs sorununu çözmek amacıyla yeni bir adım atmak zorunda kalmıştır. İngiliz egemenliği altında Türklerin ve Rumların nispi temsil hakkına sahip olduğu bir kendi kendine yönetim öngören Radcliffe anayasası teklifi taraflara iletilmiştir. Bu teklife göre Yunanlıların istediği self determinasyon ilkesi kabul ediliyordu. Ama Türkiye'den dolayı da adanın bölünebileceğini fikrini ortaya atıyordu. Radcliffe anayasa önerisine göre 6 Türk, 6 Vali'ye ait toplam 36 üyeli bir yasam organı, savunma, kamu güvenliği ve dış ilişkilerde Vali yetkili olacak ve adada gerekli görüldüğünde İngiltere'nin uluslararası sorumlulukları için üs olarak kullanılmasını öngörüyordu. Bu anayasa teklifi ile eş zamanlı olarak 19 Aralık 1956 tarihinde Sömürgeler Bakanı Alan Lennox-Boyd Avam Kamarası'nda bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmasında İngiliz hükümetinin ileride Kıbrıs'ın kendi geleceğini tayin etmesi hususunu değerlendirmesi gerektiğini, bu değerlendirmeyi sadece Rum tarafı ile değil, Türkleri de dâhil ederek yapması gerektiğini belirtmiştir. Yani taksime gidilebileceğini söylemiştir. Bu Türk tarafının desteğini kazanma, Rum tarafını korkutma stratejisi olarak yorumlanmıştır. Ancak bu teklif kabul edilmemiştir. (Göktepe, Bilgiç, 2014)

Esasında Süveyş Krizi sonrası ve Eden hükümetinin düştüğü 1957 yılına kadar İngiltere'nin Kıbrıs'ta sadece üs değil, Kıbrıs'ın tamamını elde tutmak istediği söylenebilir. Bunun önemli nedenlerinden birisi Kıbrıs'ın tamamına yayılmış askeri üsleridir. Bu üsleri bir alana toplamanın da mümkün olmamasıdır. Ancak bu durumun en önemli belirleyicisi Süveyş Krizi'nden İngiltere'nin çıkardığı derstir. EOKA terörünün Mısır'daki benzer bir güvenlik sorunu yaratarak Ada'ya dağılmış üslerin güvenliğini tehlikeye düşürmesi belirleyici olmuştur.

Macmillan 1957 yılında Eden'in yerine İngiltere Başbakanı olmuş ve Kıbrıs konusunda yeni bir politika uygulamaya başlamıştır. Macmillan döneminde politika değişikliğinin birkaç sebebi vardır. Bunlardan birincisi ve en önemlisi 1956 yılındaki Süveyş Krizi'nin İngiltere'nin askeri ve politik öncelikleri üzerindeki etkisidir. Değişen dünya politikası neticesinde İngiltere'nin Kıbrıs'ı yalnız bölgesel çıkarları için değil, NATO kapsamında müttefikleri için de kullanılması gerektiğidir. (Alasya,1987,s.16-17)

Süveyş Krizi'nin asıl önemli etkisi İngiltere'nin küresel stratejik rolünün sorgulanmasında kendini göstermiştir. Kriz sonra Savunma Bakanı Duncan Sandys imzasıyla 1957 yılında yayımlanan Savunma Beyaz Kitabı'nın İngiliz stratejik planlamasına getirdiği değişiklikler Macmillan hükümetinin Kıbrıs politikasını da değiştirmiştir. Bu dönem yaşanan ekonomik sıkıntıların etkisiyle savunma stratejisindeki İmparatorluk ve Ortadoğu vurgusu Avrupa'ya kaydırılmıştır. Ayrıca Mayıs 1957 yılında yapılan hidrojen bombası İngiltere'nin güvenlik politikasını daha az maliyetli olan nükleer silahların caydırıcılığı doktrinine dayandırmıştır. Bunun neticesinde büyük konvansiyonel kuvvetlerin azaltılması ve yerine daha küçük ve donanımlı birliklerin kurulmasını öngörmüştür. Yeni savunma politikasının bir başka önemli ayağı da İngiltere'nin NATO ve Bağdat Paktı gibi savunma teşkilatlarındaki sorumlulukları oluşturuyordu. İngilizler bu savunma teşkilatlarına en büyük katkılarının nükleer silahlar olduğunu değerlendirmekteydi. Örneğin Ağrotur'da bulunan İngiliz askeri üssü 1956 yılı itibariyle Ortadoğu'daki birinci sınıf standartlara sahip üs haline gelmişti. Sandys'in raporu bu yönden Kıbrıs'ın Bağdat Paktı çerçevesinde büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır. Ayrıca Süveyş Krizi esnasında Kıbrıs'ın sadece hava üssünü kullanıp limanları kullanamaması da önemli bir

ayrıntıydı. İngiltere deniz gücü için Malta'dan faydalanmıştı. Bunun neticesi olarak da Ada'daki deniz üslerinden çok hava üslerinin kullanılacağı kanaati oluşmuştu. (Göktepe, Bilgiç, 2014)

Londra hükümeti siyasi süreci tekrar başlatabilmek için sürgünde bulunan Makarios'un geri dönmesine izin vermiştir. Ardından liberal fikirleri ile bilinen Sir Hugh Foot'u Harding'in yerine vali olarak atadı. Foot Şubat 1958 tarihinde 5-7 yıllık bir geçici kendi kendini yönetim döneminden sonra tarafların uzlaşması ile gerçekleşecek bir çözüm planı teklif etmiştir. Belirtilen bu sürecin sonunda hem Yunanistan'ın hem de Türkiye'nin onayı olmadan hiçbir nihai düzenleme yapılmayacağına garanti verilmekteydi. Bununla Türk tarafının planı kabul etmesi sağlanacağı düşünülmekteydi. Yunanistan ve Rumlar için ise Makarios'un serbest bırakılması ve kendi kendini yönetme sözünün etkili olacağına inanılıyordu. Ancak Türkler garantiyi yetersiz bulunca planı reddettiler. Türkler reddedince Macmillan taksim tezini gündeme getirdi. Bu teklifi de Yunanistan ve ABD kabul etmedi. Bu nedenle Macmillan üçlü yönetim çözümü teklif etti. Haziran 1958 tarihli Macmillan planı, Kıbrıs'taki Türkler ile Rumlara ayrı meclislerin verileceği kendi kendine yönetimin yanında Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin dâhil olduğu üçlü bir mekanizmayı öngörüyordu. Yunanistan iki toplumu ayrıştırdığı ve taksimin yolunu açtığını değerlendirerek planı kabul etmemiş ama giderek sıkıştığını fark ederek plandan kurtulmak için bir uzlaşma çözümü olarak gördüğü bağımsızlık seçeneğine taraf olmuştur.(Çelik,2008c)

Bu arada İngiliz kamuoyunun ve Rumlara sempati ile yaklaşan İşçi Partisi milletvekillerinin bile desteğini kaybettiğini hisseden Makarios, Macmillan-Foot planı geri çekilirse belli bir özerklik döneminden sonra bağımsızlığı kabul edeceklerini açıklamıştır. İşçi Partisi Makarios'un teklifini memnuniyetle karşılarken, Muhafazakâr Parti zaman kazanmaya çalışmıştır. Londra hükümeti Kıbrıs'ta komünizmin yayılması ihtimali yüzünden bağımsızlığı tercih etmediklerini çeşitli şekillerde ifade etmişlerdir. Buna rağmen, İngilizler yukarıda açıklanan nedenler ve iki NATO üyesi iki ülke arasında çıkacak krizin teşkilata vereceği zarar, EOKA terör örgütü ile yapılan mücadelenin getirdiği maddi yük ve uluslararası alanda prestij kaybı gibi nedenlerle, "stratejik çıkarımız" dediği üslere sahip olmak ve Yunanistan ile

Türkiye'nin Kıbrıs'ta statüsü üzerinde anlaşmaya varmaları şartı ile Kıbrıs üzerindeki egemenliklerinden vazgeçmeye hazır hale gelmiştir. (Göktepe, Bilgiç, 2014)

Yunanistan ve Türkiye arasında gerçekleşen ikili görüşmelere İngilizler dahil olmamış uzaktan izlemeyi tercih etmişlerdir. Bu durumu Macmillan anılarında görüşmeler sırasında etkisiz kaldıklarını ve İngiliz çıkarlarına ters düşen durumlarla karşılaşabilecekleri konusunda endişelendiklerini belirtmiştir. Bazı yazarlar bu durumun sebebinin bağımsızlığı kesin çözüm olarak gören ABD'nin bu dönemde inisiyatifi ele geçirmesi ile İngiltere'nin devre dışı kalması olarak açıklamıştır. Fakat İngiltere'nin duruma müdahil olmamasının bir sebebi Türkiye'nin izlediği politikanın İngiliz çıkarları ile uyumlu olmasıdır. Sonuçta görüşmeler neticesinde Menderes ve Karamanlis aşağıdaki belgeleri Zürih'te imzalamıştır:

“1. İki taraf, Zürih'te imzalanan belgelerin içerik ve anlamını açıklayan, uygulamanın kolaylaştırılması için tanımlara yer veren bir Centilmenler Anlaşması,

2. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasal çerçevesini ortaya koyan, 27 maddelik ve bir ekli Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Temel Yapısı Anlaşması,

3. Bir yanda Kıbrıs Cumhuriyeti, öte yanda ise Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin yer aldığı, dört maddelik bir Garanti Anlaşması,

4. Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan arasında bir İttifak Antlaşması.” (GÜREL, 1984,ss.154-155).

Kıbrıs'a bağımsızlığını veren yukarıdaki antlaşmalar üzerinde uzlaşma sağlandıktan sonra Kıbrıs'ta İngiliz egemenliği altında kalacak Ağrotur ve Dikelya üslerinin sınırlarını belirlemek üzere görüşmeler yürütülmüştür. Uzun müzakereler sonucu Dr. Fazıl Küçük'ün 100 mil kare uzlaşma çözümü teklifi sayesinde Kıbrıs'ın yüzde 2,9'u olan 99 mil karelik alanda anlaşma sağlanmıştır. Kuruluş Anlaşması'na göre İngiltere ayrıca Kıbrıs'ta 33 adet askeri tesis sahip olmuş ve deniz, kara ve hava yollarından öncelikli yararlanma hakkı elde etmiştir. İngiliz hükümeti bu imtiyazlar karşılığında Kıbrıs hükümetine 5 yıl içerisinde 12,000,000 sterlin yardımda bulunmayı kabul etmiştir.(Gürel,1984,s.162) Bu paradan Türk tarafı çok fazla faydalanamamıştır. Karar Londra konferansında sağlanamamış ve taraflar Kıbrıs'a bağımsızlık veren anlaşması 1 Temmuz 1960 tarihinde imzalamıştır. 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs

bağımsız bir cumhuriyet olmuştur. Eylül 1960'da Birleşmiş Milletler örgütünde İngiltere Ulusal Topluluğu içerisindeki yerini almıştır. (Göktepe, Bilgiç, 2014)

Kıbrıs'ta bulunan İngiliz üsleri yukarıda belirtilen hususlara ek olarak, siyasi olarak bölgede NATO ve CENTO ittifaklarını güçlendirdiği değerlendirilmektedir. Özellikle CENTO kanalıyla İngiltere Ortadoğu'daki etkisini ve gücünü korumayı umuyordu. Bunu da Kıbrıs'ta bulunan birlikleri ile ittifaka bağlılığını sergilemeyi amaçlıyordu. Bu konuda ne kadar başarılı olduğu tartışma konusudur. (Sözmezoğlu, 1984)

İngiltere Kıbrıs'ın bağımsızlığını tanıdıktan sonra politikasını tamamen Ada'da bulunan üslere yönlendirmiştir. Diğer taraftan Yunanistan ve Türkiye arasında varılan anlaşma neticesinde kurulan bağımsız Kıbrıs Devleti'ni destekleyip desteklemediği tartışma konusudur. Bazı yazarlara göre İngiltere'nin siyasi hedefleri ile örtüştüğü ve İngiltere'yi yükten kurtardığı için Kıbrıs'ın bağımsızlığını desteklediğini yazarken, Bazı yazarlar ise, İngiliz Başbakanı Macmillan'ın kendinden önceki politikacılardan farklı düşünmediğini sadece Kıbrıs'ın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kaldığını belirtirler. O günün siyasi ve askeri şartları içerisinde izlenen politikanın zorunlu olduğu değerlendirilmiştir.

1960 yılında Kıbrıs'ın bağımsız devlet olmasından sonra, İngiltere'nin politikası Kıbrıs'ta statükonun devam ettirilmesi üzerine inşa ettiği görülmektedir. İngiltere'nin Ada'da bulunan askeri üs bölgelerinin güvenliğinin sağlanmasının teminden Kıbrıs'ın bağımsızlığının korunması, dönemin tehdidi olarak görülen komünizmden uzak tutulması, toplumlararası çatışmanın tekrar başlamaması ve mevcut Kıbrıs hükümeti ile iyi ilişkiler sürdürülmesi gerekli görülmüştür. Bu dönem İngiltere Yunanistan ve Türkiye gibi garantör devlet olmasına rağmen, üsleri dışında adadaki olup bitenlerle ilgilenmemiştir.

1.4. Ada'da Yaşanan Sorunlar ve Türkiye'nin Ada'ya Müdahalesi

1930 yıllarda başlayan Kıbrıs Rum tarafının Enosis planı 1960 Kıbrıs Antlaşması ile geçici olarak engellenmiştir. Ancak Rum Yönetimi tarafından Kıbrıs

Antlaşması Enosise engel olarak değil, bir basamak olarak görülmüştür. Bu nedenle Rum tarafı Anayasayı uygulamamış ve imzalanan antlaşmayı değiştirmek amacıyla faaliyetlerde bulunmuştur. Özellikle Rum Başpikopozu Makarios Anayasa'nın uygulanmamasını sağlamış ve Enosise giden yolda terör eylemlerini teşvik etmiştir. (Vatansever, 2012)

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması Kıbrıs Türklerinin ve Rumlarının ortaklığına dayanmasına rağmen, 1963'ten itibaren Kıbrıs Türk halkının hakları Rum tarafından ihlal edilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin adli idari ve yasama alanı tüm kamu hizmeti yetkileri tek taraflı olarak Rumlar tarafından gasp edilmiş ve kullanılmıştır. Polis ve silahlı güç sadece Kıbrıslı Rumlar tarafından oluşturulmuş ve bu güçler Türk tarafına karşı baskı ve zulümde bulunmuştur. Her ne kadar Türkiye Kıbrıslı Türklere yapılan zulümlere karşı 1961 yılından itibaren uyarılarda bulunmuşsa da Rum tarafı Türkler üzerinde baskı ve zulme devam etmiştir. (Denktash,1988,ss.26-29) Ayrıca Makarios Türkiye'nin yapmış olduğu bu uyarıları bahane ederek, Anayasa'nın 13.maddesinin değiştirilmesini gündeme getirmiştir. Tabii ki Türkiye ve Kıbrıs Türk yönetimi tarafından kabul edilmemiştir. Bunun nedeni Makarios 13.maddeyi değiştirerek Türk tarafının azınlık konumuna düşürecektir. Çünkü 13.madde ile ayrı Türk belediyelerinin kurulması, kamu hizmetlerine Türk tarafının %30 oranında alınması, Cumhurbaşkanı Yardımcısına tanınan veto hakkı gibi hakları içermektedir. (Alasya,1987,s.24)

Makarios'un 13.maddenin değiştirilmesi teklifinin reddedilmesi üzerine Kıbrıs Rum Yönetimi Akritas Planını uygulamaya başlamıştır. Kıbrıs sorunu tekrar ortaya çıkmıştır. Özellikle Rum kesiminin 21 Aralık 1963'te yaptığı ve "Kanlı Noel" olarak adlandırılan gece soykırım boyutlarına ulaşmıştır. Yapılan bu baskılar neticesinde Türkler zor durumda kalmış ve çok zor şartlarda yaşamaya zorlanmıştır. Bu yaşananlar neticesinde Türk tarafının güvenliğini sağlamak için 30 Aralık 1963 yılında "Yeşil Hat" denilen sınırla Lefkoşa ikiye ayrılmıştır. Bu hat İngilizler tarafından korunmuştur. Adadaki iki bölgeyi yönetimin de başlangıcı olmuştur. (Çelik, 2008ç)

Bu yaşananlar sonucunda, Makarios 1 Ocak 1963 tarihinde tek taraflı olarak 1960 yılında imzalanan antlaşmaları yetkisi olmamasına rağmen feshettiğini

açıklamıştır. Makarios'un bu açıklaması Rumları cesaretlendirmiş, Türkiye ise anlaşmaların ihlal edilmesini neden göstererek müdahale için hazırlıklara başlamıştır. Ancak 5 Haziran 1964 tarihinde ABD Başkanı Johnson tarafından İsmet İnönü'ye gönderilen mektupla müdahale engellenmiştir. (Çelik, 2008ç)

Adada meydana gelen bu olumsuz durumlar karşısında İngiliz yönetimi 15 Şubat 1964 tarihinde BM Güvenlik Konseyine başvurarak 4 Mart 1964 tarihinde 186 sayılı kararın alınmasını sağlamıştır. Bunun neticesinde Kıbrıs'ta yaşanan tehlikeli durumları önlemek amacıyla Kıbrıs Hükümeti onayı ile BM Barış Gücü kurulması ve adaya gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu karardaki önemli nokta "Kıbrıs Hükümeti" onayı Rum tarafının yasal temsilci olarak tanınmasını sağlamıştır. Türkiye'nin de olumlu oy kullanması Batı tarafından Rum tarafının yasal temsilci olarak tanınmasına neden olmuştur. BM şartının ikinci maddesinin 4.fıkrası garanti anlaşmasını da engellemektedir. Rum kesimi ile Yunanistan Enosis faaliyetlerine aralıksız devam etmiştir. 1964 yılından sonra Yunanistan Kıbrıs'a asker yığmaya başlamış, Grivas emir-komutasındaki kuvvetler 1967 yılında Geçitkale ve Boğaziçi köylerine saldırmıştır. Bunun neticesinde Türkiye Kıbrıs'ta yaşanabilecek bir oldubittiye engel olmak amacıyla, Kıbrıs üzerinde Türk uçakları uçuş gerçekleştirmiş, Türk donanması adaya doğru yola çıkmıştır. 17 Kasım 1964 yılında TBMM saldırıların devam etmesi durumunda Yunanistan'a savaş ilan edeceğini belirtmiş, bunun neticesinde Rumlar geri adım atmış, işgal ettikleri köylerden geri çekilmiş ve esir aldıkları Türkleri serbest bırakmıştır. Aynı zamanda Grivas ve Yunanistan'dan gelen 12000 asker tekrar Yunanistan'a geri dönmüştür. Bu yaşanan olaylar sonucunda önce geçici Türk yönetimi, daha sonra Türk yönetimi kurulmuş ve başına Dr. Fazıl KÜÇÜK getirilmiştir. Kurulan bu yönetim ile federal düzenin ilk adımları atılmıştır. (Vatansever, 2014)

Kıbrıs'ta yaşanan olayların paralelinde Yunanistan'da Albaylar darbe yapmış ve yönetimi ele geçirmişlerdir. Bu darbe ile birlikte 15 Temmuz 1974 tarihinde Nikos Simpson Makarios'u devirerek adayı Yunanistan'a bağlamak amacıyla iktidarı ele geçirmiştir. Tabii ki Türkiye'nin bu duruma sessiz kalması mümkün değildir. Bu nedenle 20 Temmuz 1974 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran ve garantörlük anlaşmalarına dayanarak Kıbrıs'a çıkarma yapmıştır. (Sözen,2004)

Türk Birlikleri kısa zamanda birçok noktayı ele geçirmiş ve BM'nin 353 sayılı ateşkes kararı ile Türk birlikleri ilerleyişini durdurmuştur. Türkiye'nin yapmış olduğu müdahale sonucunda Nikos Simpson istifa etmiş ve yerine Klerides seçilmiştir. Türkiye'nin uluslararası hukuka uygun olarak yapmış olduğu bu müdahale, 1960 yılından itibaren Kıbrıslı Rumların Enosis amacıyla Kıbrıslı Türklere yaptığı acımasız zulüm ve insanlık dışı muameleyi sonlandırmıştır.

BM'nin almış olduğu 353 sayılı karar neticesinde ateşken ilan edilmiş ve 25-30 Temmuz 1974 tarihleri arasında Yunanistan, İngiltere ve Türkiye Dışişleri Bakanlarının katılmış olduğu I.Cenevre Konferansı toplanmıştır. Bu konferansta Türkiye'nin yapmış olduğu müdahalenin daha önce imzalanan Zürih ve Londra antlaşmalarına uygun olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca TSK'nın ve Özerk Türk yönetiminin varlığı kabul edilmiştir. 30 Temmuz 1974 tarihinde bir protokol imzalanmıştır. Zürih ve Londra antlaşmalarının hala yürürlükte olduğu kararına varılmıştır. Ayrıca Türkler ve Rumlar arasında güvenli bölge oluşturulmasına, Türklerle Rumların beraber yaşadığı yerlerde BM Barış Gücü'nün güvenliği sağlanmasına, harekâttan önce Rum yönetiminin işgal ettikleri yerlerden çekilmesine bu üç devlet karar vermiştir. Cenevre'de imzalanan bu protokolün önemli maddelerinden birisi Rum ve Türk yönetiminin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ortak yönetimi olduğunun kabul edilmesidir. Cenevre konferansında üzerinde anlaşmaya varılan hususlar, Rumlar tarafından uygulanmamıştır. Ateşkese riayet etmemişlerdir. 8-12 Ağustos 1974 tarihindeki II.Cenevre konferansından da sonuç alınamamıştır. Bunun üzerine İkinci Harekât 14 Ağustos 1974 başlamış ve 16 Ağustos 1974 tarihinde tekrar ateşkes ilan edilmiştir. İkinci harekât neticesinde bugünkü sınırlara ulaşılmıştır. Türkiye'nin yapmış olduğu bu müdahale Türkiye'nin birçok diğer ülkelerle olan ilişkisinde dönüm noktası olmuştur. (Vatansever, 2012)

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMLARASI GÖRÜŞMELER

2.1. Otonom Kıbrıs Yönetimi

20 Temmuz 1974 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilen barış harekâtı sonrasında Cenevre’de yapılan görüşmeler sonucunda imzalanan Cenevre Anlaşmasının 5.maddesine göre adada Kıbrıs Rum Toplumunu ve Kıbrıs Türk Toplumunun varlığı kabul edilmiştir. Ayrıca BM Genel Kurulu’nun 1 Kasım 1974 tarihinde aldığı kararın 3. ve 4. maddelerine göre Kıbrıs’ta iki toplumun varlığı ve eşitliği kabul edilmiştir. Bu gelişmeler neticesinde Kıbrıs sorunu için ideal çözüm için federal devlet çözümü ideal devlet yapısı olarak benimsenmiştir. (Tamçelik, 2013)

1974 yılı sonlarında Rauf Denктаş ve Klerides arasında yapılan görüşmeler soruna çözüm getirmek için yeterli olmamıştır. Bu durum, Yunanistan ve Türkiye ‘de güçlü hükümetler bulunmadığı için hiçbir tarafın taviz vermek istememesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle Yunanistan’da 1974 yılında darbe olmuş, bu darbeden sonra hükümete gelen yönetimin siyasi iradesi zayıftı. Bu yüzden Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik karar alması zordur. Aynı durum Türkiye için de geçerliydi. Türkiye’de koalisyon hükümeti vardır. Ecevit’in partisi CHP ile Erbakan’ın partisi MSP koalisyon oluşturmuştur. Ama bu iki partinin görüş farklılıkları mevcuttur. Yaşanan sıkıntılar nedeniyle 18 Eylül 1974 tarihinde Başbakan Bülent Ecevit istifasını sunmuştur. Daha sonra Sadi İrmak partiler üstü bir hükümet kurmuştur. Siyasi desteğe sahip olmadığından Kıbrıs sorununda etkin rol oynamamıştır. (Çoşkun, 2018)

Kıbrıs’ta bulunan İngiliz Yüksek Komiseri Stephen Olver 14 Eylül 1974 tarihinde Rauf Denктаş ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede Denктаş’a otonom bir Türk devleti kurma niyetlerini sormuştur. Denктаş otonom bir Türk devleti kurmayı düşündüğünü, bunu yapma amacının da Kıbrıs Rum yönetimine çözüm için baskı aracı olarak kullanmak olduğunu belirtmiştir. Ama bu düşüncesinin Türkiye tarafından destek görmemesi nedeniyle yakın zamanda kurmayı planlamadıklarını

eklemiştir. Ancak Türklerin hâkim olduğu adanın kuzeyinde Türk Lirası kullanmaya başlamıştır. (Çoşkun, 2018)

Kıbrıs Türk Yönetimi 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan önce 28 Aralık 1967 tarihinde kurmuş olduğu Türk yönetimini harekâttan sonra 1 Ekim 1974 tarihinde Otonom Türk yönetimi olarak değiştirmiştir. Türk yönetiminin adının bu şekilde değiştirilmesinin en büyük sebeplerinden birisi sürdürülmekte olan görüşmelerde daha etkin bir durumda olabilmektir. Başka bir neden ise görüşmelerden çıkabilecek çözümde Türklerin yönetimini hazır bulundurmadır. Kurulan bu yönetim Merkez Bankası kurmuş, yargı sistemi ve yerel vergi sistemini uygulamaya koymuştur. Türk tarafı 1963 yılından itibaren federal bir çözümü savunmaktadır. Otonom Türk Yönetimi ile savunduğu bu tezdeki kararlılığını ve ciddiyetini ortaya koymaktadır. Ayrıca uluslararası alanda Kıbrıs'ta yaşayan Türk halkının varlığı gösterilmiş olacaktır. (İsmail, 1986, ss:189-190)

Otonom Kıbrıs Türk yönetimi kurulduktan sonra Olver tekrar Ocak 1975'de Denктаş ile görüşmüştür. Bu görüşmede Olver, kurulan bu otonom yönetimin bağımsızlık yolunda atılan bir adım olarak yorumlandığını belirtmiştir. Fakat Denктаş bu yorumun doğru olmadığını, sadece bağımsız Kıbrıs devletinde var olacak bir federal Türk yönetimi olduğunu vurgulamıştır. (Çoşkun, 2018)

2.2. Kıbrıs Türk Federe Devleti

Türkiye'nin adada yaşanan gelişmeler sonucunda Kıbrıs'ın kuzeyinde oluşturduğu güvenli bölge federal yönetimin ilk adımıdır. 30 Temmuz 1974 tarihinde imzalanan Cenevre Anlaşması ile taraflar adadaki iki toplumun varlığını ve bunların idaresini kabul etmiştir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1 Kasım 1974'te almış olduğu karar ile Kıbrıs'ta var olan iki toplumun varlığı ve eşitliği kabul edilmiştir. Bu karar uluslararası toplumu da etkilemiş ve federasyonun ada için ideal çözüm olduğunu benimsemişlerdir. Uluslararası kamuoyunda oluşan bu durum aynı zamanda Kıbrıs Türk toplumu'nun adada istediği çözüm olduğu için, Otonom Türk Yönetimi Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni 13 Şubat 1974 tarihinde oybirliği ile ilan etmiştir. (İsmail, 1986, s.191) Ayrıca Otonom Kıbrıs Türk Yönetiminden sonra Kıbrıs

Türk Federe Devleti'nin kurulmasını ABD'nin barış harekâtından sonraki tavrı hızlandırmıştır. ABD Kongresi Ekim 1974 tarihinde Türkiye'ye yönelik ambargo kararı almış ama uygulamasını 5 Şubat 1975 tarihine ertelemiştir. Türkiye'nin adadan asker çekmesi ve Lefkoşa Havaalanı'nın açılmasına yönelik çabalarına rağmen 5 Şubat'ta ambargo kararını uygulamaya başlamıştır. (Denktash,1988, s.78)

ABD'nin almış olduğu bu karar Türk Donanmasını 6-7 ay içerisinde, Türk Hava Kuvvetlerini ise 3 ay içerisinde yedek parça yönünden sıkıntıya düşürmüştür. Alınan bu ambargo kararına karşılık Türkiye de ABD'nin Türkiye'de bulunan askeri tesislerini kapatarak cevap vermiştir. Ayrıca ABD'nin Türkiye üzerinde Kıbrıs sorununun çözümü için uyguladığı ambargo ters etki yaratmıştır. Denktaş verdiği bir demeçte bağımsızlık ilan edeceğini belirtmiş fakat ABD ve İngiltere'den gelen tepkiler üzerine KTFD kurulduğunu ilan etmiştir. KTFD kurulması ABD ambargosuna ve Rum Yönetiminin çözüm görüşmelerindeki tavrına bir tepki olarak algılanmıştır. Denktaş'ın yaptığı açıklamalarda Makarios'un Kıbrıs sorununun çözümü için isteksizliği bu kararı almaya zorladığını söylemiştir (Çoşkun, 2018).

Ayrıca Denktaş KTFD'nin uluslararası tanınmaya ihtiyaç duymadığı, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir parçası olduğunu söylemiştir. Bunun yanı sıra o dönem Dışişleri Müsteşarı Şükrü Elekdağ İngiliz Büyükelçi ile yaptığı görüşmede kurulan bu yönetimin bağımsız bir devlet olmadığı yönünde güvence vermiştir. Kıbrıs Türk Yönetiminin aldığı bu karar Türkiye tarafından desteklenmiş ve adanın bölünmesi anlamına gelmediği Başbakan Sadi Irmak tarafından da belirtilmiştir (Çoşkun, 2018).

Fakat KTFD ilanının bölünme ve bağımsızlık anlamına gelmediği belirtilmesine rağmen ABD, İngiltere ve Yunanistan tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Özellikle İngiltere Rumları adanın tek temsilcisi olarak görmeye devam etmiştir (Çoşkun, 2020). ABD yönetimi KTFD kurulmasını, barışçıl çözüme yönelik tek taraflı olan bu girişime tepki göstermiş ve Denktaş ve Klerides arasında yapılan görüşmelere destek verdiğini açıklamıştır. Yunanistan yönetimi de çok sert tepki göstermiş ve bu adanın kalıcı olarak bölünmesine neden olacağını belirtmiştir. Buna ek olarak Yunanistan bu girişimin uluslararası sözleşmelere aykırı ve yasadışı olduğunu söylemiştir. İngiltere yönetimi ise Kıbrıs Türk yönetiminin aldığı bu kararın

istenmeyen bir gelişme olduğunu ve bundan üzüntü duyduklarını belirtmişlerdir. İngiliz Dışişlerinden Sorumlu Bakan Roy Hattersley Londra Büyükelçisi Menemencioglu'na bu durumu iletmiştir. Denktaş'ın bu kararı almadan kendilerini bilgilendirmesi gerektiğini ve bu durumun bölünmeye yol açacağı endişesi yaşadıklarını ortaya koymuştur. İngilizlerin bu düşüncesine rağmen Dışişleri Bakanı Callaghan KTFD ilanının bağımsızlık anlamına gelmediğini KTFD Kıbrıs'ın bir parçası olduğu dile getirmiştir. Bu yüzden Kıbrıs Türk Yönetimi ile görüşmelere normal şekilde devam edilmesi talimatını İngiliz Yüksek Komiser Olver'e vermiştir. Özellikle Denktaş'ın Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak tanınmaya devam edilecektir. (Çoşkun, 2018)

13 Şubat 1975 tarihinde Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi tarafından ilan edilen Kıbrıs Türk Federe Devleti bildirisinde Rauf Denktaş şöyle belirtmektedir:

“Muhtar Kıbrıs Türk Yönetimi'nin Bakanlar Kurulu ve Yasama Meclisi, 13 Şubat 1975 tarihinde Lefkoşa'da ortak bir toplantı yaparak ve aşağıdaki vakiaları göz önünde tutarak,

-Kıbrıs Türk Toplumunu, Kıbrıs Rumları tarafından Anayasa uyarınca haiz olduğu hakları kullanmaktan alıkonmuştur.

-Kıbrıs Türk Toplumunu varlıklarını korumak ve can ve mal güvenliğini sağlamak amacıyla toplanmış oldukları bölgelerde uzun yıllar bütün iktisadi haklarından ve olanaklarından mahzur edilerek ve tehdit ve baskı altında tahammül edilmez şartlar içinde yaşamak zorunda bırakılmıştır.

-Kıbrıslı Rumların 1963, 1967,1974 yıllarında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına son vermek girişim ve tehditleri karşısında, Cumhuriyetin kurucularından biri olan Kıbrıs Türk Toplumunu, ağır fedakarlıklar pahasına bu girişimlere karşı koymak zorunda bırakılmıştır.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucularından olan Kıbrıs Rumları ile bir arada yaşamak olanağının bulunmadığı sonucuna vararak; ve

Adaya sükûnet, güvenlik ve devamlı bir barışın getirilmesi için iki toplumun her birisi kendi bölgesinde, kendi iç yapısını düzenleyerek yan yana yaşamaları gerektiği sonucuna vararak; ve

Kıbrıs Rum Toplumunun yukarıdaki esaslar uyarınca bağımsız bir Kıbrıs Federal Cumhuriyeti'nin kurulması yolunda herhangi bir yapıcı tutum içine girmediğini dikkate alarak; ve

Kıbrıs Türk Toplumunun sosyal ve iktisadi hayatının yeni ve sağlıklı bir düzene tabi kılınması gereğini göz önünde tutarak; ve

Kıbrıs'ın bağımsızlığına karşı olan ve bölünmesi veya herhangi bir başka devletle birleşmesi yolundaki her girişime kesinlikle karşı koymak inanç ve kararını teyit ederek; ve

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağlantısızlık statüsünün gerekliliğine inanarak ve adanın yabancı çıkarlara hizmet etmesine izin vermemek kararını beyan ederek ve

Kendi bölgelerinde gelecekteki bağımsız federal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına yol açacak düzenin hukuki esasını yaratmak gereğini göz önünde bulundurarak ve

Nihai amacın iki bölgeyi bir federasyon çerçevesinde Kıbrıs Rum Toplumuyla birleşmek olduğunu teyit ederek;

Temel maddeleri milletlerarası hukuka uygun olarak milletlerarası anlaşmalarla saptanmış olan Cumhuriyetin 1960 Anayasası'nın aynı usulle Kıbrıs Federal Cumhuriyeti'nin anayasası olarak değiştirilmesine ve Federal Cumhuriyetin kurulmasına kadar muhtar Kıbrıs Türk Yönetimi'nin yeniden düzenlenmesi ve teşkilatlanmasının gerekli olduğu kararlaştırmıştır.

Bu amaçla muhtar Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanının başkanlığı ile Kurucu Meclis kurulmasına karar verilmiştir” (İsmail,1998, ss.160-161).

KTFD kuruluşundan sonra demokratik bir devlet düzeni kurarak anayasasını hazırlayıp referanduma sunmuş ve yüzde yüz ile onaylanmıştır. KKTC kurulana kadar 1976 ve 1981 yıllarında iki yerel ve genel seçim icra etmiştir. Türk kesiminde yaşanan tüm sorunları demokratik parlamenter sistem içerisinde çözülmüştür (İsmail, 1986,s.193).

KTFD'nin kuruluşundan 1983 yılında KKTC'nin kuruluşuna kadar geçen sürede Kıbrıs. Rum Yönetimi ile birçok görüşme yapılmıştır. Özellikle 1977 yılında Makarios ve 1979 yılında Kiprianu ile yapılan görüşmeler ve yapılan Doruk Anlaşmaları KTFD'nin tanınması ve çözümün federasyon yönünde olması açısından önemlidir. (İsmail, 1986, s.193)

2.3. Viyana Görüşmeleri

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Kıbrıs'ta iki toplum arasında görüşmelerin başlaması konusunda BM girişimlerde bulunmuştur. Güvenlik Konseyi 12 Mart 1975 tarihinde yayınladığı raporunda iki toplum liderlerini ivedi olarak görüşmelere başlamaya davet etmiştir. (Ertekün, 1984, s.37) Fakat Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafında siyasi ortam karışıktır. Çünkü Barış Harekâtı'na neden olan Nikos Simpson darbesi sonrası adayı terk eden Makarios Aralık 1974'te tekrar dönüş yapmıştır. (Denktash, 1988, s.76) Makarios'un dönmesi ile birlikte Rum yönetiminde liderlik için siyasi mücadele başlamıştır. Özellikle Makarios adada meydana gelebilecek herhangi bir oldu bittiye izin vermeyeceklerini belirtmiştir. Ayrıca Klerides Kıbrıs konusunda yapılacak herhangi bir anlaşmada, Makarios tarafından Türklere taviz veren bir kişi olarak algılanacağını düşünmektedir. Bu yüzden Klerides müzakereci olma konusunda istekli olmamış ve istifa etmeyi gündeme getirmiştir. Ama BM ikili müzakereler konusunda ısrarcı olması nedeniyle, Klerides ile BM Kıbrıs Özel Temsilcisi Luis Weckmann Münöz görüşmüştür. Görüşme neticesinde Münöz ve Klerides müzakerelerin hemen başlaması konusunda mutabık kalmış ve duyuru yapılmıştır. Bunun yanı sıra Makarios da görüşmelere Klerides'in katılmasını kabul etmiştir. (Çoşkun, 2018) Yaşanan bu gelişmeler neticesinde BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim Kıbrıs sorununda görüşmelerin Nisan ayında başlayacağını açıklamıştır (Denktash,1988,s.81).

İngiltere Dışişleri Bakanı Callaghan, iki görüşmecili lidere ve Yunanistan ve Türkiye Dışişlerine gönderdiği mesajda, görüşmeler esnasında esnek tutum içerisinde bulunmaları yönünde tavsiyede bulunmuştur. İngiliz Yönetimi görüşmelerden bir sonuç çıkmayacağını değerlendirmektedir. Özellikle Kıbrıs'ta bulunan Yüksek Komiser Olver, Klerides'in karar alma özgürlüğünün olmadığını değerlendirmektedir. Kıbrıs Türk Toplumunu iki taraflı bir yönetim isterken, Rum tarafı, özellikle Makarios, iki bölgeci çözüme karşıdır. (Çoşkun, 2018) 28 Nisan-2 Mayıs 1975 tarihleri arasında Viyana görüşmelerinin ilk turu gerçekleşmiştir. İlk tur görüşmelerine BM Genel Sekreteri Waldheim başkanlık etmiştir. (Denktash,1988,s.81) Waldheim Viyana görüşmelerine sorunun çözümü açısından büyük önem vermiştir. Bu görüşmelerde Denktaş merkezi yönetimin güçlü olmaması hususunu ön planda tutmuştur. Bu durum

kabul edilirse, Türklerin kuzeyde sahip olduğu topraklardan taviz verilebileceğini belirtmiştir. İlk tur görüşmelerinde alınan karar, oluşturulacak uzman grubun Kıbrıs'ta kurulacak merkezi hükümetin nasıl işleyeceğini ve gücünün nasıl olacağını belirlenmesi için görüşmelerde bulunacaktır. Bu uzman grupta 3 Türk ve 3 Rum olacaktır. Lefkoşa Havaalanının açılması konusu da görüşülmüş ve tekrar açılması hususunda mutabık kalınmıştır. (Ertekün,1984,s.38) Ayrıca 2 Mayıs 1975 tarihindeki görüşmede, Rauf Denктаş Kıbrıs Türk vatandaşlarına güney kesimde özgürce dolaşmalarına izin verilirse, güneyde bulunan 10 bin Rum'un kuzeye yerleşmesine izin verebileceğini gündeme getirmiş, ama Klerides tarafından kabul edilmemiştir. (Çoşkun,2018)

İngiltere yönetimi Viyana görüşmelerini yakından takip etmiştir. İngiltere Viyana Büyükelçisi ülkesine gönderdiği raporda sorunun çözümü konusunda umutsuzdur. Özellikle Klerides'in Denктаş'ın yetkisi hususunda şüpheleri olduğunu belirtmiştir. Aynı konuyu İngiltere tarafından Viyana görüşmeleri için görevlendirilen Fort da raporunda yazmıştır.

Viyana görüşmelerinin ikinci turu 5 Haziran 1975 tarihinde başlamıştır. Daha çok merkezi hükümetin fonksiyonları ile ilgili görüşmeleri olmuştur. Türk tarafı geçiş hükümeti kurulması yönünde görüş belirtmiştir. 7 Haziran 1975 tarihinde görüşmeler sona ermiştir. (Denktash,1988,s.81)

İkinci tur görüşmeleri başlayana kadar İngiltere ve ABD sorunun çözümü için müdahalede bulunmuştur. Özellikle İngiliz Dışişleri Bakanı Callaghan'a ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'ın gönderdiği mektupta, dönemin başbakanı Süleyman Demirel'e Türklerin bulunduğu topraklardan bazı ödünler vermesi konusunda zorladıkları ama Demirel'in bunu kabul etmediğini belirtmiştir. Demirel öncelikle diplomatik bir gelişmeden sonra toprak konusunun düşünülebileceğini söylemiştir. (Çoşkun,2018)

Denктаş, İngiliz Yüksek Komiseri Olver'e oluşturulan uzman komitenin merkezi hükümetin güç ve işlevleri hususunda bir sonuca varmadan tekrar görüşmenin önemsiz olduğunu belirtmiştir. Ama yine de görüşmeler 5 Haziran'da başlamıştır.

Birinci tur görüşmelerinden dolayı taraflar çözüme ulaşabileceği hususunda karamsardır. Fakat BM Genel Sekreteri Waldheim, görüşmelerin devam etmesi için istekli olduğu için tarafları çözüme zorlamıştır. Denктаş, görüşmelerde ülkenin temel olan dışişleri, sağlık, ekonomi işlerini yürütecek ortak geçiş hükümeti kurulmasını teklif etmiş, fakat Klerides bu konuda sessiz kalmıştır. Rum yönetimi tarafından toprak konusu tekrar gündeme getirilmiştir. Fakat Rauf Denктаş Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi durumdan dolayı toprak konusunu gündeme almamıştır. Rum yönetimi ise toprak konusunun gündeme gelmemesinden dolayı merkezi hükümet yetkilerini düzenlemeyi uygun bulmamıştır.(Ertekün,1984,s.38)

Üçüncü tur Viyana görüşmeleri 31 Temmuz-2 Ağustos 1975 tarihleri arasında olmuştur. Üçüncü tur görüşmelerinde daha önce Türk tarafının sunduğu geçiş hükümeti teklifi üzerinde müzakere yapılmış ama herhangi bir sonuç elde edilmemiştir. Bu görüşmelerin en önemli sonucu nüfus mübadelesinin kabul edilmesidir. Nüfus mübadelesinde 9 bin Türk'ün Kuzey Kıbrıs'a gitmesine izin verilmiş, Kuzeyde bulunan 10 bin Rum'un güneye yerleşmesine ve 800 Rum'un kuzeye yerleşmesi kararlaştırılmıştır. (Çelik, 2008d)

Dördüncü tur görüşmeleri New York'ta 8-10 Eylül 1975 tarihinde gerçekleşmiştir. Klerides görüşmelere Türk tarafının somut öneri sunmaması nedeniyle devam etmemiştir. Bu nedenle görüşmeler ertelenmiştir. (Denктаş, 1988, s.82) Dördüncü tur görüşmelerde sadece 10 Eylül'de yüz yüze kısa bir görüşme olmuştur. Ayrıca Klerides basın açıklamasında Türk askerinin adadan çekilmesinin müzakerelerin ön koşulu olarak göstermiştir. (Ertekün,1984,s.42)

Dördüncü tur görüşmelerinin olumsuz bir hava içerisinde geçmesi nedeniyle Denктаş bağımsızlık ilanını gündeme getirmiştir. Özellikle KTFD aleyhinde BM Genel Kurulunda karar alınırca tek taraflı bağımsızlığını ilan edeceğini belirtmiştir. Denктаş'ın yapmış olduğu bu açıklama Rumları ve İngilizleri endişeye sevk etmiştir. Özellikle İngiliz Dışişleri Bakanı Callaghan Türk Dışişleri Bakanlığı ile temas kurarak açıklamadan duyduğu kaygıyı dile getirmiştir (Çoşkun, 2018).

Dördüncü tur görüşmelerinden bir sonuç çıkmaması nedeniyle görüşmeler bir süre askıya alınmıştır. Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları Brüksel’de 12 Aralık 1975 tarihinde bir araya gelmiş ve görüşmelerin devam etmesi konusunda karara varmışlardır. Bu karar neticesinde 17-21 Şubat 1976 tarihleri arasında 5’nci tur görüşmeleri gerçekleşmiştir. Bu görüşmelerde toprak ve anayasa konusu değerlendirilmiş ve BM Özel Temsilcisi Perez De Cuelar’a tekliflerini sunma konusunda anlaşmışlardır. Hazırlanan önerileri Rum tarafı 10 gün önce verecek, Türk tarafı da bu öneriyi değerlendirecek karşı önerisini sunacaktır. Ama önerinin verilmesi gereken gün geldiğinde, Klerides bu kararı kendisinin aldığını ve Rum yönetiminin bunu kabul etmediğini belirtmiştir. Bu olaydan sonra müzakereci pozisyonundan istifa etmiş, yerine Papadapulos atanmıştır. Papadapulos atanmasından sonra Türk tarafı da aynı seviyede bir müzakereci atanması icap etmiştir. (Alasya,1987,s.58)

2.4. Denктаş-Makarios Zirvesi ve Dört İlke Anlaşması

Viyanada görüşmelerinden sonra askıya alınan görüşmeleri tekrar başlatmak için Türk Yönetimi Lideri Rauf Denктаş, BM Özel Temsilcisi aracılığıyla 9 Ocak 1977 tarihinde görüşmeleri tekrar başlatmak için Makarios’a mektup yazmıştır. Bu mektupta Kıbrıs sorunun bütün yönleri ile görüşülmesini gerektiğini yoksa sorunla ilgili ilerleme sağlanmasının mümkün olmadığını iletmiştir. (Alasya,1987,s.58) Makarios Denктаş’ın göndermiş olduğu mektuba olumlu yaklaşmış, BM Özel Temsilcisi Pererz De Cuellar aracılığıyla da Rauf Denктаş’ın karar alma konusunda tam yetkili olması durumunda görüşmelere başlayacağını bildirmiştir. Türkiye iki toplum liderinin görüşme isteklerini olumlu karşılamış ve görüşmeleri destekleyeceğini belirtmiştir. Yaşanan bu gelişmelerden sonra 27 Ocak 1977 tarihinde Lefkoşa’da bulunan BM Barış Gücü Karargahı’nda iki liderin görüşeceği duyurulmuştur. Makarios’un Denктаş’ın yapmış olduğu görüşme teklifi kabul etmesi Türkiye için sürpriz olmuştur. Çünkü Makarios Denктаş’ın daha önce yapmış olduğu görüşme tekliflerini kabul etmemiştir. Kıbrıs’ta bulunan İngiliz Yüksek Komiseri Donal Gordon, Makarios’un görüşme teklifini kabul etme sebebini, 1976 yılında yapılan seçimleri Makarios’un kazanmasına bağlamıştır. Çünkü Makarios seçimi kazanınca eli güçlenmiştir. (Ertekün,1984, s.45)

Denktaş ile Makarios 27 Ocak 1977 tarihinde Lefkoşa'da olumlu bir hava içerisinde genel konuları görüşmüşlerdir. Bu görüşmede BM Özel Temsilcisi Perez de Cuellar de bulunmuştur. 27 Ocak'ta gerçekleştirilen toplantıda bir sonraki toplantının 12 Şubat 1977 tarihinde BM Genel Sekreteri Waldheim başkanlığında gerçekleştirileceği kararlaştırılmıştır. 27 Ocak'ta gerçekleştirilen toplantıyı Denktaş samimi bir ortamda olumlu olarak, Makarios ise ne olumlu ne de olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Denktaş, Makarios'un iki bölge bir çözümde Türk tarafının sahip olacağı toprak miktarını sorması üzerine %32 olarak cevap vermiştir. Makarios Kıbrıs Türk tarafının %32 toprak sahibi olması durumunda anlaşma olmayacağını belirtmiştir. Denktaş ise görüşmelerin başlaması için bu oranın yeterli olduğunu, daha sonra bu konunun değerlendirilebileceğini belirtmiştir. 27 Ocak 1977 tarihinde ele alınan konular şu şekildedir:

“a. Anayasa üzerinde, Makarios bir federasyon kavramını kabul etmekle beraber, iki ayrı devletten oluşan bir konfederasyonu kabul etmemiştir.

b. Denktaş, adadaki Kıbrıs Türk mülkiünün 1974 öncesinde yüzde 32,8 olduğunu ve bu nedenle Kıbrıs Türk bölgesinin bu orandan daha az olmaması gerektiğini söylemiştir. Makarios ise yüzde 25 oranını pazarlık için makul bir başlangıç noktası olarak görmüştür.

c. Her iki taraf da paket anlaşması kavramını kabul etmişlerdir.

d. Denktaş temel olarak; seyahat, yerleşim ve istihdam özgürlüğünü, Türk güvenlik gereksinimlerinin karşılanması koşuluyla kabul etmiştir” (Çoşkun, 2018).

27 Ocak 1977 tarihinde yapılan görüşme uzun süre ara verilen görüşmelerin tekrar başlaması açısından önemlidir. Yapılan görüşme BM ve Türkiye tarafından desteklenmiş ve olumlu karşılanmıştır.

Denktaş ile Makarios arasındaki ilk toplantı 27 Ocak 1977 tarihinde BM Özel Temsilcisi'nin nezaretinde Lefkoşa'da gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmenin neticesinde çözüm için ilkelerin belirlenmesi kararlaştırılmıştır.

12 Şubat 1977 tarihli Denktaş ile Makarios arasındaki Dört İlke Antlaşmasının maddeleri şöyledir:

“1. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bütünlüğü korunacak ve devlet iki toplum ortaklığına dayanacaktır. Bu devlet, iki topluma dayalı, FEDERAL, bağımsız ve bağlantısız olacaktır.

2. Toplumlara kalacak toprak miktarları, iki toplumun yaşam şeklini bozmayacak şekilde, üretim, verimlilik ve üzerinde yaşanabilirlik yönünde toplum ihtiyaçlarına karşılık verebilecek yeterlilikte olacak; toprak mülkiyeti ve toplumlara ayrılacak toprak miktarı da araştırıldıktan sonra tapulu mülk esasına göre belirlenecektir.

3. Yerleşim ve dolaşım özgürlükleri, tartışma konusu olarak açık tutulacaktır.

4. Görüşmeler önceden olduğu gibi iki kişi olarak icra edilecektir. Herhangi bir sorun ile karşılaşırsa, sorun liderlerce ele alınacaktır.” (Karaca,2010, ss.214-215)

Kıbrıs Türk Yönetimi ve Kıbrıs Rum Yönetimi arasında imzalanan Dört İlke anlaşması, tarafların hangi konuları ele alacağını ve görüşmelerin hangi doğrultuda devam edeceğini belirtmesi açısından önemlidir. Yapılan bu anlaşmada iki madde diğerlerine göre daha önemlidir. Birincisi iki toplumlu federatif yapı, diğeri ise toprak düzenlemesidir.

12 Şubat 1977 tarihinde kabul edilen dört ilke anlaşması Rum Yönetimi'nin, özellikle Makarios'un çözüm için ilk önemli adımınıdır. Bugüne kadar yapılan görüşmelerde somut olarak herhangi bir yol haritası belirlenmemiştir. Bu anlaşmanın ikinci maddesinde “her topluma bırakılacak topraklardan” bahsedilmektedir. Bu madde adadaki şu an mevcut durumu örtülü olarak da olsa kabul etmek anlamına gelmektedir. Kıbrıs'ta çözümün şu an ki mevcut durum üzerinden olacağını göstermektedir. Bunun yanı sıra birinci maddede “iki toplumlu federal cumhuriyetten” bahsedilmektedir. Bu madde de Türk tezini ve kurulan KTFD doğrular niteliktedir. Kıbrıs Türk Yönetimi, özellikle BM Genel Sekreter Waldheim'in yapmış olduğu bazı açıklamalara değinerek, Makarios'un “iki kesimliliği” de kabul ettiğini değerlendirmektedir. Fakat metinde bu şekilde yer almaması Makarios'a diplomatik açıdan esneklik kazandırmıştır. (Tamçelik,2013)

İngiliz Yüksek Komiseri Gordon ve Kıbrıs'ta bulunan Türk Büyükelçisi Candemir Önhon 12 Şubat 1977 tarihinde yapılan anlaşmayı değerlendirmişlerdir. Önhon'a göre Denктаş görüşmeden çıkan sonuçtan memnundur. Ayrıca Türkiye'de

bazı olumsuz yorumlar olmasına rağmen, genel olarak varılan sonuç memnun edicidir. Özellikle bir yıldan fazla zaman sonra görüşmelerin tekrar başlaması ve bu şekilde bir sonuç çıkması Türk tarafını çözüm açısından umutlandırmıştır (Çoşkun, 2018).

12 Şubat 1977 tarihinde varılan anlaşma gereğince, ikili müzakereler 31 Mart'ta Viyana'da tekrar başlamıştır. Viyana görüşmelerine, Klerides'ten sonra müzakereci olan Tassos Papadopoulos, Süleyman Onan ve BM Genel Sekreteri Waldheim katılmışlardır. 31 Mart 1977 tarihinde yaptıkları basın açıklamasında görüşmelerden iyi sonuç çıkacağına yönelik umutlu olduklarını belirtmişlerdir. (Ertekün, 1984, s.49) 31 Mart 1977 tarihinde başlayan görüşmeler 7 Nisan tarihine kadar sürmüştür. Toplam 11 görüşme yapılmış, taraflar her konuda detaylı tekliflerini sunmuşlardır. (Denktash,1988,s.84) 7 Nisan 1977 tarihinden sonra taraflar Lefkoşa'da bir araya gelecek ve bir sonraki Viyana görüşmeleri için hazırlık yapacaktır. BM Genel Sekreteri Waldheim Denктаş-Makarios arasında varılan dört ilke anlaşması görüşmelerin temeli olacağını belirtmiştir. (Ertekün, 1984, s.48-51)

Viyana görüşmeleri esnasında, Kıbrıs Rum Yönetimi Kıbrıs Türk Yönetimine Türk tarafına bırakılacak bölgeleri gösteren bir harita vermiştir. Ayrıca bu haritayı açıklayan ve sorunun çözümüne yönelik ilkeleri içeren bir metin de sunmuştur. Bu haritada Türk toplumuna % 20 oranında bir bölge ayrılmıştır. Aynı zamanda harita üzerinde iki kesimli olmayı sözlü olarak olmasa bile harita ile bunu kabul etmiştir. Kıbrıs Türk Yönetimi ise anayasal hususlarla ilgili tekliflerini içeren bir metin sunmuştur. Ama iki tarafta sunulan önerileri kabul etmemiştir. (Tamçelik,2013) Rum Yönetimi temsilcisi Tasos Papadopoulos % 20'lik toprak oranının nüfus ve mülkiyete göre adil bir oran olduğunu belirtmiştir. Kıbrıs Türk temsilcisi Onan, belirtilen toprak oranının dört ilke anlaşmasına göre Türklerin yaşama ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamadığını söylemiştir. Türk Yönetimi bu oranı düşük bulmasına rağmen görüşmelerin devamı için başlangıç oranı olarak kabul etmiştir. ABD Dışişleri Bakanı Vance de Rum Yönetiminin yapmış olduğu toprak oranını az bulmuştur.

1 Nisan 1977 tarihinde Kıbrıs Türk Yönetiminin vermiş olduğu anayasal önerilerin bazıları şu şekildedir:

“a. Din, Federal Cumhuriyet’in işlerinden uzak kalacak (laik devlet).

b. Her federe devlet kendi anayasasına sahip olacak.

c. Federal Cumhuriyet’in dış savunma kuvvetleri her bir federe devletin ayrı kara kuvvetlerinden meydana gelecekti.” (Çoşkun,2018).

Türklerin vermiş olduğu öneri Papadopoulos tarafından federal hükümetin işlevlerinin neler olacağı hususunun açık olarak belirtilmediğini eleştirmiştir. Türk önerileri 1960 Kıbrıs Anlaşması’ndan sonra yaşanan olayların tekrar yaşanmasının engellenmesine yöneliktir. Bu yüzden tüm sınırlamalarda Türk toplumunun güvenliği ön planda tutulmuştur. 7 Nisan’a kadar yapılan görüşmeler anayasa ve toprak konularında olmuştur. Herhangi bir ilerleme kaydedilememiştir. Görüşmelerin BM Özel Temsilcisi nezaretinde Lefkoşa’da devam etmesi kararlaştırılmış ve görüşmeler sonlandırılmıştır.

Yunanistan Viyana’da yapılan görüşmelerden memnun olmadığını ifade etmiş ve iki taraf arasında uzlaşma olma olasılığının düşük olduğunu belirtmiştir. Yunanistan’ın bu tutumu Kıbrıs sorunun çözümü noktasında cesaret kırıcı olmuştur.

27 Ocak 1977 tarihinde tekrar başlayan görüşmeler Makarios’un 3 Ağustos 1977 tarihinde ölümü ile tekrar kesilmiştir. Denктаş-Kiprianu görüşmesine kadar herhangi bir ilerleme olmamıştır. İngiliz Yüksek Komiseri Gordon Makarios’un ölümünün süreci olumsuz etkileyeceğini değerlendirmektedir. Bunun nedeni Makarios’un ölümünden önce Türk Toplumunu ile gerçekçi bir çözüm bulma yolunda ciddi gayret sarf ettiğini değerlendirmektedir. Ayrıca Makarios’un Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nde ciddi bir gücü vardır. Makarios’un sahip olduğu bu güç Gordon tarafından sorunu çözebilecek tek kişi olarak algılanmasına sebep olmuştur. Oysa ki Denктаş durumu farklı değerlendirmektedir. Makarios’un tek amacının Kıbrıs ile Yunanistan’ı birleştirmek olduğu ve yaptığı bütün çabaların bunu gerçekleştirmek için sarf ettiğini değerlendirmektedir. Çünkü Makarios 1955’ten itibaren Kıbrıs’ın Yunanistan ile birleşmesi için birçok katliam yapmıştır. Özellikle 1963 ve sonrasında Kıbrıs Türklerine uygulanan ekonomik ambargo, yapılan zulüm ve baskılar, gerçekleşen katliamları hepsinde sorumluluğu vardır. Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasını bile Enosis’e giden bir basamak olarak görmüştür. (Sönmezoğlu,1989)

2.5. Denктаş-Kipriyanu Görüşmesi ve Doruk Anlaşması

Makarios'un 1977 yılında ölümü üzerine görüşmeler bir müddet kesilmiştir. Kıbrıs Rum Kesimi Temsilciler Meclisi Başkanı olan Spiros Kiprianu 5 Şubat 1978 tarihinde gerçekleşen seçimlerde Cumhurbaşkanı olmuştur. BM Genel Sekreteri Waldheim Kiprianu'nun Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra 15 Ocak 1978 tarihinde Kıbrıs'a görüşme sürecini başlatmak için gitmiştir. Lefkoşa'da bir araya gelen Kiprianu ve Denктаş anayasal ve bölgesel boyutta somut öneri sunmayı kabul etmiştir. (Ertekün,1984,s.56)

Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra politik açıdan sıkıntılı bir dönem geçirmiştir. 1978 yılında Ecevit Başbakan olmuştur. Başbakan Ecevit yaptığı açıklamada Kıbrıs sorununun çözümü için çaba sarf edeceklerini belirtmiştir. Ayrıca Türk Dışişleri Bakanı Ahmet Gündüz Ökçün Batı'nın özellikle İngiltere'nin Kıbrıs sorununa yaklaşım tarzını eleştirmiştir. Ökçün İngiliz Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Reginald Hibbert ile bir araya geldiğinde İngiliz hükümetinin 1963'ten bugüne kadar Kıbrıs Rum Kesimini desteklediğini ve Kıbrıs'ın temsilcisi olarak Rumları tanıdığını ama Kıbrıslı Türkleri tanımadığını belirtmiştir. (Çoşkun, 2018)

Daha önce yapılan görüşme gereği, KTFD adına Prof. Dr. Mümtaz SOYSAL ve Hukuk Danışmanı Necati Ertekün KTFD'nin anayasa ve toprak önerilerini 13 Nisan 1978 tarihinde BM Genel Sekreteri'ne sunmuşlardır. BM Genel Sekreteri Waldheim Kıbrıs Türk Yönetimi'nin vermiş olduğu önerinin görüşmelerin başlaması için uygun olarak görmüştür. Kıbrıs Türk Yönetimi anayasa önerisinde daha öncede belirttiği gibi "bağımsız, bağlantısız, iki topluma dayalı federal devlet" olmasını istemektedir. Türk Yönetimi zayıf bir merkezi hükümet olmasını önermiştir. Ayrıca Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra sahip olduğu toprakların % 7 ila 10 arası bir oranda vermeyi önermişlerdir. Kıbrıs Rum Yönetimi lideri Kiprianu Türk Yönetimi'nin yapmış olduğu öneriyi reddetmiştir. Ertekün konuyu İngiliz Frank Judd ile yaptığı görüşmede Rum Yönetimi'nin Kıbrıs sorununun çözümü konusunda istekli olmadıklarını belirtmiştir. Kıbrıs Rum Yönetimi ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı ambargonun kalkmasını istemediğinden dolayı sorunun çözümüne yanaşmamaktadır. Başbakan Ecevit 2 Mayıs

1978 yılında yaptığı açıklamada ABD'nin Türkiye üzerindeki ambargosu devam ettikçe Rum Yönetimi çözüme yanaşmayacağını belirtmiştir. Eğer ABD yönetimi ambargoyu kaldırırsa Kıbrıs sorunun çözümünü kolaylaştıracağını belirtmiştir.(Ertekün,1984,ss.61-69)

İngiltere Başbakanı Callaghan Türkiye ve Yunanistan Başbakanı ile ayrı ayrı görüşmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Bülent Ecevit Callaghan ile görüşmesinde Kıbrıs Türk Yönetimi'nin sunmuş olduğu önerinin görüşmelerin başlaması için uygun olduğunu belirtmiştir. Callaghan ise Türk Yönetimi'nin sunmuş olduğu önerinin çözüm için yeterli olmadığını belirtmiş ve özellikle siyasi yapının devlet mekanizmasını tam karşılamadığını vurgulamıştır. Callaghan Yunanistan Başbakanı Karamanlis ile yaptığı görüşmede Rum Yönetimi görüşmelerin başlaması için öneride değişiklik yapılmasını ve bunun için Callaghan'ın Türk Yönetimi üzerinde baskı kurmasını istemiştir. Callaghan ise Türklerin görüşmeler başlamadan önce sunmuş oldukları öneriyi değiştireceklerini sanmadığını belirtmiştir. Ayrıca Kıbrıs Rum Yönetimi lideri Kiprianu farklı bir taktik deneyerek direkt Başbakan Ecevit ile New York'ta BM Genel Merkezi'nde görüşmeyi teklif etmiş ve Rauf Denktaş'ı saf dışı bırakmaya çalışmıştır. Fakat Ecevit Kiprianu'nun teklifini reddetmiş ve Karamanlis ve Denktaş'ın katılacağı dördümlü bir toplantı teklif etmiştir. Bu teklifi de Kipriyanu kabul etmemiştir (Çoşkun, 2018).

İki toplum arasında sorunun çözümüne yönelik müzakerelerin tekrar başlayamaması nedeniyle Kanada, ABD ve İngiltere çözüme yönelik teklifte bulunmuşlardır. Bu teklifte parlamentoda iki meclis olacak, bu meclislerden üst mecliste Rum ve Türk milletvekili sayısı eşit olacak, alt mecliste ise 78/18 oranında nüfuslara göre belirlenecektir. Çıkacak kanunları iki mecliste onaylayacak, fakat alt meclis üçte iki çoğunluğu yakalayarak üst meclisi devre dışı bırakabilecektir. Ayrıca bir kanunun geçmesi için iki toplumun milletvekilleri %38 oranı ile oylamaya katılması gerekmektedir. Bu öneri de Rum tarafından kabul edilmemiştir. Kıbrıs sorunu için bir çözüm önerisi daha başarısız olmuştur (Çoşkun, 2018).

Bu yaşanan gelişmeler neticesinde BM Genel Sekreteri Waldheim Denktaş ve Kipriyanu arasında görüşme sağlamıştır. Bu görüşme neticesinde iki lider

müzakerelere devam kararı almıştır. 19 Mayıs 1979 tarihinde gerçekleşen görüşmede taraflar 10 maddelik bir anlaşma imzalamışlardır.

18-19 Mayıs 1979 tarihlerinde Denктаş-Kipriyanu arasında BM Genel Sekreteri Waldheim gözetiminde yapılan ve uzun süren görüşmelerden sonra üzerinde anlaşmaya varılan 10 madde şunlardır:

“1. Toplumlararası icra edilecek görüşmelerin 15 Haziran 1979 ‘da başlaması kararlaştırılmıştır.

2. Görüşmelerin esasını 12 Şubat 1977’de Denктаş ile Makarios arasında varılan ilkeler anlaşması ve Kıbrıs’ın esas sorunu ile ilgili BM kararları oluşturacaktır.

3. Cumhuriyetin tüm vatandaşlarına insan hakları ve esas özgürlükler uygulanacaktır.

4. Görüşmelerin ana eksenini toprak ve anayasa konuları oluşturacaktır.

5. Maraş hususu anayasal ve toprak konularının başlaması ile görüşülecektir. Eğer Maraş konusunda bir anlaşmaya varılırsa esas anlaşmadan önce Birleşmiş Milletler kontrolünde Maraş’ın yerleşime açılması öncelikli konulardan olacaktır.

6. İki tarafta görüşmelerin neticesini kötü etkileyebilecek davranışlardan kaçınma hususunda görüş birliğine varmışlardır. İyi anlayış, güven ve normal şartlara dönüşü sağlamak için taraflar alacağı pratik tedbirlere uymayı kararlaştırmışlardır.

7. Kıbrıs’ta bulunan askerlerin adadan gönderilmesi konusu da görüşmelerde ele alınacaktır.

8. Kıbrıs’ın kısmen veya tamamen başka bir ülkeye bağlanması, taksimi veya ayrı iki devlet halinde oluşmasına karşı bağımsızlığı, bağlantısızlığı, toprak bütünlüğü ve egemenliği garanti altına alınacaktır. (Bu madde Türk tarafının Kıbrıs’ın Avrupa Birliğine üyeliğinin uluslararası hukuka uygun olmadığını öne sürdüğü tezin dayanağıdır.)

9. Toplumlar arasında icra edilecek görüşmeler devamlı olacak ve kesinti ve herhangi bir gecikmeye sebep olunmayacaktır.

10. Görüşmeler Lefkoşa’da icra edilecektir.” (Karaca, 2010,ss.277-278).

İki lider arasında varılan anlaşma gereği 15 Haziran 1979 tarihinde görüşmeler Lefkoşa’da başlamıştır. Tarafların dört kez görüştüğü bu süre zarfında herhangi bir

ilerleme kaydedilememiştir. Sorunun çözümüne yönelik konular gündeme bile gelmemiştir. 22 Haziran 1979 tarihinde görüş ayrılıkları nedeniyle görüşmeler askıya alınmıştır.(Ertekün,1984,s.77)

Görüşmelerden bu şekilde sonuç alınamaması ve çözümün çıkmaza girmesi nedeniyle Türk Toplum lideri Rauf Denktaş Kıbrıs Türk Kesiminde bağımsız bir devlet kurma fikrini güçlendirmiştir. Adada bulunan İngiliz Yüksek Komiseri Rhodes'in düşüncesi de bunu doğrular niteliktedir. Rhodes göre Denktaş adanın kuzeyinde bağımsızlık ilan etmeyi ciddi olarak düşünmektedir. İlan etmemesinin sebebi olarak, Türkiye'nin bağımsızlık ilan edildiğinde uluslararası toplumdan olumsuz tepki alacağını değerlendirmesini göstermektedir. dolaydır. Ama Rhodes Denktaş'ın Türkiye'yi bu konuda ikna edeceğini düşünmektedir. (Çoşkun,2018)

Görüşmelerin bu şekilde askıya alınmasından sonra BM Özel Temsilcisi Hugo Gobbi'nin devreye girmesi sonucu görüşmeler tekrar başlamıştır. 9 Ağustos 1980 yılında görüşmeler tekrar başlamıştır. BM Genel Sekreteri 1980 yılı sonunda taraflara geçici bir anlaşma sunmuştur. Bu anlaşmada Kıbrıs Türk toplumuna uygulanan ambargonun kaldırılması, Lefkoşa Uluslararası Havaalanı'nın tekrar açılması gibi süreci pozitif yönde etkileyebilecek hususlar vardır. Ancak herhangi bir ilerleme kaydedilememiştir. Bu görüşmeler sürecinde Kıbrıs Türk toplumuna uygulanan ambargo nedeniyle ekonomisi ciddi anlamda kötüleşmiştir. Kıbrıs Rum Yönetimi adanın meşru temsilcisi olarak görüldüğü için herhangi bir ekonomik sıkıntı yaşamamıştır.

Denktaş Kipriyanu arasında 19 Mayıs 1979 tarihinde gerçekleştirilen anlaşmanın bir ve onuncu maddeleri gereğince taraflarca görüşmeler 15 Haziran 1979 tarihinde Lefkoşa'da başlamıştır. 15-18-20 ve 22 Haziran 1979 tarihlerinde dört görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeleri BM Genel Sekreteri şu şekilde değerlendirmektedir: Kıbrıs Rum Yönetimi imzalanan anlaşmanın ilk olarak beşinci maddesini gündeme almak istemiştir. Anlaşmanın beşinci maddesi Kapalı Maraş'ın açılması ile ilgilidir. Kıbrıs Türk yönetimi ise Kapalı Maraş'ın açılmasından önce ikinci maddenin gündeme gelmesi istemiştir. Anlaşmanın ikinci maddesine göre 12 Şubat 1977 tarihinde Denktaş ile Makarios arasında varılan anlaşma gereği iki bölge

ve Kıbrıs Türk toplumunun güvenliğinin kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Tarafların bu şekilde farklı konuları gündeme getirmesi nedeniyle görüşmeler kesilmiştir. Kıbrıs Özel Temsilcisi Perez de Cuellar görüşmelerin kesildiğini ve ileri bir tarihte belirlenecek saat ve gün de başlayacağını belirtmiştir. Kıbrıs Rum Yönetimi görüşmelerde her zaman olumsuz tavır takınmış ve Kıbrıs sorununun mümkün olduğu sürece uluslararası alana taşımaya çalışmıştır. Bu nedenle 4-6 Haziran 1979 tarihlerinde Kolombo'da gerçekleştirilen Bağlantısızlar toplantısına katılmıştır. Uluslararası Posta Birliği kongresinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin posta pullarının geçersiz ve kanunsuz olduğuna dair tek taraflı karar alınmasını sağlamıştır. Oysaki bu tür hareket 19 Mayıs 1979 tarihinde imzalanan anlaşmaya aykırıdır. Toplumlar arası görüşmeler BM Kıbrıs Özel Temsilcisi Gobi nezaretinde 9 Ağustos 1980 tarihinde planlandığı gibi başlamıştır. Kıbrıs Rum Yönetimini Ioannides, Kıbrıs Türk yönetimini ise Süleyman Onan temsil etmiştir. Kıbrıs Özel Temsilcisi açılış basın açıklamasında geçmişte yaşananların çözüme engel olmayacağını ve Kıbrıs sorununun diyalog ile çözüleceğinden umutlu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Kıbrıs Rum Yönetimi 11 aylık aradan sonra iki toplumlu federal yapıyı ve Kıbrıs Türk toplumunun güvenliği konusunu tartışma şartını kabul etmiştir. Ağustos'ta yapılan görüşmeden sonra toplumlar arası görüşmeler 16 Eylül 1980 tarihine ertelenmiştir. Bu görüşmeden anlaşıldığı üzere Kıbrıs sorunu ile ilgili belirlenen konular kararlaştırılan tarihte konuların görüleceğidir. Aynı zamanda görüşmelerin gizli yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Görüşmeler özellikle 19 Mayıs 1979 tarihli anlaşmanın beşinci ve altıncı maddesi Kapalı Maraş'ın açılması, iyi niyet ve karşılıklı güven, anayasa ve toprak konularının gündeme alınması kararlaştırılmıştır. (Ertekün, 1984,s.81-103)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KKTC'NİN KURULMASI

3.1. BM 13 Mayıs 1983 Tarihli Kıbrıs Kararı

Kıbrıs Rum yönetimi Kıbrıs Türk yönetiminin Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik çabalarına rağmen, adil ve ortak bir çözüme yanaşmamıştır. Kıbrıs sorununu mümkün olduğu kadar uluslararası alana taşımak ve özellikle BM'lerde kendi lehlerine kararlar çıkarmaya çalışmışlardır. Bu kararlarla Rum tarafının amacının Kıbrıs Türk Yönetimini köşeye sıkıştırmak olduğu değerlendirilmektedir. Bu konuda da başarılı olmuşlardır. BM'nin Rum Yönetimi'nin başvurusu sonucu Rumlar lehine aldığı kararlar, sorunun çözülmesine engel olmuştur. Kıbrıs'ta bulunan Türk askerlerinin adadan çekilmesini görüşmelere başlamak için şart koşmuştur. Özellikle Rum Yönetimi'nin çabası sonucu BM Genel Kurulu'nda 13 Mayıs 1983 tarihinde alınan karar Kıbrıs Türk Kesimi'nin devlet kurmasında etkili olmuştur (İsmail, 1986, s.194).

Kıbrıs sorununun BM Genel Kurulu'nda görüşülmesi 1954 yılında gerçekleşse de 1950 yılından itibaren Yunanistan tarafından dolaylı olarak ulusların kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak gündeme getirilmiştir. 1950 yılından itibaren gerek Yunanistan gerekse Makarios tarafından Kıbrıs sorunu BM gündeminde tutulmuştur. Yunanistan Kıbrıs sorununu İngiltere ile çözmek istemiştir. Fakat dönemin İngiltere Başbakanı Anthony Eden İngiltere'nin Kıbrıs'ı asla bırakmayacağını belirtmiştir. İngiltere'nin Kıbrıs konusundaki kararlı duruşu nedeniyle Yunanistan Ağustos 1954 yılında BM'ye başvurmuş, Eylül 1954 yılında BM Genel Kurulu gündemine alınmasını sağlamıştır (Tamçelik,2013a).

BM Genel Kurulu'nda Aralık 1954 yılında görüşülmeye başlanan Kıbrıs sorunu 814 sayılı karar ile daha fazla Kıbrıs sorununun görüşülmesine gerek olmadığı kararına varılmıştır. Görüşmede Kıbrıs sorunu ile ilgili herhangi bir karar alınmamıştır. Yunanistan'ın başvuru sonucunda BM Genel Kurulu'nda Kıbrıs sorunu görüşülürken İngiltere delegesi Selwyn Lloyd İngiltere'nin NATO ve Bağdat Paktı

nedeniyle stratejik sorumlulukların olduğunu Kıbrıs sorununun BM’de görüşülmesi İngiltere’nin içişlerine müdahale anlamına geldiğini belirtmiştir. Ayrıca Yunanistan’ın da dâhil olduğu 1923 Lozan Antlaşması ile Kıbrıs adasının İngiltere’ye ait olduğu kabul edilmiştir. Aynı zamanda adada sadece Rumların yaşamadığını Müslüman Türklerin de bulunduğunu ve Türkiye ile bağlantısı olduğunu belirtmiştir. (Sözmezoğlu,1984)

Yunanistan BM kararını değerlendirirken Kıbrıs’ın İngiltere’nin toprağı değil, sömürgesi olduğunu belirtmiş ve aynı zamanda adanın İngiltere’ye daha uzak olduğunu ortaya koymuştur. BM Genel Kurulu’nda Kıbrıs sorunu görüşülürken İngiltere durumu BM Yasasının 2(7). maddesinden değerlendirmiş, Yunanistan ise daha geniş tanımlı olan 10. maddeden değerlendirmiştir. 814 sayılı karar her ne kadar Yunanistan’ı memnun etmese de BM Genel Kurulu’nda görüşülmesi sorunun uluslararası boyut kazanması açısından Yunanistan için önemlidir. Türkiye bu dönemki tutumu İngiltere’nin iç meselesi olarak değerlendirmiştir. Ayrıca adada 100.000 Türk’ün yaşadığını bu nedenle kendi kaderini tayin hakkının fırsatçıların kendilerine göre değerlendirdiğini belirtmiştir. Yunanistan’ın amacının Enosis’i gerçekleştirmek olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Türkiye Temsilcisi Selim Sarper adanın coğrafi, etnik, ekonomik ve tarihi olarak Türkiye ile bağlantısı olduğunu belirtmiştir (Sözmezoğlu, 1984) .

Yunanistan 1955 yılında BM tekrar başvurmuş ama Kıbrıs sorunu gündeme alınmamıştır. Makarios’un İngiltere tarafından sürgüne gönderilmesi üzerine Yunanistan bir yıl sonra tekrar başvuruda bulunmuştur. Aynı yıl İngiltere’de adada Yunanistan’ın terörizme destek verdiği gerekçesiyle BM’ye başvurmuştur. Bu başvurulardan sonra Kıbrıs sorununda İngiltere’nin tutumu değişmiştir. Türklerle birlikte kendi kaderini tayin etme hakkının uygulanabileceğini belirtmiştir. Selim Sarper kendi kaderini tayin ilkesi gereği açıkça olmasa bile Türkiye’nin taksimden yana olduğunu belirtmiştir. BM Genel Kurul gündemine aldığı Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak 1013 sayılı kararı ile sorunun BM Yasası’nın ilke ve amaçlarına göre demokratik, barışçı ve hakça çözümünden yana olduğunu belirtmiştir. Yunanistan soruna Türkiye’yi dahil etmeden Kıbrıslı Rumlar ve İngiltere arasında çözülmesini istemektedir. Tabii ki bu karardan sonra Yunanistan tekrar BM’ye başvurmuş taksim

tezini eleştirmiş ve Kıbrıs'ın bağımsız olması gerektiğini belirtmiştir. Türkiye temsilcisi ise Yunanistan'ın Enosis için bu şekilde hareket ettiğini söylemiştir. (Sönmezöğlü,1984)

BM Genel Kurulu'nda yapılan görüşmeler neticesinde ülkelerin sorun için çözüm önerileri şu şekildedir: İngiltere üçlü ortaklık yönetimi çatısı altında bir planı savunurken, Yunanistan bağımsız Kıbrıs tezini, Türkiye ise bağımsızlığa karşı çıkmış adanın taksim edilmesi tezini savunmuştur. BM Genel Kurulu'nda sorun ile ilgili net bir karar çıkmamış ve Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında yapılan görüşmeler neticesinde 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu kabul edilmiştir. (Sönmezöğlü,1984) 1960-1965 yılları arasında Kıbrıs sorunu BM Genel Kurul gündemine alınmamıştır.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra 1963 yılından itibaren adada çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. Çatışmaların yaşanması üzerine BM Güvenlik Konseyi konuyu gündemine almıştır. Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs ile ilgili aldığı en önemli kararlardan birisi 4 Mart 1964 tarihinde almış olduğu 186 sayılı karardır. Bu kararda özellikle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu durumu kötüleştirecek ve uluslararası barışı tehlikeye sokacak hareketten uzak durmayı vurgulamaktadır.186 nolu karar ile Kıbrıslı Rumlar daha sonraki dönemde bu karar doğrultusunda söylemlerde bulunmuşlardır. Aynı zamanda bu karar ile Kıbrıs'ta BM Barış Gücü kurulmuş ve BM Genel Sekreteri arabuluculuk görevine başlamıştır.

Kıbrıs sorununun BM Genel Kurulu'na gelmesi 1954 yılında Yunanistan'ın girişimi ile olmuştur. Fakat BM Kıbrıs sorununa bu süreçte müdahil olmamıştır. BM Kıbrıs sorununa Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra çatışmaların başlaması ile 1964 yılından itibaren müdahil olmuştur. Kasım 1967 yılında Boğaziçi ve Geçitkale'de yaşayan Kıbrıs Türkleri Rumlar tarafından silahlı saldırıya uğramıştır. Bu olay üzerine BM Genel Sekreteri U'Thant Kıbrıs sorununa çözüm bulabilmek için girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler neticesinde 2 Haziran 1968 tarihinde sorunun çözümüne yönelik görüşmeler başlamıştır. (Tamçelik, 2013a)

Türk toplumu lideri Raif Denктаş ve Rum yönetimi Başsavcısı Tornarites arasında görüşmelerin ana konuları belirlenmiş ve iki toplum arasındaki görüşmeler aynı yıl 24 Haziran'da başlamıştır. BM'nin göstermiş olduğu gayretlerin amacı 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti devletindeki uyuşmazlık alanlarını tespit etmek ve tespit edilen bu aksaklıkların görüşülerek çözüme kavuşturulmasını sağlamaktır. (Tamçelik,2013a)

2-5-24 Haziran 1968 tarihlerinde U'Thant girişimi ile Klerides ve Denктаş arasında görüşmeler icra edilmiştir. Kıbrıs adasında 1963 yılında başlayan çatışmalar sonucunda iki toplum arasında gerçekleşen görüşmeler, 1968 yılından itibaren BM gözetiminde icra edilmeye başlanmıştır. Yunanistan ve Türkiye kamuoyu tepkisinden dolayı görüşmelerin gizli kalmasını istemiş, bu yüzden ilk resmi görüşme 24 Haziran'da gerçekleştirilmiştir. Kıbrıs sorununa çözüm getirmek amacıyla gerçekleştirilen görüşmeler altı yıl sürmüş bu süreçte Klerides Türk tarafına 24 Haziran 1968 tarihinde, Türk lideri Denктаş ise 11 Ağustos 1969 tarihinde Rum toplumuna çözüm önerilerini içeren paketler sunmuştur. Rum tarafı Yunanistan ile Türk tarafı Türkiye ile çözüm önerilerinde fikir alışverişinde bulunmuştur. Bu yapılan önerilerde Türk tarafının amacı kanton bir yönetim sistemi kurarak, Türklerin bulunduğu bölgede kendi kendilerini yönetmelerini sağlamak, böylece içişlerine Rumların müdahalesini engellemek; Rum tarafının amacı ise Türklere anayasal haklarını vermemek ve Türkleri azınlık statüsünde yaşamaya zorlamaktır. (Tamçelik, 2013a)

1968 yılından itibaren Türkler ve Rumlar tarafından yapılan ikili görüşmeler ve yapılan önerilerde bir sonuca ulaşılamamıştır. Bunun üzerine BM Genel Sekreteri Yunanistan ve Türkiye'nin görüşmelere müdahil olmasını teklif etmiş ve iki devletinde görüşmelerde bulunması kararlaştırılmıştır. 15 Temmuz 1974 Simpson darbesine kadar Türkiye ve Yunanistan'ın katılım ile görüşmeler devam etmiş ama herhangi bir çözüm çıkmamıştır. BM Genel Sekreteri on yıldır görevde bulunması ve sorunu detaylı bilmesine rağmen sorunun çözümüne katkıda bulunamamıştır. Daha sonra BM Genel Sekreteri görevini devralan Kurt Waldheim, taraflara 1971 ve 1972 yılında sunduğu belgeler çerçevesinde 8 Ekim 1972 yılında görüşmelere tekrar başlamıştır. Haziran 1974 yılına kadar görüşmeler devam etmiş ama tarafları tatmin

eden herhangi bir sonuca ulaşılmamıştır. BM 1968 yılından itibaren sürece müdahil olması ve çözüm arayışları iki toplum arasında görüşmelerin tekrar başlamasına neden olmuştur. BM Genel Sekreteri'nin çabası ile 11 Haziran 1974 tarihinde müzakere tekrar başlamış ve 9 Temmuz tarihine kadar devam etmiştir. Müzakerelerin başlama sürecinde Kıbrıs Türk yönetimi “yerel özerklik” ve “üniter devlet” yapısının bozulması konusunda Rum tarafının güvence vermesi üzerine görüşmeler devam etmiştir. Kıbrıs adasında Başpiskopoz Makarios'a karşı gerçekleştirilen Simpson darbesi sonucunda Türk Silahlı Kuvvetleri 20 Temmuz 1974 tarihinde Garanti Anlaşması'nın anlaşmasının dördüncü maddesi gereği müdahale etmek zorunda kalmış ve görüşmeler tekrar kesilmiştir. (Tamçelik,2013b)

Türkiye Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilen Barış Harekatı'ndan sonra Cenevre'de birçok görüşme gerçekleştirilmiş ama bir sonuç alınamamıştır. KTFD 12 Şubat 1975 tarihinde kurulmasından sonra 20 Şubat 1975 tarihinde görüşmeler tekrar başlamıştır. BM Genel Sekreteri'nin girişimi ile Klerides ile Denктаş arasında görüşmeler Viyana'da gerçekleştirilmiş ve üçüncüsü görüşmeler sonucunda Türklerin adanın kuzeyine, Rumların ise güneye göç etmesi hususunda anlaşmaya varılmıştır. Bu anlaşma neticesinde BM Barış Gücü aradaki tampon bölge yerleşmiştir. Böylece Kıbrıs'ta iki bölge oluşmuş ve toplumların kendi buldukları bölgede kendi yönetimlerini kurmaları sağlanmıştır. (Sözmezoğlu,2017)

Kıbrıs Rum Yönetiminin lider değişimi nedeniyle görüşmeler kesilmiş, Denктаş'ın BM Genel Sekreteri'nin Özel Temsilcisi aracılığı ile göndermiş olduğu mektup ile görüşmeler tekrar başlamıştır. BM Genel Sekreteri Waldheim nezaretinde gerçekleştirilen görüşmede Dört İlke Anlaşması yapılmıştır. Makarios'un ölüm üzerine görüşmeler tekrar kesilmiştir. Rum yönetimi yeni lideri Kipriyanu olmuş ve BM Genel Sekreteri girişimi ile görüşmeler tekrar başlamıştır. 19 Mayıs 1979 tarihinde BM Genel Sekreteri nezaretinde On İlke Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile kararlaştırılan hususlar Rumlar tarafından ihlal edilmiş ve Kıbrıs Rum Yönetimi Kıbrıs sorununu uluslararası bir platformda gündeme getirmiştir. Ayrıca Kıbrıs Rum Yönetiminin BM Genel Kurulu'ndan tek taraflı olarak yabancı devletlerin Kıbrıs'tan çekilmesi kararını aldırılmıştır. Bu nedenle görüşmeler tekrar kesilmiştir. BM Genel Sekreteri'nin girişimi ile görüşmeler tekrar başlamıştır. Taraflar kendi

önerilerini karşı tarafa sunmuş ama bir uzlaşmaya varılamamıştır. BM Genel Sekreteri Waldheim yerine 1981 yılında BM Kıbrıs Özel Temsilcisi Javier Perez de Cuellar devralmıştır. Önceki dönemde Kıbrıs Özel Temsilcisi olduğu için Kıbrıs sorununa hâkim bir diplomattır. (Sözmezoğlu,2017,s.293) De Cuellar'ın soruna hâkim olması nedeniyle görüşmelere hız verilmeye çalışılmış ama Waldheim döneminden farklı bir ilerleme kaydedilememiştir. Yapılan görüşmelerde anayasa, toprak, mülk edinme, yerleşim serbestisi konuları tartışılmış fakat sonuç çıkmamıştır. (Tamçelik, 2013b)

BM Güvenlik Konseyi Kıbrıs sorunu ile ilgili birçok karar alınmıştır. Bunun önemli nedeni bu sorunun içerisinde bulunan dönem itibari ile bölge barışını tehdit etmesidir. BM Kıbrıs sorunu ile ilgili almış olduğu 186(1964), 353(1974), 365(1974), 367(1975) ve 541(1983) sayılı kararlar önemli olanlardır. BM Güvenlik Konseyi 186 sayılı kararı, 1963 yılından itibaren adada başlayan çatışmalar nedeniyle almıştır. BM Barış Gücü'nün yerleştirilmesini öngören karar aynı zamanda Kıbrıs Rum Yönetiminin zımnı olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin meşru temsilcisi olarak görülmesini sağlamıştır. Ayrıca bu karar ile BM Kıbrıs sorununun çözümünde arabuluculuk rolü de üstlenmiştir. 4 Mart 1964 yılında alınan kararı Rumlar olumlu bulmuştur. Özellikle Zürih ve Londra anlaşmalarına değinmemeleri başarı olarak görülmüştür. Ayrıca Kıbrıs Hükümeti'nin meşrutiyetini tanıması nedeniyle bu tarihten sonraki süreçte Rum Yönetimi tek taraflı olarak Kıbrıs Cumhuriyeti adına hareket etmiştir. Türk yönetimi de kararı olumlu değerlendirmiştir. Garantörlük hakkının devam ettiğini belirtmektedir. Oysa ki alınan kararlar Kıbrıs Türk toplumu yönetimden dışlanmış ve Rum yönetimi meşruymuş gibi değerlendirilmiştir. Bu tarihten sonraki süreçte Rum yönetimi meşru hükümet gibi hareket etmiştir. (Tamçelik,2013b)

Güvenlik konseyi 20 Temmuz 1974 tarihinde 353 sayılı kararı almıştır. Bu kararda şu konulara değinmiştir: adadaki yabancı kuvvetlerin çekilmesi, tarafları ateşkese ve Kıbrıs'ın bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne uymaya davet etmiştir. Daha sonra Genel Kurulun aldığı 3212 sayılı kararı ile Güvenlik Konseyi'nin aldığı 365 sayılı karar da aynı doğrultudadır. 12 Şubat 1975 tarihinde KTFD'nin kurulması üzerine BM Güvenlik Konseyi 12 Mart 1975 tarihinde 367 sayılı kararı almıştır. Bu kararda önceki alınan kararlara değinmiş ve KTFD'nin kurulması kararını kınamış ve tanınmadığını belirtmiştir. (Tamçelik,2013b)

Bundan sonraki süreçte KKTC'nin kurulmasına sebep olacak karar dışında Konsey'de almış olduğu bir karar yoktur. 13 Mayıs 1983 yılında Genel Kurulu'nun almış olduğu karar KKTC'nin kurulmasında önemli bir etkidir. Bu karar ile Kıbrıs Türk Toplumunun adada azınlık olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır. Bu karar neticesinde sivil toplum kuruluşları Denктаş'a bağımsızlık içeren bir muhtıra vermişlerdir.

Kıbrıs Rum Yönetiminin devamlı Kıbrıs sorununu uluslararası platforma götürme gayreti ve nihayet Nisan ayında BM Genel Kurulu'na götürdüğü soruna 13 Mayıs 1983 tarihinde Rumlar lehine karar çıkmasını sağlamıştır. Bu kararın sonucunda 15 Kasım 1983 tarihinde KTFD tarafından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulmuştur. KKTC kurulması ile görüşmeler tekrar kesilmiştir.

Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik 1975 tarihinde başlayan ve 1983 yılına kadar devam eden görüşmelerde Kıbrıs Rum Yönetimi Kıbrıs'ın 1960 Anayasası'nda olduğu gibi devam etmesini, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin adadan çekilmesini ve göç edenlerin tekrar eski yerleşim yerlerine dönmesini isterken; Kıbrıs Türk yönetimi ise Rumlardan ayrılma ve kendi bölgelerinde özerk yaşama konusunda ısrarcı olduğu görülmektedir.

3.2. KKTC'nin Kuruluş Sebepleri

Zürih ve Londra Anlaşmaları sonucunda 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. 1964 yılında adada yaşanan çatışmalar neticesinde BM Barış Gücü adaya konuşlandırılmıştır. Ama Barış Gücü çatışmaları engel olmamıştır. Bu nedenle 1974 yılında Simpson tarafından gerçekleştirilen Yunan darbesiyle Kıbrıs'ta bozulan düzeni tesis etmek amacıyla TSK tarafından Barış Harekâtı düzenlenmiştir. Harekât neticesinde Kıbrıs Türk Toplumunu için Rum tehdit ve saldırılarından uzakta barış içinde yaşayabileceği Kıbrıs'ın kuzeyinde bir alanı kontrol altına alınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye ABD'den ekonomik ve askeri yardım almıştır. Türkiye'nin o dönem savunma ihtiyaçları büyük oranda ABD'den satın alınmaktadır. Bu yüzden 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nda kullanılan silahlar ABD

menşelidir. ABD menşeli silahların harekâta kullanılması ABD Kongresi'nde tepkiyle karşılanmıştır. ABD Temsilciler Meclisi ve ABD Senatosu 1974 yılı sonunda Türkiye'ye ambargo uygulama kararı almış ve bu kararı 5 Şubat 1975 tarihinde uygulamaya koymuştur. 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra BM'nin aldığı kararlar ve ABD'nin ambargosu sonucunda Türkiye desteği ile Kıbrıs Türk Yönetimi tarafından 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuştur.

KTFD'nin kurulmasından sonra meydana gelen siyasi ortamda Kıbrıs sorununa adil ve barışçıl bir çözüm bulmak amacıyla Kıbrıs Türk yönetimi girişimi ve inisiyatifi ile topluma toplumlar arası görüşmeler tekrar başlamıştır. Bu süreçte birçok görüşme gerçekleştirilmiştir. Fakat Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi'nin beraber uyguladıkları uzun dönem ve Kıbrıs sorununu uluslararası alana taşıması stratejisi yapılan görüşmelerden sonuç çıkmasını engellemiştir. Özellikle 1964 yılında BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararlar Kıbrıs Rum Yönetimi Kıbrıs Cumhuriyeti meşru temsilcisi olarak görülmüştür. Kıbrıs Rum Yönetimi bu meşruiyetinin vermiş olduğu gücü kullanarak uluslararası alanda Türkiye aleyhine kararlar çıkartarak, Türkiye üzerinde baskı kurmaya çalışmıştır. Özellikle 1974 yılından sonra adada bulunan TSK'nın Kıbrıs'ın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saldıran, adayı bölen işgalci olarak göstermeye devam etmiştir. Aynı zamanda adada var olan Kıbrıs Türk toplumunu işgalci kuvvetlere yardım eden azınlık olarak göstermiştir. (Bostancı, 2015)

Toplumlar arası görüşmeler yapan taraflar 9 Ağustos 1980'de bir gündem metni üzerinde mutabık kalmışlardır. Mutabık kalınan hususlar Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kıbrıs Özel Temsilcisi tarafından koordine edilmiştir. Mutabık kalınan konular, Maraş'ın iskâna açılması, toprak ve anayasa meselesi ve pratik önlemlerdir. Makarios ve Kiprianu ile Denктаş arasında varılan müzakereler sonucunda ortaya çıkan konular görüşülmüştür. Görüşmeler esnasında en çok görüş ayrılığı yaratan husus federe devletlerin birbirleri ve merkezi hükümet ile olan ilişkileri konusunda olmuştur. Kıbrıs Türk Yönetimi görüşmelerde yapıcı bir politika izlemiş ve 1981 yılında hazırladığı kapsamlı raporu BM Genel Sekreteri'ne ve Kıbrıs Rum Yönetimine sunmuştur. Sunulan bu öneri taslağında Kapalı Maraş ile ilgili harita, KTFD'nin sınırlarını gösteren harita, anayasa taslağı, güvenlik ve garantör devletler konuları yer alıyordu. Kıbrıs Türk Yönetimi'nin bu önerisine karşılık Kıbrıs Rum

Yönetimi de kendi önerisini sunmuştur. İki öneriyi inceledikten sonra BM Genel Sekreteri Waldheim kendi fikirler dizisini taraflara 18 Kasım 1981 tarihinde sunmuştur. Kıbrıs Türk Yönetimi belgeyi olumlu bulmuş, Kıbrıs Rum Yönetimi de önerileri kabul etmiştir. (Bostancı, 2015)

Kıbrıs Türk yönetimi tarafından yapılan öneriler BM Genel Sekreteri tarafından olumlu bulunmasına rağmen Kıbrıs Rum yönetimi önerileri görüşmeden kabul etmeyeceğini açıklamıştır. Yunanistan'da 1981 yılında Papandreu'nun lideri olduğu PASOK partisi iktidara gelmiştir. PASOK partisi iktidara gelene kadar Türkiye ve Yunanistan arasında görüşmeler devam etmiştir. Ama herhangi bir sonuç alınamamıştır. PASOK partisi iktidar olduktan sonra nüfus mübadelesi antlaşmasını tanımadıklarını ve güneye geçen Rumların evlerine dönmeleri gerektiğini öne sürerek, anlaşma isteyen taraf gibi gözükmiştir. Fakat amacı KTFD'ni ekonomik ambargo altında tutmak ve çözümsüzlüğü uzatarak zaman kazanmak çabası içerisine girmektedir. Bunun yanı sıra Yunanistan Başbakanı Papandreu tarafından adaya ziyaret gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu ziyaret esnasında Kiprianu ile Papandreu arasında ortak basın toplantısı düzenlemiştir. Kiprianu konuşmasında Yunanistan ile iş birliğine devam edeceklerini ve adada işgal ile gerçekleşebilecek oldu bittileri kabul etmeyeceklerini belirtmiştir. Papandreu ise Kıbrıs Rum Toplumunun mücadelesine Yunanistan'ın daima destek vereceği güvencesi vermiştir. BM Genel Sekreteri Waldheim nezaretinde toplum arası görüşmelerin devam ettiğini ama çözüme ulaşma konusunda çok umutlu olmadığını açıklamıştır. Son olarak da toplumlar arası görüşmelerle sorunun çözülmesinin mümkün olmadığı, sorunun uluslararası alana getirmek gerektiğini vurgulamıştır. (Milliyet, 28 Şubat 1982)

Özellikle Kiprianu toplumlar arası görüşmelerin tıkandığını bahane ederek görüşmeleri BM Genel Kurulu gündemine getirmeye çalışmıştır. Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Kıbrıs sorununu uluslararası alana taşıma gayreti sonuç vermiş, BM Genel Kurulu Kıbrıs sorununu gündemine almaya karar vermiştir. Kıbrıs sorunu Genel Kurul'da görüşülmeden önce BM Genel Sekreteri Genel Kurul'a rapor sunmuştur. BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ın sunmuş olduğu raporda görevi gereği soruna çözüm bulmak için gayretini artıracaklarını, görüşmelere hız kazandıracaklarını ve anlayamadıkları hususları sentez yaparak çözmeye çalışacaklarını sunmuştur.

(Milliyet, 11 Mayıs 1983) Kıbrıs sorununun üç yıllık bir aradan sonra tekrar BM Genel Kurul gündemine alınması Rum yönetiminin çabası sonucunda olmuştur. Özellikle BM Genel Kurulu'nda Bağlantısız ülkelerin üzerinde çalıştığı tasarımı gündeme alması, Türkiye tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu tasarı Kıbrıs Türk Toplumunu ve Türkiye aleyhine olan hususları içerdiği için Türkiye girişimlerde bulunmuş ve bu olumsuz konuların tasarıdan çıkarılması için Hindistan, Cezayir, Yugoslavya'ya uyarıda bulunmuştur. Bu ülkelerin büyükelçileri Dışişleri Bakanlığı'na çağrılarak Türk toplumunun görüşleri açıklanmış ve bu tasarinin gerçekçi ve ölçülü olması gerektiği belirtilmiştir. (Milliyet, 11 Mayıs 1983)

Kıbrıs Rum Yönetimi o dönem Bağlantısız ülkeler tarafından destek görmekteydi. Bu nedenle bu ülkelerin oluşturduğu yedi üyeli temas grubu tasarıya son şeklini vermiş ve 11 Mayıs 1983 tarihinde genel kurula sunmuştur. Bağlantısız ülkeler grubunun hazırladığı karar tasarısı tamamen Kıbrıs Rum Yönetimi lehinedir. Tasarının başlangıç bölümünde Kıbrıs sorunu ile ilgili uluslararası bir konferansın gereği, Kıbrıs'ın işgalinin kabul edilemeyeceği, Kıbrıs'taki durumun BM prensiplerine aykırı olduğu, Kıbrıs'ın egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün önemi vurgulanıyor ve Kipriyanu adanın askerden arındırılması çağrısını konuları belirtilmiştir. Karar tasarısının ana bölümünde ise BM Kıbrıs sorunu ile ilgili önceki kararlarının uygulanması, Kıbrıs'ta bulunan yabancı kuvvetlerin çekilmesi, toplumlar arası görüşmelerin eşitlik ilkelerine uygun olarak yapılması, daha önce yapılan 1977 ve 1979 yıllarında yapılan ilke anlaşmalarının desteklenerek ve Genel Sekreterin kişisel çaba sarf etmesi konuları karar tasarısında yer almıştır. (Milliyet, 12 Mayıs 1983 s.6)

BM Genel Kurulu 13 Mayıs 1983 tarihinde Kıbrıs'taki yabancı kuvvetlerin geri çekilmesi ile ilgili Bağlantısız ülkeler grubunun hazırladığı karar tasarısını 103 lehte 5 aleyhte oyla kabul etmiştir. Yugoslavya, Sri Lanka, Mali, Küba ve Cezayir'in karar tasarısına ABD, İngiltere ve Batı Bloku ülkeler çekimser kalmış, Doğu Bloku ve SSCB lehte oy kullanmıştır. Kıbrıs Rum Yönetimi lehine hazırlanan karar tasarısına Türkiye dışında Pakistan, Bangladeş, Somali ve Malezya karara karşı çıkmıştır.

BM Genel Kurulu'nun almış olduğu kararda kuvvet kullanarak işgalin kabul edilmeyeceği, TSK ima edilerek Kıbrıs'ta yabancı kuvvetlerin bulunmasından kaygı

duyulduğu ve toplumlar arası görüşmelerde ilerleme olmadığı belirtilmiştir. BM Genel Kurulu'nun almış olduğu karar ile adada uluslararası hukuka uygun olarak bulunan TSK'dan dolayı Türkiye işgalci gibi gösterilmiştir. Aynı zamanda Rum halkını kastederek tek halk vurgusu yapmış ve Kıbrıs Türk toplumunu azınlık olarak göstermiştir. Aynı zamanda 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti anayasası ile var olan iki halkın varlığını inkâr etmiştir. Sert BM kararı ile Rumların çabaları sonuç vermiş Kıbrıs Rum Yönetimi Kıbrıs üzerinde etkili bir egemenliğe sahip olmuştur. BM Genel Kurulu'nun almış olduğu karar Türkiye ve Kıbrıs Türk toplumunun aleyhine Yunanistan ve Kıbrıs Rum yönetiminin lehine olmuştur. Yunanistan ve Kıbrıs Rum yönetiminin Kıbrıs sorununu sürekli uluslararası alana taşıma gayreti amacına ulaşmıştır. BM'nin almış olduğu kararı Türkiye ve Kıbrıs Türk yönetimi tanımadığı gibi uygulamamıştır. Bu karar ile Rum yönetimi yeni avantajlar elde etmiş ve Kıbrıs sorunu daha da derinleşmiştir. Kıbrıs Türk toplumu ve Kıbrıs Rum toplumunu çözüme yönelik olarak tamamen birbirinden uzaklaştırmıştır. Ayrıca bu karar ile Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi BM kararlarını uygulamaya geçirmek için daha fazla aktif rol oynamaya başlamıştır. Aynı zamanda bu karar ile Kıbrıs Türk Yönetimi ve Türkiye yeni politikalar uygulamaya ve yeni kararlar almaya yönelmesi gerekmiştir. Bu kararın önemli sonuçlarından birisi de toplumlar arası görüşmeleri çıkmaza sokmuştur. Rum tarafı Türkiye askerlerini çekmedikçe, Türk tarafı ise BM kararı geri alınmadıkça görüşmelere tekrar başlamayacaklarını belirtmiştir.

Denктаş BM'deki görüşmelerini bitirdikten sonra Kıbrıs'a dönmüş ve Lefkoşa'da yaptığı konuşmada Kıbrıs Rum Yönetimi Yunanistan'ın tavır ve davranışlarını sürdürmeleri durumunda Kıbrıs Türk Yönetimi'nin bağımsızlık kararı alacağını açıklamıştır. Ayrıca BM Genel Kurulu'nun 13 Mayıs 1983 tarihinde aldığı karar geri alınmadığı sürece Türk Yönetimi'nin görüşmelere başlamayacağını belirtmiştir. Bunun yanı sıra Kıbrıs Rum Yönetimi lideri Kipriyanu'nun Kıbrıs Türk Yönetimi ve Türkiye'yi uluslararası alanda köşeye sıkıştırma çabasını artırdığını, ama buna boyun eğmeyeceğini vurgulamıştır. Son olarak konuşmasında 31 Mayıs 1983 tarihinde yapılması planlanan toplumlar arası görüşmelere Türk Yönetimi'nin katılmayacağını bildirmiştir. (Hürriyet, 24 Mayıs 1983,s.16)

Kıbrıs Türk Yönetimi lideri Rauf Denktaş'ın yapmış olduğu açıklamalar üzerine Yunanistan bağımsız bir Türk devleti kurma eğilimi ve Türk Lirasının Kıbrıs Lirası yerine kullanılması kararına yönelik olarak Güvenlik Konseyi'nin beş daimî üyesine resmi girişimde bulunduğunu açıklamıştır. Ayrıca Kıbrıs Rum Yönetimi lideri bağımsız Kıbrıs Türk devletinin kurulması durumunda Güvenlik Konseyi'ni toplantıya çağıracağını belirtmiştir. Kipriyanu Fransa ve Vatikan'da temaslarda bulunmuş ve destek istemiştir. (Bostancı,2015)

30 Mayıs 1983 tarihinden itibaren görüşmelerin başlaması için BM Özel Temsilcisi Hugo Gobi'nin New York'tan Lefkoşa'ya geçerek her iki taraf ile görüşüp toplumlar arası görüşmeleri tekrar başlatmak için temaslarda bulunması planlanmıştır. Ancak Kıbrıs Türk Yönetimi'nin görüşmelerin başlaması için BM Genel Kurulu kararının geri alınmasını talep ederken, Kıbrıs Rum Yönetimi ise BM kararın uygulanmasını talep etmiştir. Ayrıca ABD görüşmelerin başlamasını istemiştir. Bu nedenle Büyükelçi Evinh tarafların görüşmelere başlaması için çaba sarf etmiş, fakat başarılı olamamıştır. (Milliyet, 28 Mayıs 1983, s.5)

Ayrıca Kıbrıs Türk Yönetimi lideri Rauf Denktaş'ın bağımsızlıkla ilgili girişimlere başlaması üzerine Rum Dışişleri Bakanı Rolandis BM Güvenlik Konseyi'ne, BM Genel Sekreteri'ne ve BM Özel Temsilcisi'ne konu ile ilgili girişimlerde bulunmuştur. Rum yönetimi KTFD'nin referanduma gitmesi ve bağımsızlığı ilan etmesi durumunda BM Güvenlik Konseyi'ne başvuracaklarını bildirmiştir. (Milliyet, 28 Mayıs 1983,s.5)

Uluslararası alanda bu gelişmeler yaşanırken KTFD'nin bağımsızlık ilanına yönelik olarak Temmuz ayında referandum yapılması kararı alınmış ve gerekli hazırlıkları başlamıştır. (Hürriyet, 3 Haziran 1983,s.11)

KTFD Meclisi Haziran ayında yapmış olduğu toplantıda Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini tayin hakkını belirten karar tasarısını onaylanmıştır. Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan karar tasarısında Kıbrıs Türk toplumunun Kıbrıs Rum toplumu gibi sahip olduğu temel hak ve hürriyetlerini korumaya kararlı olduğu belirtilmiş ve Kıbrıs sorununun çözümünde Kıbrıs Türk halkının iradesi

dışında bir çözüm mümkün olmadığı vurgulanmıştır. Karar tasarısında Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğu, ancak bu hakkın kullanılması durumunda çözüm için eşit şartlarda görüşmeye engel olmadığı belirtilmiştir. (Milliyet, 18 Haziran 1983, ss.1,7)

KTFD'nin bağımsızlık ilanı sürecinde BM Genel Sekreteri Cuellar kendisine verilen yetkiye dayanarak toplumlararası görüşmeleri tekrar başlatılmak için Kıbrıs Türk ve Rum yönetimine kendi fikirlerine dayanan belge sunmuştur. Bu belge bir plan değildir sadece Kıbrıs sorununun içinde uzun yıllar bulunan Cuellar, sorun ile ilgili görüşlerini sunmuştur. Her iki tarafın bu görüşler hakkındaki düşüncelerini ve fikirlerini sormuştur. Bu belgede Cuellar cebirsel bir formül bulmuştur. Bu formüle göre taraflar için önemli olan iki konuda, anayasa ve toprak konusunda orantı sağlayarak çözüme ulaşmayı hedeflemiştir. Türk yönetimi daha fazla toprak isteğinde daha merkezi bir hükümete sahip olmayı kabul etmeliydi. Rum yönetimi ise merkezi hükümeti güçlü bir federasyon istiyorsa daha az toprağa sahibi olmayı kabul etmeliydi. Rum yönetimi BM Genel Sekreteri'nin planına ilk tepkisi olumsuz olmuştur. Kıbrıs Türk yönetimi planın arkasında ABD'nin olduğunu öne sürmüştür. Kıbrıs Türk yönetimi lideri Denктаş ile Kıbrıs Rum yönetimi lideri Kipriyanu arasında 01-04 Ekim 1983 tarihleri arasında BM merkezinde birçok toplantı gerçekleştirilmiştir. Rum yönetimi, Kıbrıs Türk toplumuna % 23 oranında toprak bırakılması, Maraş'tan kayıtsız şartsız çekilmesini, yürütmeye Türklere % 30 oranında temsil, Temsilciler Meclisi'nde % 30 Senato'da ise 100 oranında temsil edilmesini önermiştir. Öneriler karşısında Rauf Denктаş Türk toplumunun adadaki iki toplumdan birisi olduğunu ve Türklerin kendi kaderlerini tayin hakkı olduğunu belirtmiştir. Bu hakları Rum yönetimi tarafından da kabul edilmesi gerektiğini sözlerine eklemiştir. (Milliyet,13 Ağustos 1983,s.7)

Rauf Denктаş Kıbrıs'a döndükten sonra basın açıklamasında bulunmuştur. Basın açıklamasında Kıbrıs Türk toplumunun bağımsız olarak yaşadığını, şimdi yapılması gereken bunun adını koymak olduğunu belirtmiştir. Dönemin Milli Savunma Bakanı Ümit Hatipoğlu ise Türkiye'nin Kıbrıs ile ilgili düşüncelerini açıklarken, Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini tayin hakkında olduğunu ama bu hakkın kullanım zamanının iyi değerlendirmesi gerektiğini belirtmiştir. Şu anda

bağımsızlık ilanının doğru olduğuna inanmadığını vurgulamıştır. Kıbrıs'ta bu gelişmeler yaşanırken Türkiye'de 12 Eylül 1980 darbesi olmuş, 6 Kasım 1983 tarihinde ilk genel seçimler yapılmış ve Turgut Özal'ın lideri olduğu Anavatan Partisi TBMM'deki 400 milletvekilinin 211 milletvekili çıkararak tek başına iktidar olmuştur. Kıbrıs Türk yönetimi lideri Rauf Denktaş 6 Kasım 1983 tarihinde Türkiye'de gerçekleşen genel seçimleri öncesi bağımsızlık ilanını belirgin şekilde ifade eden açıklamalarda bulunmuştur. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Kenan Evren Kıbrıs Türk yönetiminin bağımsızlık ilanı kararı alması durumunda destekleyeceklerini belirtmiştir. Bu karar alınması durumunda ABD ve İngiltere gibi devletlerin karşı geleceğini de sözlerine eklemiştir. Ankara ile Kıbrıs Türk yönetimi arasında gerçekleşen gizli görüşmelerde şimdilik bu karardan vazgeçilmesini ve toplumlararası görüşmelerin yeniden başlaması ve diplomatik yolların sonuna kadar kullanılması tavsiyesinde bulunmuştur. Özellikle NATO müttefiki iki ülke arasında sıkıntı yaşanması NATO'nun güney kanadında sorun yaratacağını ve ABD'nin böyle bir krizi istemediği iletilmiştir.(Armaoğlu,"Bağımsızlığı Veda",Tercüman, 19 Ekim 1983,s.4)

Kıbrıs'ta Türk yönetiminin attığı adımlarla ilgili Mehmet Barlas gazetede yayınlanan yazısında, Rum tarafının sorunu toplumlararası görüşmelerle çözmekten kaçındığı, sorunu uluslararası platformlara taşıma gayretinde olduğunu yazmıştır. Ayrıca BM Genel Sekreteri'nin yaptırım gücü olmadığı için Rum tarafını toplumlararası görüşmelere zorlayamadığını, bu nedenle Türk toplumunun durumunun sürekli belirsiz olduğunu, uluslararası alanda ve diplomatik çevrede Türk toplumunun yokmuş gibi görüldüğünü yazmıştır. Bu nedenle Türk yönetiminin bağımsızlık ilanı ile dünyada var olma çabasına girdiğini belirtmiştir. Yapılan uzun değerlendirmeler ve görüşmeler sonucunda toplumlar arası görüşmelerin sonuçsuz kalması ve görüşmelerin kısır döngü içine girmesi nedeniyle KTFD Meclisi 15 Kasım 1983 yılında tarihi bir karar alarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir.

3.3. KKTC'nin İlanı

1974 yılında Türkiye'nin adaya askeri müdahalede bulunmasından sonra Kıbrıs adası coğrafi ve toplumsal olarak iki ayrılmış ve adada Türklere karşı yapılan saldırılar sonucunda Türkler ve Rumların Kıbrıs'ta bir arada yaşamalarının mümkün

olmadığı ortaya çıkmıştır. Kıbrıs Türk Yönetimi ve Türkiye bu durum nedeniyle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını savunan politikasından vazgeçmiş ve adada federal bir yapının kurulması yönünde politika izlemeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devleti Türk yönetimi tarafından kurulmuştur.

Kıbrıs Türk Yönetimi, adada başlayan çatışmalardan itibaren Kıbrıs sorununda adil ve kalıcı bir çözüm getirebilmek için görüşmelerde bulunmuştur. KTFD kurulduktan sonra adada federal bir yapı kurulması yönünde Kıbrıs Türk Yönetimi lideri Rauf Denktaş çok fazla çaba sarf etmiştir. Özellikle Türk ve Rum toplumlarının eşit olduğu, iki toplumun hak ve çıkarlarını koruyacak iki kesimli bağımsız federal yapının kurulması için 1983 yılına kadar birçok görüşme yapılmıştır. Fakat kalıcı ve adil bir çözüme ulaşılmamıştır.

Yapılan bu görüşmeler sonucunda, Rum yönetiminin tavrı Türkleri azınlık statüsüne sokarak, mevcut haklarını elinden almak ve adadaki varlıklarına zamanla son vermek olduğu anlaşılmıştır. Yapılan görüşmelerde sorunu uluslararası kuruluşlara götürerek, ikili görüşmelerden kaçınmıştır. Böylece uluslararası kuruluşlardan kendi lehlerine kararlar çıkararak, Kıbrıs Türk toplumunu adada yalnızlığa hapsedip, sorunu kendi çıkarları doğrultusunda çözmeye çalışmışlardır.

Kıbrıs Rum yönetimi ve Kıbrıs Türk yönetimi arasında yapılan görüşmelerde ortaya çıkan farklı görüş ve tutumlar Kıbrıs sorununa çözüm getirilememesinin ana nedeni olmuştur. Çözüme ulaşmak nerdeyse imkânsız bir hal almıştır. Bu nedenle Türkler yeni yapı kurma amacına yönelmiştir. Özellikle Kıbrıs Rum yönetiminin sorunun kasıtlı olarak çözümlenmesini engellemesi ve zamanla kendi amacı doğrultusunda çözme çabası, Türk yönetiminin bağımsızlık kararı almasında etkili olmuştur.

Yukarıda belirtilen sebepler neticesinde Kıbrıs Türk toplumu yapılan referandum sonucunda, kendi kaderini tayin etme hakkına ve ulusal iradesi dayanarak 15 Kasım 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kurarak bağımsızlığını ilan etmiştir. (Uçarol,2013,s.1071)

Alınan bağımsızlık kararı sonucunda KKTC'nin "Bağımsızlık Bildirgesi"nde yeni kurulan devletin ilkeleri şu şekilde açıklanmıştır.

- “1. KKTC BM ilkelerine bağlıdır.*
- 2. Bağlantısızlık dışında bir politika izlemeyecektir.*
- 3. Bütün devletlerle ilişkilerinde, Doğu Akdeniz'de barış, istikrar ve dengenin korunmasını daima ön planda tutacak ve hiçbir askeri bloka katılmayacaktır.*
- 4. Bütün devletlerle dostane ilişkiler kurmayı amaçlamakta ve egemenlik alanında hiçbir devlet aleyhinde, düşmanca faaliyete izin vermemeye kararlıdır.*
- 5. Tesis, garanti ve ittifak antlaşmalarına bağlıdır.*
- 6. İslam devletleri, bağlantısız devletler ve İngiliz Uluslar Topluluğuyla olanaklı olan en yakın bağları ve ilişkileri kurmaya çalışacaktır.*
- 7. Dünyada, Akdeniz'de ve yakın bölgemizde barışın hüküm sürmesine hizmet edecektir.*
- 8. KKTC'nin ilanı, iki eşit halkın gerçek bir federasyon çatısı altında yeniden bir ortaklık kurmasını engellemez, aksine bir federasyonun kuruluşu için gerekli önkoşulları tamamlayarak, bu yoldaki samimi çabaları kolaylaştırabilir. Bu yolda her yapıcı çabayı göstermeye kararlı olan KKTC başka bir devletle birleşmeyecektir.*
- 9. KKTC, iki halk arasındaki sorunların barışçı ve uzlaşıcı bir yaklaşımla çözülmesi için BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet görevinin devamından ve Genel Sekreterin gözetimi altında müzakerelerin yürütülmesinden yanadır.*
- 10. KKTC, Rum kesiminin Türk halkını yeniden bir yabancı devletin tahakkümüne sokmayı amaçlayan Enosis hayalini kesinlikle terk etmesini, iki toplumu yaklaştıracak iyi niyet adımlarının atılmasını bekler.”(Milliyet,16 Kasım 1983,s.3)*

KKTC'nin Bağımsızlık Bildirgesi'nde 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu esnasında imzalanan anlaşmalara bağlı olduğu, yeni devlet ilanının bölünme anlamı taşımadığı ve en önemlisi yapılan o kadar görüşmeden sonuç çıkmamasına rağmen, hala Kıbrıs Türk yönetimi çözümden yana olduğu belirtmiştir. 1975 yılında kurulan KTFD'nden sonra KKTC'nin kurulma amacı adada yaşayan Türklerin varlığını ve geleceğinin garanti altına almak üzere kurulduğu anlaşılmaktadır.

1983 yılında kurulan KKTC ile birlikte adada Türklerin, Rumların ve İngiliz üslerinin bulunduğu yeni bir siyasi harita oluşmuştur. Kıbrıs adası, yaklaşık olarak % 35 KKTC, % 59 Kıbrıs Rum yönetimi, % 3 İngiliz üsleri ve % 3 sınır hattında oluşan Ara Bölge şeklinde egemenlik bölgeleri bulunmaktadır. (Uçarol,2013,s.1073)

KKTC kurulması ile adada yeni bir dönem başlamıştır. Fakat bağımsızlık kararına karşı uluslararası alanda oluşan tavır ve davranışlar sorunun çözülemeden devam etmesine sebep olmuştur.

3.4. KKTC'nin Kuruluşunda Türkiye'nin Etkisi

KTFD Meclisi 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmiştir. Türk Cumhuriyeti kurulduktan sonra kurucu meclis yeni devletin anayasasını halk oylamasına sunmuştur. Bu karar alınırken federasyondan vazgeçilmediği belirtilmiş ve Rum yönetimine çözüm çağrısında bulunmuştur. (Milliyet, 16.11.1983, s:1)

Bağımsızlık kararının alınmasında adada yaşayan iki halkın aralarındaki problemleri eşit seviyede görüşmelerle adil ve kalıcı çözüm için mecbur kaldığı belirtilmiştir KKTC devletinin kurulması iki eşit toplumun ortak bir federasyon yapısı altında yeniden yaşaması ve sorunları çözmesi için engel olmadığı, iki toplum arasında var olan sorunların barışçıl ve adil olarak uzlaşıcı görüşmelerle BM Genel Sekreteri nezaretinde eşit düzeyde yürütülmesi arzulandığı vurgulanmıştır. (Bostancı, 2015)

Bağımsızlık kararının aşağıdaki gerekçelerle alındığı belirtilmiştir.

1. Kıbrıs Türk toplumunun yaşadığı yerleşim yerlerine su, elektrik ve yaşam malzemelerinin dağıtımının yıllarca engellenmiştir.
2. Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından ilkokul çocuklarına kadar Kıbrıslı Türklerin düşman olduğu propagandası yapılmaktadır.
3. Kıbrıs Rum Yönetimi Kıbrıs Türk halkına karşı devamlı ayrımcı bir siyaset izlemiştir.

4. Yurtdışında eğitim gören Türk öğrencilerinin Kıbrıs'a dönüşte Rum yönetimi tarafından ülkeye girişlerine engel çıkarılmıştır.
5. Rum yönetimi tarafından Kıbrıs Türk halkına anlamı "ölüm veya adayı terk et" olan "tabut ve bavul" politikası izlemiştir.
6. Yerel yönetimlerden Kıbrıs Türk halkı temsilcileri kovulmuştur.
7. Kıbrıs Türk halkı teba toplum haline getirilmeye çalışılmıştır.
8. En önemli nedenlerden birisi de adanın Enosis ile Helenleştirmeye çalışılmıştır. (Milliyet, 16 Kasım 1983, s.3)

KKTC'nin ilanı bildirisinde; KKTC'nin BM ilkelerine bağlı olduğu, bağlantısızlık haricinde bir dış politika izlemeyeceği, askeri bir ortaklığa katılmayacağı, bütün devletler ile ilişkilerde Doğu Akdeniz'de barış ve istikrarın korunmasına çalışılacağı, ülkelerle samimi ve dostane ilişkiler oluşturulmasının amaçlandığı, hiçbir ülkeye düşmanca tavır takınmayacağı, ittifak, garanti ve kurucu anlaşmaya sadık kalınacağı, bölgesinde barışın devam etmesi için çalışacağı, bağımsızlık ilanının Kıbrıs'ta federasyon kurmaya engel olmadığı, aksine bağımsızlık ilanı federasyon kurulması çabalarını kolaylaştıracağı, federasyon kurulması için her türlü çabayı göstereceğini, başka bir devlet ile birleşmeyeceğini, çözüm için BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet görevinin devamından yana olduğu belirtilmiştir. Kıbrıs Rum Yönetiminin Kıbrıs Türk halkının başka bir devletin egemenliği altına sokma amacı olan Enosis'ten vaz geçmesi gerektiği vurgulanmış ve iki toplumun yaklaşması için iyi niyet adımları beklendiği açıklanmıştır. Rauf Denктаş bağımsızlık ilanı adayı ikiye bölmek anlamı taşımadığı her ortamda vurgulanmış ve BM Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmada, kalıcı çözüm için Rum yönetimini görüşmelere davet etmiştir. Ama herhangi bir cevap alamamıştır.(Denктаş,2005,s.63)

Türkiye KKTC'nin kuruluşunu desteklemesine rağmen kuruluş kararının alınmasında herhangi bir etkisi olmamıştır. Türkiye'nin Kıbrıs sorunu ile bu kadar iç içe olmasına rağmen gelişmelerden habersiz olduğu yazılmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı İler Türkmen eleştirilmiştir. Bundan sonraki süreçte Türkiye Kıbrıs politikasını akılcı ve geleneksel ve Türk dış politikaları doğrultusunda yürütülmesi gerektiğini savunmuştur. Dönemin gazetecilerinden Mehmet Ali Birand KKTC'nin ilanının zamansız ve AB de dâhil birçok ülkede şok etkisi yarattığını belirtmiştir.

KTFD'nin bağımsızlık ilanı en doğal hakkı olduğunu fakat dönemin koşullarının uygun olmadığını yazmıştır. Cumhuriyet yazarı İlhan Selçuk KKTC'nin ilanını değerlendirirken şunları belirtmiştir. Kıbrıs konusunun güncel politikalardan uzak tutulması gerektiğini, tarihi süreç içerisinde yerleştirmek gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca KKTC'nin ilanı herhangi bir sebep ve sonuç olmadığını Ege ve Doğu Akdeniz'de yaşanan sürecin bir aşaması olduğunu belirtmiştir.(Bostancı,2015)

3.5. KKTC'nin İlanının Uluslararası Alandaki Yankıları ve Sonuçları

15 Kasım 1983 tarihinde KKTC'nin kurulduğu ilan edildikten sonra Türkiye KKTC'yi tanımış ve desteklemiştir. Özellikle gazeteler ve siyasi partiler KKTC'nin kurulmasını destekleyen mesajlar yayınlamışlardır. KKTC'nin kuruluşunu ilk ve tek tanıyan ülke Türkiye'dir. Türkiye BM temsilcisi Nail Atalay Türkiye'nin KKTC'yi tanıdığını BM Genel Sekreteri ile ABD BM temsilcisine iletmiştir. Dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Başbakan Bülent Uslu KKTC'nin bağımsızlığına saygı duyulacağını ve her türlü desteği vereceklerini belirtmişlerdir. (Bostancı,2015)

Dönemin Milliyet yazarı Mehmet Barlas durumu şöyle değerlendirmiştir:” Bütün bu görüntü ortaya çıkan problemleri unutturmamalıdır. Nitekim başta ABD ve İngiltere olmak üzere sert tepkiler göstermişlerdir. Yunanistan'ın bu durumu istismar etmeye çalışacağı kesindir ve özellikle Türk Amerikan ilişkilerinde ve dış yardım alanında yansımalar olabilecek olan bu sorunu, iç siyasi istikrarı sarsmamasına dikkat edilmelidir. (Barlas, Milliyet,17 Kasım 1983, s:1) Avrupa Birliği tarafından KKTC'nin ilanını kaygı ve üzüntü verici olarak değerlendirilmiş ve atılan bu politik adımın AB- Türkiye ilişkilerini dolaylı yoldan gerginleştireceğini belirtmiştir. İlan edilen bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyetini tanımamıştır. Kıbrıs Rum Yönetimi KKTC'nin ilan edilmesi üzerine Kipriyanu başkanlığında olağanüstü toplanmış ve BM Güvenlik Konseyi'ni olağanüstü toplantıya çağırma kararı almıştır. Yunanistan Başbakanı Papandreou NATO ülkelerine gönderdiği mesajda KKTC'nin ilanının kabul edilemez olduğunu yapılan bu ilanın toplumlar arası görüşmeleri olumsuz etkileyeceğini ve BM Genel Sekreteri'nin yapmış olduğu girişimleri yok saydığını belirtmiştir. KKTC'nin ilanı İngiltere tarafından kınanmış ancak İngiltere Kıbrıs sorununa yönelik çözüm önerileri sunmuştur. BM Güvenlik Konseyi'ne sunduğu

önerilerde garantör ülkeleri toplantıya çağırıştır. Başbakan Thatcher Kenan Evren ile görüşmesinde KKTC'nin ilanı adanın bölünmesi anlamına geleceğini ve bölge barışını tehdit edeceğini belirtmiş ve Türkiye'nin KKTC ilanını tanımamasını istemiştir. İngiltere'nin çağrısı üzerine üç garantör ülke temsilcisi Londra'da bir araya gelmiştir. Dışişleri Bakanı İlder Türkmen İngiliz Dışişleri Bakanı ile yaptığı görüşmede KKTC'nin bağımsızlık ilanı Türkiye içinde sürpriz olduğunu Türkiye'nin Denктаş'ı ikna etmek için çaba sarf ettiğini ama başarılı olamadığını belirtmiştir. Kıbrıs Türk yönetiminin bağımsızlık ilanı İngiliz basınında geniş yer bulmuştur. The Guardian gazetesi bağımsızlık ilanı kararına objektif yaklaşmıştır. İngiltere'nin kınamasını ve 1960 Kıbrıs anlaşmasına aykırı olduğunu belirtmiş ve eleştirmiştir. Konuyu bağımsızlık ilan üzerinden değil, 1960 sonrası yaşanan olaylar çerçevesinde değerlendirmiştir. Özellikle 1974 yılında Kıbrıs'ta Yunanların desteklediği darbede adada yaşanan çatışmalarda Türklerin tecrit edilerek yoksulluğa mahkûm edilmesinde ve 1960 Kıbrıs anayasasının onlar tarafından çiğnenirken 1960 Kıbrıs anlaşması ihlal edilmiyor muydu sorusunu sormuştur. 1974 Barış Harekâtı'ndan önce adada Kıbrıslılık bilincinin olmadığını, Rumların daha çok Yunanlı gibi hareket ettiğini, Rumların Kıbrıs bilincinin güneye göçtüğünden sonra oluştuğunu yazmıştır. Denктаş'ın hala çözümden yana olduğunu ve Denктаş'ın niyeti ve Türkiye'nin mevcut durumu göz önünde bulundurularak çözüm sağlanabileceğini belirtmiştir. Times gazetesi The Guardian ile aynı eleştirileri gündeme getirmiştir. Özellikle 1964 yılında kan dökülmesini engellemek için müdahil olmasına rağmen darbeyi engelleme ve anayasal düzeni tekrar kurmaya çalışmadığını hatırlatmıştır. Financial times ise kararı kınamış ama kınamanın karar üzerinde bir etkisi olmadığını belirtmiştir.(Bostancı,2015)

İngiliz basını Türkiye'de seçimlerin yapılmış ve ABD'nin Türkiye'ye yapacağı askeri yardımı kongrede onaylamış olması nedeniyle KKTC'nin bağımsızlık kararının isabetli bir zamanda yapıldığını değerlendirmiştir. Özellikle ABD Kongresi'nin askeri yardım onaylamasından 24 saat sonra karar alınması zamanlamanın uygun olduğunu göstermektedir. BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar Kıbrıs Türk yönetiminin bağımsızlık ilan etmesinden dolayı üzüntü duymuş ve bağımsızlık ilanının BM kararlarına aykırı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Kıbrıs sorununa taraf olan herkesi durumu daha da kötü hale getirecek davranışlardan uzak durması çağrısında

bulunmuştur.(Milliyet,5 Ocak 1984,s.5) BM Genel Sekreteri KKTC'nin Kıbrıs sorununa çözüm bulma çabalarını zora sokacağını ve süreci olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir. 15 Kasım 1983 tarihinde KTFD tarafından KKTC'nin kurulduğunu ilan edilmesinden sonra İngiltere, Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi BM Güvenlik Konseyi'ne başvurmuş ve BM Güvenlik Konseyi'nden bazı taleplerde bulunmuştur.“Kıbrıs Türk makamlarının Kıbrıs'ı bölmeye kalkışan bildirisini kınıyor, bu bildirin geri alınmasını istiyor, Ada'daki yabancı askerlerin geri çekilmesini öngören daha önceki BM kararlarının uygulanmasını talep ediyor, BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs'ta erken çözüm sağlayacak bir biçimde toplumlar arası görüşmeleri başlatacak girişimler yapmaya ve bunları Ada'daki iki toplum ve Türkiye ile Yunanistan hükümetleri nezdinde oluşturmaya, bütün devletlerin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne saygı göstermeye ve Ada'da Kıbrıs Cumhuriyeti dışında başka bir hükümeti tanımamaya çağırıyoruz.”(Çoşkun,2018)

BM Güvenlik Konseyi 17-18 Kasım 1983 tarihlerinde KKTC'nin bağımsızlık ilanı için toplanmış ve görüşmeler sonucunda 541 sayılı kararı almıştır. Bu kararda bağımsızlık ilanından duyulan endişe dile getirilmiş, ilanın 1960 Anlaşmasına aykırı olduğu belirtilmiştir. KKTC'nin kuruluşunun yasadışı olduğu ve Kıbrıs sorununun daha kötüleşeceği vurgusu yapılmıştır. Bunun yanı sıra BM Güvenlik Konseyi 365 ve 367 sayılı Konsey kararlarının uygulanmasını ve bağımsızlık kararının geri çekilmesini talep etmiştir. Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu bu kararda daha önce almış olduğu kararlar gibi tüm devletleri Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı göstermesini istemiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu karara Pakistan karşı çıkmış, Ürdün ise çekimser kalmıştır. (Bostancı, 2015)

Türkiye BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu 541 sayılı kararı tanımayacaklarını belirtmiştir. Dışişleri Bakanı İler Türkmen bağımsızlık kararını onaylamadıklarını, Kıbrıs Türk Lideri Denktaş'ı karardan vazgeçirmek için çaba sarf ettiklerini açıklamıştır. Denktaş bağımsızlık kararını değerlendirirken, kararı geri almayacaklarını, bu duruma gelene kadar yaşananları Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na açık bir şekilde belirtilmiştir. Özellikle 1960 ve 1967 yıllarında Kıbrıs Türk Toplumunun gördüğü şiddet eylemlerini, 1960 Anayasa'sına göre yönetimde olmaları

gerekirken, Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından haklarının gasp edildiğini ve yönetimi tek taraflı Rum Yönetimi'nin yürüttüğünü, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tek amacının Enosis'i gerçekleştirmek olduğunu belirtmiştir. (Bostancı, 2015)

ABD Başkanı Ronald Reagan Cumhurbaşkanı Kenan Evren'den bağımsızlık ilanının geri alınmasını ve Türkiye'nin KKTC'yi tanımaktan vaz geçmesini talep etmiştir. Fakat Kenan Evren bunu kabul etmemiştir. Türkiye'nin KKTC'ye her türlü desteği vermeye devam edeceğini belirtmiştir. (Tercüman, 20 Kasım 1983)

Hindistan Başbakanı Gandhi ülkesinin Yunanistan'a desteğini açıklamış, Avusturya Dışişleri Bakanı BM Barış Gücü'nde görevli personellerini adadan çekeceğini belirtmiştir. Hollanda hükümeti KKTC'yi tanımayacaklarını ve Kıbrıs Türklerinin bağımsız devlet kurmalarının haklı bir gerekçesi olamayacağını açıklamıştır. Federal Almanya bağımsızlık kararına tepki göstermiş ve soruna kalıcı çözüm bulmayı zorlaştıracağını belirtmiştir. Ayrıca Kıbrıs'ın bağımsızlığından yana olduğu vurgulanmıştır. Yugoslavya KKTC'nin kurulmasını kınamış ve BM kararlarına aykırı olduğunu açıklamıştır. SSCB bağımsızlık ilanı ile Kıbrıs'ta meydana gelecek problemin ABD çıkarlarına hizmet edeceğini ve aday NATO üssüne dönüştürebileceğini belirtmiştir. Bağımsızlık kararı ile de ilgili olarak durumu endişe ile karşılamış ve bağımsızlık kararının geri alınarak BM nezaretinde görüşmelerin başlamasını tavsiye etmiştir. Fransa bağımsızlık kararını kınamış, BM kararları aleyhinde olan bu durumu kabul etmeyeceklerini ve Kıbrıs'ın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir. İspanya hükümeti bağımsızlık ilanını kınamış kararın Kıbrıs'ın toprak bütünlüğü ile ters düştüğünü ve uluslararası anlaşmaları ihlal ettiğini belirtmişti. Nepal bağımsızlık ilanını talihsizlik olarak görmüştür. Kuveyt alınan kararın arkasında ABD'nin olduğunu iddia etmiş ve bağımsızlık kararını hoş karşılamadıklarını açıklamıştır. Japonya bağımsızlık kararını tanımayacaklarını belirtmiştir. (Milliyet,18 Kasım 1983, s:5)

ABD Kongresi, KKTC'nin bağımsızlık ilanını kınamıştır. Rum lobisine rağmen ABD Türkiye'ye karşı herhangi bir yaptırım veya ambargo uygulamamıştır. Yapılan ekonomik veya askeri yardımın kesilmesi gündeme gelmiş ama herhangi bir olumsuz karar alınmamıştır. Bir başka kınama kararı da İngiliz Milletler

Topluluğu'ndan gelmiştir. Yeni Delhi'de yaptıkları toplantıda kınama kararı almış ve Kıbrıs sorununun çözümü için Avustralya, Hindistan, Nijerya ve Zambiya'dan oluşan bir kurul oluşturulmuştur. (Bostancı, 2015)

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi 23 Kasım tarihinde adanın kuzeyinde tek taraflı alınan bağımsızlık kararını reddetmiş ve TSK'nın işgal kuvveti olarak adayı boşaltmasını istenmiştir. Ayrıca almış olduğu 1054 sayılı kararla tüm üyelerini Kıbrıs'ta işgal altında bulunan kısmın tanınması anlamına gelecek bütün eylemlerden kaçınması hususunda çağrıda bulunmuştur.

KKTC Cumhurbaşkanı Denктаş bağımsızlık ilanından sonra Lefkoşa'da Rum tarafına önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler şunları içermektedir: Kapalı Maraş'ın BM nezaretinde Rum sivillere açılması, savaş kayıpları komitesinin çalışmaya başlaması, Lefkoşa havaalanının BM kontrolünde açılması ve sorunların müzakere yoluyla adil, kalıcı ve barışçıl yolla çözülmesi önerileridir. Kipriyanu önerileri yeni bir şey olmadığını öne sürerek kabul etmemiştir. Kipriyanu BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar ile görüşmüş ve Kıbrıs Türk Yönetimi'nin Güvenlik Konseyi'nin 541 sayılı kararına uyması durumunda, Genel Sekreter nezaretinde görüşebileceğini belirtmiştir. Denктаş ise 541 sayılı kararı uyumayacaklarını belirtmiştir. Kipriyanu Ocak 1984 tarihinde BM Genel Sekreteri'ne Kıbrıs Türk topluma %25 toprak vermeyi, Güzelyurt ve Maraş'ın Rum tarafına verilmesini, 1974 yılından sonra adaya gelen Türklerin ve TSK'nın adadan geri çekilmesini, adanın silahsızlandırılması ve bağımsızlık ilanı geri alınmasını önermiştir. (Bostancı, 2015)

3.6. Rauf Denктаş'ın Süreçteki Rolü

1950 yılından itibaren Kıbrıs'ta yaşayan Rumlar adanın Yunanistan'a bağlanması anlamına gelen Enosis'i gerçekleştirmek için girişimlere başlamıştır. Bu girişimlerde bulunurken adada bulunan Kıbrıs Türklerini azınlık olarak görmüş ve Türklere karşı tedhiş faaliyetlerine başlamışlardır. Evet, o bu süreçte Türk toplumu adada hayatta kalmak için büyük mücadele vermiştir. Bu mücadelenin önemli liderlerinden birisi Rauf Denктаş'tır. Rauf Denктаş Kıbrıs mücadelesinde kendi çıkarlarını göz ardı ederek ömrünü Kıbrıs'ta davasını adamıştır. Kıbrıs Türk

toplumunun adada varlığını devam ettirebilmesi ve özgürce yaşaması için hayatı boyunca mücadele etmiştir.

Denktaş 27 Ocak 1924 yılında Kıbrıs'ın Baf ilinde hayata gelmiştir. Denktaş ilk ve orta öğrenimini İstanbul'da lise öğrenimini Kıbrıs'a tamamlamıştır. Daha sonra çalışma hayatına atılan Denktaş, Magosa kâtipliği yaparken Kıbrıs davası lideri Dr. Fazıl Küçük ile tanışmıştır. Dr. Fazıl Küçük ile tanıştıktan sonra Kıbrıs davasına dâhil olmuştur. Babası gibi avukat olmak için 1944 yılında hukuk eğitimi için İngiltere'ye gitmiştir. 1947 yılında İngiltere öğrenimi tamamlayan Denktaş, Kıbrıs'a dönmüş ve avukatlık mesleğine başlamıştır. Denktaş adaya döndükten sonra Dr.Fazıl Küçük tarafından çıkarılan Halkın Sesi gazetesinde yazılar yazmıştır. Dr. Fazıl Küçük sayesinde Türk toplumu tarafından tanınmıştır. Kıbrıs Türk toplumu için ilk resmi görevini anayasa komisyon üyesi olarak alan Denktaş, İngiltere tarafından Kıbrıs'ta kurulacak yeni yönetim şekli için çalışmalarda bulunmuştur.(Güler, 2020, ss.98-100)

Siyasetçi, avukat ve yazar olan Rauf Denktaş birçok kitap yazmış ve birçok ödüle layık görülmüştür. Kıbrıs Türk toplumuna ömrünü adayan Rauf Denktaş 13 Ocak 2012 tarihinde 87 yaşında Yakın Doğu Üniversitesi hastanesinde vefat etmiştir.

Kıbrıs Türk toplum mücadelesine 1948 yılında başlayan Rauf Denktaş 1957 yılında Kıbrıs Türk kurumların federasyonu başkanlığına seçilmiştir.(Cumhuriyet, 29 Ekim 1957, s.3) Federasyon başkanlığında Kıbrıs Türk toplumunun kalkınması ve güzel bir geleceğe sahip olması için mücadele etmiştir. Kıbrıs Türk toplumunun Rumların yönetimi altına girmesini ve Yunanistan ile birleşmesini engellemek ve siyasi eşitliği sağlamak için mücadele etmiştir. Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini sağlamak için EOKA terör örgütü 1950 yılından terör faaliyetlerine başlamıştır. Adada başlayan terör faaliyetlerine karşı Denktaş Türkleri silahlandırmak istemiştir. (Denktaş, 1999, s.1)

Kıbrıs Rum Yönetiminin desteklediği EOKA terör örgütü adada Türklere karşı saldırılara başlayınca bu saldırılara karşı mücadele edebilecek bir teşkilata ihtiyaç doğmuştur. Denktaş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi 1957 yılında Volkan Teşkilatı yerine Türk Mukavemet Teşkilatını kurmuştur. Bu Mukavemet Teşkilatı

Türkiye tarafından yetiştirilmiş ve Enosis'e karşı koymak için 1957-1974 yılları arasında Rum saldırılarına karşı mücadele etmiştir. (İsmail,1988, s.30)

Kıbrıs'a İngiltere tarafından bağımsızlık verilmesi sürecinde Denktaş, Türklerin Kıbrıs'taki hak ve menfaatlerini korumak için mücadele vermiş ve Türk Dışişleri Bakanlığının yapmış olduğu çalışmalara katkı sağlamıştır. 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması aşamasında Dr. Fazıl Küçük ile Londra konferansında bulunmuştur. Kıbrıs sorununun Türkiye'nin milli meselesi olmasında Dr. Fazıl Küçük ile önemli katkı sağlamıştır. 1959 yılında imzalanan Zürih ve Londra anlaşmalarında Türk askerinin adada bulunmasında Rauf Denktaş'ın rolü önemlidir. 650 mevcutlu Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı (KTKA)'nın Kıbrıs mücadelesinde ayrı bir yeri vardır. (Güler, 2020, s.105)

Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra Kıbrıs Rum Yönetimi adada saldırılarına tekrar başlamıştır. Denktaş bu saldırılara karşı Kıbrıs Türk halkının hak ve menfaatlerini ne pahasına olursa olsun koruyacaklarını belirtmiştir. 21 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıslı Rumlar Enosis emellerini gerçekleştirmek amacıyla Türklere yönelik birçok saldırı gerçekleştirmiştir. Belli bölgelerde Kıbrıs Cumhuriyeti yönetiminden Kıbrıs Türk yönetimini çıkarmış ve Türkleri belli bölgelerde abluka altına alarak temel ihtiyaçlarından bile mahrum edilmiştir. Bunun üzerine Denktaş Türkiye'den yardım istemiş ve Türkiye gerekli yardımı sağlamıştır. (Cumhuriyet, 26 Aralık 1963, s.1) Bu gelişmeler yaşanması üzerine KTKA ve Türk jetlerinin duruma müdahil olması sonucunda adada ateşkes ilan edilmiştir. İnönü ile Denktaş durumu görüşmüş ve İnönü Kıbrıs Türk toplumuna her türlü yardımın yapılacağı sözünü vermiştir. Kıbrıs'ta yaşanan ateşkesten sonra Londra'da konferans düzenlenmiş ve herhangi bir sonuca ulaşılmamıştır. Konferanstan sonra Denktaş Kıbrıs'a dönmek üzere olduğu haberi üzerine Makarios tarafından "istenmeyen adam" ilan edilmiş ve dört yıl dört ay adadan uzak kalmıştır. Adaya gizli şekilde girmeye çalışırken arkadaşları ile beraber tutuklanmıştır. Türkiye'nin baskısı sonucunda serbest bırakılmış ve Türkiye'ye dönmüşlerdir. Rauf Denktaş ülkeye giriş yasağının 13 Nisan 1968 tarihinde kaldırılınca adaya dönmüş ve Dr. Fazıl Küçük tarafından Coşkulu bir törenle karşılanmıştır. Denktaş adaya döndükten sonra Kıbrıs Türk toplumu adına altı yıl sürecek görüşmelere başlanmıştır. Bununla birlikte 1970 yılında Türk cemaat

meclis başkanlığına seçilmiştir. 1972 yılında ise Türk yönetim başkanı ve Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı muavini seçilmiştir. (Güler, 2020, s. 108-109)

15 Temmuz 1974 tarihinde adada Simpson darbesi olmuş, bunun üzerine 20 Temmuz 1974 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti garantörlük anlaşmasına dayanarak adaya barışı sağlamak için Kıbrıs Barış Harekatı'nı düzenlenmiştir. (Cumhuriyet, 21 Temmuz 1974, s.1) Kıbrıs Barış Harekatı'ndan sonra Denктаş, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin meşrutiyetini kaybettiğini ifade ederek 15 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni kurmuştur. Kendisi KTFD'nin Başkanı olmuştur. KTFD'nin Başkanı olarak Kıbrıs toplumunun barış ve huzur içinde yaşaması için Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak Kıbrıs Rum Yönetimi ile birçok görüşme gerçekleştirmiştir. Ama bu görüşmeler neticesinde kalıcı bir çözüme ulaşılmamıştır. Kıbrıs'ta Türklerin federasyon çatısı altında özgürce yaşayabileceği bir çözümden yana tavır almıştır. Fakat Kıbrıs Rum Yönetiminin sorunu uluslararası alana taşıma gayreti ve BM nezaretinde gerçekleştirilen görüşmelerden bir sonuç çıkmaması üzerine 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağlamıştır. KKTC'nin kurulmasından sonra birçok kez cumhurbaşkanı seçilen Denктаş ömrünü Kıbrıs sorununun çözümüne adanmıştır. KKTC kurulduktan sonra çözüm için birçok görüşme gerçekleştirilmiş ve 2004 yılında Annan planı halkoylamasına sunulmuştur. Ama Rumların bu plana hayır oyu kullanmasından dolayı çözüm gerçekleşmemiştir. Rauf Denктаş hayatını Kıbrıs davasına ve Kıbrıs Türk toplumunun özgür ve barış içinde yaşamasına adanmıştır. 2012 yılında vefat edene kadar Kıbrıs'ta kalıcı çözüm olması için gayret sarf etmiş ama maalesef çözüm gerçekleşmeden vefat etmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İLGİLİ DEVLETLERİN KIBRIS POLİTİKASI

4.1. ABD ve İngiltere'nin Süreçteki Rolü

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'nin hegemon gücünü ABD devralmıştır. Bu nedenle ABD uluslararası alanda daha etkin ve müdahil hale gelmiştir. ABD'nin bu etkisi Zürih ve Londra anlaşmaları ile bölgedeki iki NATO müttefiki ülke Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanabilecek bir krizin çıkması önlenmiştir. Bunun yanında Kıbrıs'ta siyasi istikrarı, ekonomik kalkınmayı ve demokratik kurumların Batı yanlısı bir çizgide olmasını sağlayarak, SSCB'ye karşı güçlü bir siper oluşturulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ile ABD Kıbrıs sorununa müdahil olmuştur. (Tüzünkan, 2013)

ABD yönetimi BM nezaretinde gerçekleştirilen bütün görüşmeleri takip etmiş ve desteklemiştir. Çünkü sorunun çözümsüz kalması ABD'nin bölgedeki çıkarlarını etkilemektedir. Özellikle Kıbrıs sorununa çözüm bulunmaması ve sorunun devam etmesi NATO dahil ABD'nin oluşturduğu birçok ittifaka zarar verecektir. Bu nedenle ABD bölgede yaşanabilecek sıcak çatışmaya müdahil olmayacağını açıklayarak tarafları çözüme yönlendirmeye çalışmıştır. (Tamçelik, 2013a)

ABD'nin 1974 yılına kadar olan süreçte dış politikasını dört başlık altında değerlendirebilir. Birincisi Kıbrıs sorunu nedeniyle Yunanistan ve Türkiye arasında çıkacak çatışmanın engellenmesi ve NATO'nun Doğu Akdeniz'deki istikrarın devamıdır. İkincisi adadaki üsler konusunda Kıbrıs Cumhuriyeti'nin sorun yaratmamasıdır. Üçüncüsü Kıbrıs ile komünist rejime sahip ülkelerin yakınlaşmaması ve son olarak SSCB'nin soruna müdahil olmasının engellenmesidir. (Oran, 2001, s. 685)

Kıbrıs adası stratejik öneminden dolayı bölge ülkeleri için olduğu gibi Batı, Doğu ve Bağlantısızlar grubunun da ilgi merkezi olmuştur. Bağlantısızlar grubu genellikle Makarios tarafında olmuştur. NATO adanın SSCB bloğu tarafına geçmesini

engellemeye çalışmıştır. Doğu bloğu ise Kıbrıs'ın Batı bloğu güdümüne girmesini istememiş ve Türkiye Yunanistan arasında yaşanan anlaşmazlık NATO'nun güney tarafını zayıf tutmak için araç olarak kullanmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti kurulurken Kıbrıs Türk yönetimine verilen veto hakkının adanın Doğu bloğuna kaymasını engellemek için verildiği de değerlendirilmektedir.

1950 yılından itibaren ABD Kıbrıs sorunu ile doğrudan ilgilenmemiş bölgedeki dengeyi gözeterek SSCB'nin adaya yönelik politikasını önlemeye çalışmıştır. 1954 yılında Yunanistan'ın Kıbrıs konusunu BM gündemine getirmesinden sonra sorun uluslararası boyut kazanmış ve ABD yönetimini zor durumda bırakmıştır. Çünkü ABD'nin NATO'nun lider ülkesi olarak soruna dahil olmama gibi bir durumu söz konusu değildir. Aynı zamanda İngiltere, Türkiye ve Yunanistan NATO üyesi ülkeler olduğu için bu ülkelerin tepkisini çekmek istememiştir. Çünkü üç NATO ülkesi içerisinde yaşanan bu kriz ABD'nin lideri olduğu batı güvenliğine zarar verecektir. Bu nedenle sorunun BM kanalı ile değil, NATO'nun içerisinde gizli görüşmelerle çözülmesi tavsiyesinde bulunmuştur. 1955 yılından itibaren yaşanan olaylar sonucunda ABD yönetimi Kıbrıs'a self-determinasyon hakkını vermesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra 13 Mart 1956 tarihinde Atina Büyükelçisi Cannon ve 14 Mart 1956 tarihinde ABD Başkanı Eisenhower Kıbrıs sorununun İngiltere ile Yunanistan arasında olduğunu açıklayacak Türkiye'yi Kıbrıs meselesine dahil değilmiş gibi göstermiştir. (Bostancı,2015) Ayrıca ABD Kıbrıs sorununu öncelikli sorunları arasında değerlendirmemiştir. ABD için önemli olan Ortadoğu bölgesinde yaşanan gelişmelerdir. Bu dönemde ABD yönetimi Kıbrıs sorununa müdahil olmasa da Rum yönetimine daha yakın olduğu değerlendirilmektedir. Çünkü İngilizler tarafından sürgüne gönderilen Makarios serbest bırakıldıktan sonra ABD yönetimi tarafından New York'a davet edilmiştir. Bu davet Türkiye tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Yunanistan'ın Kıbrıs sorununu BM gündemine getirdikten sonra, 1957 yılında BM Genel Kurulu sorunun taraflar arasında çözülmesi kararını almıştır. Aslında bu durumda ABD'nin istediği olmuş, NATO içerisinde yapılan görüşmeler ve ABD'nin Yunanistan üzerinde baskı uygulama sonucunda Zürih anlaşması imzalanmıştır. ABD'nin bu anlaşmanın imzalanması için baskı yapmasının en önemli nedeni Kıbrıs

adasının stratejik konumudur. Çünkü Kıbrıs adası Ortadoğu'ya hâkim bir konumdadır. ABD NATO ve CENTO ittifakını ancak ada üzerinden sağlayabilirdi. ABD ve İngiltere 1958 yılında Ürdün ve Lübnan'a müdahalelerde bulunmuştur. Bu müdahalelerde Kıbrıs'ın stratejik önemi etkili olmuştur.

1959 yılında imzalanan Zürih ve Londra anlaşmaları ile Garanti anlaşma sonucunda kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti hem NATO çıkarlarına hizmet etmiş hem de Kıbrıs'ta bulunan İngiliz üslerini teminat altına almıştır. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti ile Batı dünyasında Kıbrıs sorunu çözüldü algısı oluşmuştur. Türkiye'de durumu böyle değerlendirmiştir. Ama böyle olmadığı kısa zamanda anlaşılmıştır.

1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması sorunu çözmemiş 1963 yılından itibaren Türklere karşı saldırılar başlamıştır. Bunun üzerine Türkiye ABD'den Rumlara baskı yapmasını ve sorulara müdahil olmasını istemiştir. ABD adaya NATO kuvveti gönderilmesini kabul ettiğini beyan etmişti. Bu beyandan sonra NATO bünyesinde oluşturulan Anglo Amerikan Planı 31 Ocak 1964 tarihinde ilgili taraflara sunulmuş, fakat Türkiye Yunanistan'ın kabul etmesine rağmen Makarios tarafından kabul edilmemiştir. Makarios adaya NATO kuvvetinin değil, BM Barış Gücü'nün gelmesini kabul etmiştir. Makarios'un ısrarı üzerine konu BM Güvenlik Konseyi'ne gelmiş ve ABD'de bunu kabul etmek zorunda kalmıştır. Böylece tarafların Kıbrıs sorununda ABD'ye başvurması nedeniyle ABD bu sorunda istenmeden hakem rolünü üstlenmiştir. (Armaoğlu, 1994, s. 785)

1963 yılına kadar ABD Türkiye'yi Yunanistan'dan daha önemli bir müttefik olarak görmüştür. Bunun sebebi ABD'nin 1959 yılında Türkiye'ye yerleştirdiği Jüpiter füzelerini 1963 yılında yaşanan Küba krizi neticesinde Türkiye'den kaldırmıştır. Özellikle 1958-1959 yılları arasında Ortadoğu ve 1963 yılında yaşanan Küba krizlerinden sonra ABD ve SSCB arasındaki ilişkiler yumuşamaya başlamış ve iki ülke arasında kırmızı hat kurulmuştur. Bu gelişmelerin yaşanması üzerine 1963'ten önce Türkiye stratejik konumu ve ittifaklarda katkısı daha fazla iken 1963 yılından itibaren bu katkısı azalmıştır. Bu nedenle ABD için Türkiye'nin stratejik önemi azalmış ve Türkiye'ye karşı tutumu değişmiştir. Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetiminin uluslararası anlaşmaları çiğnemesini göz ardı etmiştir. Ayrıca ABD'de

yaklaşan seçimler nedeniyle ABD’de bulunan 3 milyon nüfuslu Rum azınlık önemli hale gelmiştir. (Bozkurt,2014)

1963 yılından sonra ABD Kıbrıs sorununda pasif kalmış ve BM soruna daha fazla müdahil olmuştur. ABD Türkiye’ye bu konuda destek de vermemiştir. Türk basınında konu değerlendirirken Türkiye II.Dünya Savaşı’ndan sonra uluslararası politikasını ABD üzerine kurmanın sakıncalar ile karşılaşmıştır. Kıbrıs sorununda ABD’nin pasif kalması nedeniyle Türkiye Kore savaşında verdiği desteği Vietnam savaşında vermemiştir.(Oran,2009, s. 690)

Kıbrıs’ta yaşanan gelişmeler ve TBMM’nin hükümete verdiği adaya müdahale yetkisi neticesinde 5 Haziran 1964 (Oran, 2009, s.690) tarihinde Başbakan İnönü’ye ABD Başkanı Johnson tarafından bir mektup gönderilerek Türkiye’nin adaya müdahalesi engellenmiştir. ABD Başkanı tarafından gönderilen mektup Türk dış politikasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye’nin ABD ve NATO üzerinde kurduğu politikayı tekrar gözden geçirmesine neden olmuştur. Johnson mektubunda değinilen konuları görüşmek üzere Başbakan İnönü 21 Haziran 1964 tarihinde ABD’ye gitmiştir. İnönü ile görüşmesinden sonra ABD Başkanı Yunanistan Başbakanı ile de görüşmüştür. Bu süreçte genel olarak ABD’nin amacı Kıbrıs’ta Türklere yapılan saldırıları önlemek değil, Türkiye Yunanistan arasında çıkacak bir çatışmaya engel olarak NATO içerisinde çıkacak bir krizi önlemektir. (Bozkurt,2014)

Johnson mektubu Türk dış politikasında önemli bir yere sahiptir. Özellikle bu mektuptan sonra Türkiye dış politikada çok yönlü politika izlemeye başlamış ve SSCB ile ilişkilerini normalleştirme politikaları izlemeye başlamıştır. Mektuptan önce ABD politikalarını koşulsuz destekleyen Türkiye bu konuda daha temkinli adımlar atmaya başlamıştır. Sovyetler Birliği ve Ortadoğu ülkeleri ile ilişkileri kurmaya yönelmiştir. Türkiye dış politikada üçüncü dünya ülkelerine açılmış ve İslam ülkeleri ile bağlarını güçlendirmiştir. Aynı zamanda ABD askeri yardımını Türkiye bir üzerinde baskı aracı olarak kullandığı anlaşılmıştır. (Oran, 2009, s.690)

ABD’nin Kıbrıs politikasının genel olarak Soğuk Savaş etkisinde geliştiği görülmektedir. 1967 yılından itibaren ABD’nin Kıbrıs’ı Batı bloğunda tutma gayreti

içerisinde olduğu görülmektedir. Özellikle Makarios'un Bağlantısızlar Hareketi'ne dahil olması ve BM'de Doğu bloğunun ve bağlantısızların desteğini görmesi nedeniyle ABD Makarios'a karşı daima temkinli yaklaşmıştır. Makarios'un merkezin solunda tutum sergilemesi ve komünist parti olan AKEL'in desteğini alması temkinli yaklaşmasının ana sebeplerinden birisidir. Bunun yanı sıra dönemin olayları incelediğimizde Kıbrıs Sorunu ABD'nin için ikinci planda olmuştur. 1974 Simpson darbesi ve Kıbrıs Barış Harekati'nda bile bunu görmek mümkündür.

Kıbrıs sorununu uluslararası alanda mevcut olan aktörler, daima kendi çıkarları doğrusunda çözüme eğiliminde olmuştur. Kalıcı bir çözüme ulaşılmamasının sebeplerinden birisi de budur. Özellikle ABD gibi dünyadaki büyük aktörler arasında olan İngiltere için Kıbrıs dış politikasında her zaman farklı bir yere sahip olmuştur. Tabii ki uluslararası alanda önemli aktör olan devletlerin tarihsel süreçteki güçleri dış politikalarını belirlediği için İngiltere'de uluslararası alandaki gücüne ve değişen durumlara göre Kıbrıs politikasını değiştirmiştir.

İngiltere uluslararası alanda güçlü olduğu dönemde Süveyş Kanalını ve Ortadoğu'yu kontrol etmek için Kıbrıs'ı Osmanlı devletinden almıştır. Bu dönemde Kıbrıs üzerinde Almanya, Fransa gibi güçlü devletlerin de ilgileri mevcuttur. Ancak yukarıda belirtilen nedenler ve bunlara ek olarak Rusya'nın yayılmasına engel olmak, Hindistan ticaret yolunu güvence altına almak için Kıbrıs'ın yönetimini devralmıştır.

İngiltere, İkinci Dünya Savaşı'na kadar uluslararası politikaya yön veren devlet olmuştur. Güneş batmayan imparatorluk olan İngiltere İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu gücünü ABD'ye devretmiştir. Uluslararası politikaya yön veren değil, denge unsuru olarak hareket eden bir konuma gelmiştir. Çünkü birçok sömürgesi bağımsızlığını kazanmıştır. Bu nedenle 1955 yılından itibaren dış politikada değişime gitmiştir. Tabii ki İngiltere'nin Kıbrıs'ta var olması hem Orta Doğu petrolünün korunması hem de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki Süveyş krizinde kaybettiği prestijini kazanması açısından önemlidir.

Nitekim 1957 yılında yayımlanan 124 numaralı Bilgi Notu'nda genel savunma politikalarında bir değişime gitmeleri gerektiğini ortaya koymuştur. Bu bilgi notunda

Kıbrıs konusundaki politikalarını değiştirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Özellikle NATO'nun güney kanadında Akdeniz'de kontrolü sağlamak ve Kıbrıs'ta konumunu korumak temel önceliği olmuştur. Bu nedenle McMillan hükümeti politika değişikliğine gitmiştir. Kıbrıs'ta üslerini mümkün olduğu kadar elinde bulundurmak, adanın yönetiminden ayrılarak siyasi ve askeri tehditleri bertaraf etmek üzerine kurmuştur. Bu amaç doğrultusunda 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağlamış ve Adada bulunan iki üssü ile bölgede etkin bir güç olmaya devam etmiştir. Zürih ve Londra anlaşmaları doğrultusunda kurulan Kıbrıs cumhuriyeti ile İngiltere'nin Kıbrıs politikası değişmiştir. İngiltere Kıbrıs ile siyasi ve ekonomik bağlarını koparmıştır. İngiltere Kıbrıs'ta bulunan üsleri ile stratejik önemli devam ettirmiştir. Ortadoğu'da yaşanabilecek herhangi bir sorunda Kıbrıs'ta bulunan kuvvetlerinin kullanabilecektir.

Kıbrıs Türk toplumu ile Kıbrıs Rum toplumu arasında 1963 yılından itibaren gerginlikleri başlamıştır. Özellikle Rumlar Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs Anayasası'ndan doğan haklarını gasp etmeye ve Türklere saldırmaya başlamıştır. Bu nedenle de Kıbrıs'ta iç karışıklık çıkmıştır. Kıbrıs'ta yaşanan çatışmalar nedeniyle İngiltere 28 Aralık 1963 tarihinde İngiliz Milletler Topluluğu Genel Sekreteri Duncan Sandy'yi iki toplum liderini uzlaştırmak amacıyla adaya göndermiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde İngiliz askerleri Lefkoşa dahil büyük kentlerde Türkler ile Rumları ayırmıştır. Sandy taraf temsilcileri ile bir araya gelmiş ve Lefkoşa'da İngiliz devriyelerinin hareket özgürlüğünün olması, Rumların kontrolündeki Küçük Kaymaklı'daki Kıbrıs Türk toplumundan ölü ve yaralıların alınması ve mülteci rehine ve esirlerin iade edilmesi önerilerinde bulunmuştur. Sandy'nin taraflara sunmuş olduğu önerilerin kabul edilmesi gerginliğin azalmasına sebep olmuştur.(Tüzükan,2013)

İngiltere'nin Kıbrıs'ın bölünmesini engelleme sebebi SSCB ve adanın stratejik öneminden dolayıdır. Ayrıca İngiltere Kıbrıs için uluslararası bir kuvvet önermiş, fakat Rum yönetimi lideri Makarios tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine İngiltere, BM Güvenlik Konseyi'ni Kıbrıs sorunu görüşmek üzere toplantıya çağırmıştır. Bu öneri ABD tarafından desteklenmiş ve Güvenlik Konseyi'nde tartışmaya açılmıştır. Kıbrıs'ta yaşanan krizin Yunanistan ve Türkiye arasında yaşanabilecek silahlı

çatışmaya dönüşmesini engellemek İngiltere'nin önceliği olmuştur. Bu nedenle adada meydana gelen krizin barışçıl yollarla çözülmesi NATO, İngiltere ve ABD'nin kurmuş olduğu stratejik ortaklık açısından önemlidir. (Tüzünkan, 2013)

İngiltere 1967-1974 yılları arasında Kıbrıs sorununa istikrar amaçlı yaklaşmış, bölgenin ve NATO'nun istikrarına önem vermiştir. Rumların adada yaratılan geçici durumdan dolayı suçlamış ama başka bir girişimde bulunmamıştır. Ayrıca soğuk savaş nedeniyle Kıbrıslı Rumların SSCB'ye yaklaşmasından çekinmiş, bu yüzden Rum toplumunun Türklere yaptıklarını görmemezlikten gelmiştir. (Tüzünkan, 2013)

İngiltere 1970 yılından itibaren ABD'nin Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'deki artan etkisine dayalı bir politika izlemeye yönelmiştir. Bu nedenle Kıbrıs konusunda İngiltere'nin izlediği politikaya baktığımızda, ABD'nin izlediği politika doğrultusunda olduğu görülmektedir. Kıbrıs sorununda 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra ABD'nin etkisi İngiltere'ye göre daha fazla olmuştur. Türkiye'nin garantörlük anlaşmasını dayanak göstererek yapmış olduğu müdahale sonrasında Türkiye, İngiltere ve Yunanistan Cenevre' de toplanmıştır. Bu konferansta Rumların önceliği Barış Harekâtı'nın durdurulması olmuştur. Türkiye'nin önceliği ise Türklerin harekâta kazandığı %34'lük toprakların Türklerin kontrolünde olması ve iki toplum temelli bir yapı talep etmiştir. Rumlar Türklerin özellikle ayrı bölgede olmasını öneren teklifini kabul etmemiştir. Cenevre'de taraflar herhangi bir çözüme ulaşamamıştır. Yunanistan, Türkiye ve İngiltere nüfus mübadelesi ve adil ve kalıcı çözüm sağlanana kadar Türk birliklerinin adada kalmasını içeren Cenevre bildirgesini onaylamıştır. Cenevre bildirgesindeki adil ve kalıcı çözüm şartı, 1960 Anayasa'sındaki iki toplumun bir arada yaşamasının mümkün olmadığı tezini geçerli hale getirmiştir. Bunun yanı sıra Cenevre Bildirisi'nde Kıbrıs Cumhuriyeti'ne değinilmemesi, 1964 yılından itibaren adada var olan Kıbrıs Türk yönetimine meşruluk kazandırmıştır.(Göktepe,Bilgiç,2014)

Yunanistan'ın Kıbrıs sorununun çözümünde BM'yi soruna 1954 yılından itibaren dahil etmiş ve bu konuda da başarılı olmuştur. 1974 yılından itibaren İngiltere Kıbrıs sorununa uzak kalmış, BM daha fazla müdahil olmuştur. Ayrıca İngiltere Kıbrıs politikasında BM politikaları paralelinde hareket etmiştir. Bu nedenle Kıbrıs

sorununda yetersiz kalmasını uluslararası alanda örtme gayretine bürünmüştür. (Tüzünkan, 2013)

İngiltere dış politikası 1980 yılından itibaren uluslararası alanda değişen ve bölgesel dönüşümlere göre şekillenmiştir. Bu nedenle Margaret Thatcher dönemi ile İngiltere'nin dış politikası Atlantik ve ABD ekseninde olmuştur. Özellikle Margaret Thatcher ile ABD ve İngiltere ilişkileri çok yakın olmuştur. Bu nedenle İngiltere Kolonicilik sonrası etki alanını kaybettiği bölgelerde, ABD ile birlikte hareket ederek hem prestijini hem de etkisini artırmaya çalışmıştır ABD ile İngiltere arasındaki bu ilişki Kıbrıs konusunda da olmuştur. Özellikle ABD'nin Kıbrıs'taki siyasi ve istihbari faaliyetlerinde önemli olmuştur. İngiltere'nin bu dönem Kıbrıs'taki en önemli endişesi var olan üslerindeki haklarını kaybetmek olmuştur. Bunun olmaması için de Kıbrıs'taki çözümsüzlüğü kendi amacı doğrultusunda kullanmıştır. (Tüzünkan, 2013)

4.2. AB'nin Süreçteki Rolü

Kıbrıs Cumhuriyeti 1960 yılında kurulduktan sonra 1962 yılında AT'ye ortaklık başvurusunda bulunmuştur. Kıbrıs'ın AB ile ilişkileri bu tarihten itibaren başlamıştır. AT'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra, henüz birçok Avrupa devletinin AT ile bağlantısı yokken, Kıbrıs ile ilişki içerisine girmiştir. Özellikle 1963 yılından itibaren Kıbrıs Rum Yönetimi, 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti anayasasını ihlal ederek Kıbrıs Türk halkının haklarını gasp etmiştir. Bu nedenle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin uluslararası alandaki haklarını hukuksuz bir şekilde kullanmıştır. Kıbrıs Rum Yönetimi, AT ile görüşmelere devam etmiş ve 1972 yılında ortaklık anlaşması imzalanmıştır. Ortaklık anlaşması tek taraflı olan geçersiz bir anlaşmadır. (Demir,2005)

Kıbrıs Cumhuriyeti adına Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Kıbrıs adına AT'ye yapmış olduğu üyelik başvurusunda ekonomik nedenlerin daha çok ön planda olduğunu görülmektedir. Özellikle tarım ürünlerinde İngiltere'ye fazla ihracatın olması İngiltere'nin AT'ye katılması durumunda olumsuz etkileneceği değerlendirilmektedir. Özellikle AT'nin kuruluş amacı analiz edildiğinde ekonomik

gelişimin ön planda olmasından dolayı Kıbrıs adına Kıbrıs Rum Yönetimi bu avantajı değerlendirmek istemektedir.

1959 yılında yapılan Zürih ve Londra anlaşmaları sonucunda kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Rum Yönetimi'nin olduğu kadar Türk Yönetimi'nin de alınacak kararlarda söz hakkı bulunmaktadır. Fakat 1963 yılından itibaren başlayan çatışmalar sonucunda Kıbrıs Türk Yönetimi kendisine uluslararası anlaşmalarla verilen haklarını kullanamamış ve yönetimden dışlanmış. Tek taraflı olarak Kıbrıs Rum Yönetimi Kıbrıs hükümeti adına görüşmelere devam etmiştir. Bunun sonucunda 1972 yılında AT ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasında Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır.(Fırat,2000)

Kıbrıs Rum yönetimi, Kıbrıs Türk Yönetimi olmadan AT'ye başvurmasının nedeni Avrupa'da kurulan ve içinde Yunanistan'ın da olduğu bu örgüte dâhil olarak kendisine tek taraflı siyasi ve ekonomik çıkar sağlamaktır. AT ile Kıbrıs Rum Yönetimi arasında imzalanan bu anlaşmaya Rauf Denктаş karşı çıkmıştır. Kıbrıs Türk toplumunun haklarının gasp edildiğini ve adada Rum Yönetimi tarafından yaratılan geçici durumun meşrulaştırıldığını belirtmiştir. (Demir,2005)

AT'nin Kıbrıs'a yaptığı ekonomik yardımlarda Kıbrıs Rum Yönetimini daha fazla gözettiği ve çoğu yardımı Rum toplumuna yaptığı gözlemlenmiştir. Ayrıca yapılacak yardımlarda vize tek taraflı olarak Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından verilmektedir. Hukuka aykırı olan bu durum, uluslararası politikada her zaman hukuk kurallarının geçerli olmadığını, ülkelerin veya uluslararası örgütlerin çıkarlarının hukuk kurallarının önünde yer aldığını göstermektedir.

AT ile Kıbrıs Rum Yönetimi arasında yapılan ortaklık anlaşması döneminde, AT ile Yunanistan ve Türkiye arasında da ortaklık ilişkisi bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle Yunanistan destekli adada meydana gelen darbe girişiminde ve Türkiye'nin adaya müdahalesinde mevcut olan bu durumunun AT'nin tavrında etkisi olmuştur. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası AT'nin yayınladığı bildiriye Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünün önemli olduğu vurgulanırken, diğer taraftan toplumlar arası yapılacak görüşmelerle adil ve kalıcı çözümün bulunması gerektiği belirtilmiştir. Yayınlanan bu bildiriye AT'nin Kıbrıs sorununda taraflardan birinin

görüŖünü savunan bir izlenim vermekten kaçındığı anlaşılmaktadır. Kıbrıs sorununun başladığı tarihten itibaren yapılan toplumlar arası görüşmelerde AT'nin müdahil olmadığı, daha çok BM nezaretinde gerçekleşmiştir.

AT'nin almış olduğu bu tarafsız tutum Yunanistan'ın tam üyelik başvurusunun kabul edilmesi ile değişmiştir. Özellikle Yunanistan'ın tam üyelik başvurusunun kabul edilmesi sonucunda AT Komisyonu'nun yayınladığı bildiriye Yunanistan ve Türkiye arasında bugüne kadar denge gözetildiği, fakat Yunanistan'ın AT'ye üye olması ile bu dengenin değişeceği belirtilmiştir. 1981 yılında Yunanistan'ın AT'ye üye olması ile bu denge Yunanistan lehine değişim göstermiştir. Bundan sonraki süreçte AT'nin Kıbrıs sorunu konusunda aldığı kararlarda Yunanistan'ın üyeliği belirleyici rol oynamıştır. (Fırat,2000)

4.3. SSCB'nin Süreçteki Rolü

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada iki süper güç ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi savaşın kaderini değiştiren Batı Bloğunda yer alan ABD, diğeri ise Hitler'in Rusya'ya saldırması ile savaşın kazanılmasında büyük rol oynayan Doğu Bloğu ülkesi SSCB'dir. İkinci Dünya Savaşı'nda müttefik olan bu iki ülke savaşın sonra kendi çıkarları doğrultusunda düşman iki ülke haline gelmiştir. Bunun sonucunda 1990 yıllara kadar sürecek Soğuk Savaş dönemi başlamıştır. SSCB İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra elde ettiği güç ile Türkiye'den toprak ve boğazlarda üs talebinde bulunmuştur. Bu tehdit nedeniyle Türkiye Batı Bloğunda yer almış ve kurduğu bütün ilişki ve ittifakları Batı Bloğu politikaları doğrultusunda inşa etmiştir.

SSCB'nin bu dönemki politikaları Batı Bloğuna karşı olmuştur. Bu yüzden Türkiye'nin Batı Bloğunda yer alması nedeniyle Makarios Kıbrıs Sorunu ile ilgili olarak BM'de Kıbrıs sorunu ile ilgili çıkan kararlarda Doğu Bloğunun desteğini almayı başarmıştır. Soğuk Savaş döneminin avantajlarını Kıbrıs sorununda Rum Yönetimi lehine kullanmıştır. Fakat 1963 yılından itibaren başlayan ABD-SSCB arasındaki yumuşama dönemi ve ABD'nin 1964 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesine engel olan Johnson mektubu sonucunda Türkiye-SSCB ilişkileri değişmeye başlamıştır. Türkiye tek taraflı izlediği politikanın zararlarını görmüş ve çok yönlü politika

izleyerek SSCB ile ilişkiler kurmaya başlamıştır. Yumuşama dönemi ile SSCB Türkiye için tehdit olmaktan çıkmış, en önemli tehdit Yunanistan olmuştur. SSCB ile ilişkilerin normalleşmesinde Kıbrıs sorunun önemli etkisi olmuştur.

SSCB 16 Ağustos 1960 tarihinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin NATO'nun politikaları doğrultusunda oluşturulduğunu değerlendirmektedir. Bu nedenle adada bulunan iki İngiliz üssünün ve ABD dinleme sistemlerinin bu ittifak doğrultusunda oluşturulduğunu belirtmiştir. SSCB adada çatışmalar başlamadan önce, yapılan anlaşmalar neticesinde Türkiye'ye verilen garantörlük hakkının Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına müdahale anlamı taşıdığını vurgularken, çatışmalara sonucunda Yunanistan ile Türkiye'nin savaşın eşiğine gelmesinden dolayı bu tavrını değiştirmiştir. Kıbrıs sorununda Türkiye ile işbirliği içinde olmuştur. Bunun nedeni iki NATO müttefiki ülkenin bu şekilde sorun yaşaması SSCB'nin Doğu Akdeniz politikalarına hizmet etmekteydi. Bunun sonucu olarak da SSCB Türkiye ile birlikte adanın bağımsızlığı ve Kıbrıs'taki iki toplumun varlığını ve eşitliğini savunan politikalar izlemiştir. (Canar,2018)

SSCB ile Türkiye ilişkileri gelişmesine rağmen SSCB'nin Kıbrıs politikası kendi çıkarları doğrultusunda olmuştur. Özellikle adada NATO varlığına karşı olduğu için 1963 yılında gündeme gelen Kıbrıs'a NATO gücü gönderilmesine karşı çıkmış ve BM Barış Gücü'nün gönderilmesini isteyen Makarios'a Bağlantısız ülkeler ile destek olmuştur. Ayrıca 1964 yılında adaya gönderilen Barış Gücü'nün Kıbrıs'ta yaşanan çatışmalara engel olamaması nedeniyle TBBM İnönü hükümetine adaya müdahale hakkı veren kararına ABD ile SSCB beraber karşı çıkmıştır. SSCB, Kıbrıs sorununda Türkiye ile birlikte Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını istememektedir. Kıbrıs sorununda Türkiye ile SSCB'yi buluşturan ana nokta iki ülkenin de Enosis'e karşı olmasıdır. SSCB'nin Kıbrıs sorununda Kıbrıs'ın bağımsız kalması yönünde politika izlediği görülmektedir. Bu politikanın ana amacı, Kıbrıs'ın bağımsız kalarak NATO müttefiki bir ülkenin egemenliği altına girmesini istememesidir.(Canar,2018)

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti ile birlikte Türkiye Kıbrıs sorununun çözüldüğünü değerlendirmiştir. Fakat, adada meydana gelen olaylar sorunun hala devam ettiğini göstermektedir. Türkiye'nin Kıbrıs sorunu ile ilgili bu dönemki amacı

Kıbrıs Cumhuriyeti'nde yaşayan Türklerin can ve mal güvenliğinin sağlanması ve Kıbrıs Cumhuriyeti çatısı altında temel hak ve hürriyetlerini kullanarak yaşayabilmesi temel politikası olmuştur. Dönemin güçlü devleti SSCB'nin de politikası Kıbrıs'ın bağımsızlığından yana olması nedeniyle, Kıbrıs sorununda ortak politika yürütmüşlerdir. Özellikle 1967 yılında ABD destekli Albaylar cuntasının Yunanistan'da darbe yapması ve bu cuntanın Enosis'i gerçekleştirme amacıyla olması nedeniyle, SSCB ve Türkiye Kıbrıs sorununda ortak tutumlarını sürdürmeye devam etmiştir. (Aziz,1969)

SSCB-Türkiye yakınlaşmasından çekinen ABD, 1967 yılında Rum Milli Muhafız Birliği tarafından Geçitkale ve Boğaziçi köylerine yapılan saldırıda Türkiye tarafında yer almış ve Yunanistan'a baskı yaparak Kıbrıs'a gönderdiği kuvvetlerini geri çekmesini sağlamıştır. (Armaoğlu,2000,s.799) SSCB ise iki NATO müttefiki ülkenin Kıbrıs sorunu nedeniyle karşı karşıya gelmesinden kendi politikası doğrultusunda memnun olmuştur. Ayrıca yaşanan çatışmalar nedeniyle ABD, SSCB'nin bölgede etkinliğini artırdığını değerlendirmiştir. Yunanistan'a baskı yapmasının diğer nedeni de budur.

Makarios'un 1967 yılında Yunanistan'da gerçekleşen darbeye karşı çıkması ve Enosis'i gündeme getirmediği sürece SSCB ile ilişkileri devam etmiştir. 1971 yılında Makarios SSCB'ye resmi ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyarette Moskova hükümeti adaya herhangi bir dış müdahaleye karşı olduklarını belirtmiştir.(Stergiou,2007)

1974 yılında adada meydana gelen darbe sonucunda Makarios hükümeti devrilmiştir. Böylece Kıbrıs sorunu farklı bir boyut kazanmıştır. Makarios'u deviren EOKA yeraltı örgütü lideri Nikos Sampson'un temel amacı enosisi gerçekleştirmektir. Fakat Türkiye'nin adaya askeri müdahalesi bunu engellemiş ve adada Türklere karşı meydana gelen saldırılar sona ermiştir. SSCB yönetimi Türkiye'nin adaya ilk müdahalesini anayasal düzenin yeniden kurulacağı düşüncesiyle desteklemiştir. Özellikle Makarios hükümetinin meşru hükümet olduğunu belirtmiştir. Ancak Türkiye'nin ikinci harekâtı yapması ve Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadından çekilmesi üzerine SSCB Kıbrıs politikasını tekrar gözden geçirmiştir. Türkiye'nin yapmış olduğu ikinci harekâta karşı çıksa da, ilişkilerini devam ettirmiştir. SSCB

harekâttan sonra da Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığından yana olduğunu tekrar vurgulamıştır. (Canar,2018)

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra ABD'nin Türkiye'ye ambargo uygulaması nedeniyle, SSCB-Türkiye arasında askeri ve ekonomik ilişkiler gelişmiştir. Özellikle Yunanistan'ın Türkiye için öncelikli tehdit olmasını ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamıştır. 1979 yılına kadar SSCB ilişkileri normal ilerlerken,1979 yılında SSCB Afganistan'ı işgal etmiştir. Türkiye bu işgali şiddetli bir şekilde kınamıştır. SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesi nedeniyle Türkiye-SSCB ilişkileri sona ermiştir.

4.4. Türkiye ve Yunanistan'ın Süreçteki Rolü

Lozan antlaşmasına göre Kıbrıs adası Türkiye sınırlarının içerisinde yer almamaktaydı. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti, 1950 yıllara kadar Kıbrıs meselesinin doğurabileceği her türlü sorun ve gerilimden uzak durmaya çalışmıştır. 1950'lerin başında Türkiye, adadaki yaşanan karışıklıkları milli davası olarak değil, İngiliz hükümetinin iç meselesi olarak görmüştür. Dönemin Dışişleri Bakanlığı yapmış olan Necmettin Sadık ve Fuat Köprülü İngiltere ve Batı bloğuyla yakınlaşmayı Türkiye'nin dış siyaseti olarak benimsemişlerdi. Özetle Türkiye için bu dönemde Kıbrıs meselesi söz konusu değildir. (Fırat, 2000). Ancak bu durum Yunanistan'ın Kıbrıs adasını Yunanistan ile birleştirme siyaseti izlemeye başlamasıyla değişmiştir. 1950'li yılların başına kadar Yunanistan ve Türkiye, Kıbrıs nedeniyle karşı karşıya gelmemeye çalışmışlardır. Yunanistan'ın tavır değiştirmesiyle birlikte Türkiye hükümetinin Kıbrıs konusundaki hassasiyetleri artmaya başlamıştır (Kıralp,2018). Yunan hükümeti Enosis (Kıbrıs adasının Yunanistan'a bağlanması) isteğini 1953 yılında İngiltere hükümetine bildirmiş, ancak olumu bir yanıt alamamıştır. 1954 yılında, Yunan hükümeti aynı isteği Birleşmiş Milletlere taşımıştır. Bu istekler üzerine Türkiye ve Kıbrıs Türkleri, adanın Türkiye ve Yunanistan arasında taksim edilmesi isteklerini dile getirmişlerdir (Şahin ve Topbaş,2015). 1955 yılında, Yorgos Grivas yönetiminde kurulmuş olan EOKA örgütü, Enosis için İngilizlere karşı şiddet eylemlerine başlamıştır. Bu durum adadaki iki toplumun ilişkilerini zedelemiştir. Türk hükümetinin desteğiyle kurulmuş olan Türk Mukavemet Teşkilatı hem Enosis hem de

EOKA örgütüne karşı mücadeleye başlamıştır. (Crawshaw,1978). 1959 yılında Zürih ve Londra antlaşmalarıyla kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti adada süregelen olayları önleyeme amacı taşımıştır. Bunun yanında Garantörlük antlaşmasıyla İngiltere, Türkiye, Yunanistan Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünü korumak adına garantör devletler olmuştur. Bu antlaşmaya göre Türkiye 650, Yunanistan 950 kişilik askeri birliğini Kıbrıs'ta bulundurabilecek ve gerektiğinde askeri güç olarak kullanabileceklerdir. (Kıralp, 2018). Garantörlük antlaşmasının Türkiye'nin Yunanistan ve İngiltere'yle ilişkilerini yeniden düzenlemesini sağlamıştır. Ayrıca adanın Yunanistan'la birleşmesi engellenmiştir. Türkiye'nin Kıbrıslı Türklerin haklarını koruyabilmeleri açısından eline geçmiş en büyük koz olarak görülmüştür. Bu antlaşmanın Yunanistan açısından getirileri ise Kıbrıslı Rumların sömürge idaresinden kurtulması sağlanırken, Rumların kendi kendilerini yönetme hakkı güvence altına alınmış olmuştur (Olçay, 2014, s.65).

Antlaşmanın içeriğine baktığımızda, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde iki toplum siyasi olarak eşit yapıya sahiptiler. Temsilciler meclisinin Temsilciler %70'i Rum, %30'u Türk olacaktı. Ancak verilecek kararlarda sadece meclis toplamı değil, her iki toplumun milletvekillerinden ayrı ayrı çoğunluk onayı aranacaktı. Bakanlar Kurulunda yedi Rum bakan ve üç Türk bakan görev yapacaktı. Türk bakanları Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Rum bakanları ise Cumhurbaşkanı atayacaktı. Yürütme erki Rum toplumunun oylarıyla seçilecek olan Rum Cumhurbaşkanı ile Türk toplumunun oylarıyla seçilecek olan Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısı tarafından paylaşılacaktı. Her ikisinin de dış politika, güvenlik ve savunmayı ilgilendiren konularda Temsilciler Meclisi ve Bakanlar Kurulu kararlarını veto etme hakkı bulunuyordu. Bunun yanında kamu görevlilerinde %70 Rum-%30 Türk oranı geçerli olacak ve anayasaya göre Kıbrıs Türkleri beş büyük şehirde (Lefkoşa, Limasol, Larnaka, Mağusa ve Baf) kendi belediyelerini kurabileceklerdi (Hakkı, 2007, s.31-88).

Bu antlaşmaya rağmen, adadaki Rumlar Enosis mücadelesi vermeye devam etmişlerdi. Rumlar adadaki Türkleri sıradan bir azınlık olarak görmüşler ve onlarla aynı haklara sahip olma fikrini bir türlü kabul etmemişlerdir (Markidis,1977). Türk hükümeti ise, adadaki eşit statükoyu kaybetmek istememişlerdir. Ege adalarının büyük kısmının Yunanistan'ın elinde bulunmasından kaynaklı düşmüş olunan dezavantajlı durumun aynısını Akdeniz'de de yaşamak istememişlerdir. Kıbrıs'ta hüküm süren

eşitlik politikasını Yunan hükümeti kabul etmiş olsa da Kıbrıslı Rum liderler bu politikadan hoşnutsuz olmuştur. (Kızılyürek,2016).

İki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında, iki tarafın yetkilileri arasında vergi ve ortak kurulacak askeri sistem gibi konularda anlaşmazlıklar yaşanmaya başlanmıştır. Bunun yanında, Rum liderler kamu görevlilerinin %30'unun Kıbrıslı Türklerden oluşması ilkesinin yok saymışlardır. Benzer biçimde, Kıbrıs Türklerine beş büyük şehirde kendi belediyelerini kurma hakkı engellenmiştir. Yargıya taşınan anlaşmazlıklar çözüme kavuşmamıştır. Makarios anayasayı değiştirmek 22-26 Kasım 1962 tarihleri arasında Ankara'yı ziyaret ederek Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel ve Başbakan İsmet İnönü ile görüşmüştür. Bu görüşme olumlu geçmemiş Ankara hükümeti geri adım atmamıştır. Hem anayasanın hem de 1959 Zürih-Londra anlaşmalarındaki hükümlerin uygulanması gerekliliğini bir kez daha dile getirmişlerdir. (Markides, 2001; Fırat, 2008, s.720-723).

Türk hükümeti bu görüşmeyi Makarios' dan talep eden taraftır. Diplomatik bir çaba göstererek Makarios'u, Kıbrıs'ta gerilim yaratabilecek her türlü durumdan uzak durmaya ikna etmeye çalışılmıştır. Başbakan İsmet İnönü, bölgedeki barış ve istikrarın korunması adına bu görüşmeye önem vermiştir. Ancak Makarios, 1963 yılı Kasım ayında anayasal değişiklik talebini Kıbrıslı Türk liderlere sunmuştur. Rum liderin bu ısrarı Türkiye'nin o dönemde ekonomik ve siyasi olarak zor durumdan geçmesinden faydalanmak olarak da yorumlanmıştır. (Şahin ve Topbaş, 2016)

1963 yılına gelindiğinde Yunanistan ve İngiltere tarafından Makarios ve Rumlar adanın tek sahibiymiş gibi görülmeye başlanmıştır. Ayrıca Makariosun anayasa maddelerini çiğnediği zamanlarda Yunanistan'da iktidardaki isim Yorga Papandreu adında Türk düşmanlığıyla bilinen bir liderdir. Yorga Papandreu, Enosis taraftarıydı. Makarios ile işbirliği içinde olmak istediğini açıkça dile getiriyordu. Milli merkez teorisi adı altında Kıbrıs'ın tek merkezden yönetilmesi gerektiğini savunuyordu. (İnaf, 1992, s. 54)

1963 yılına gelindiğinde Makarios Kıbrıs anayasasını Türklere ait haklarını oluşturan 13 maddelik kısmını değiştirmek istemiştir. Türkleri etkisiz hale getirerek

Enosis'e zemin hazırlamak istemektedir. Türk Cemaat Meclis Başkanı Dr.Fazıl Küçük bu öneriyi reddetmiştir. Bunun ardından "Akritas planı" devreye sokulmuştur. Akritas planı doğrultusunda 21 aralık1963'te Kıbrıs Türklerine ada çapında saldırılar başlatılmıştır. Kıbrıslı Türk yöneticiler devletin yönetim mekanizmalarının dışına itilmişleridir. (İnaf, 1992, s.52).

1964'te Makarios Garanti antlaşmasını tek tarafı olarak feshetmiş daha sonra geri adım atarak sadece garanti antlaşmasını feshetmeye yönelik girişimleri olacağını belirtmiştir. (Gazioğlu, 2003, s.490) Ayrıca İngiltere Kıbrıs'ın bağımsızlık ve siyasi bakımdan korunması için imza atmasına ve garantör ülkelerden biri olmasına rağmen, Kıbrıs'taki düzeni bozmaya çalışan Makarios'a engel olmak yerine, onun 13 maddelik mevcut Anayasayı değiştirmeye yönelik girişimlerini görmezden gelmiştir. (Savrun, 2019)

Ocak 1964'te Kıbrıs sorununa çözüm bulmak için Londra Konferansı düzenlemiştir. İngiltere Kıbrıs sorununun çözülmediği takdirde Türk Yunan savaşının çıkabileceğini hatta bu durumun üçüncü dünya savaşına kadar gideceğini geç de olsa öngörmüştür. Bu nedenle İngiltere bu sorunu çözmeyi oldukça ciddiye almaya başlamıştır (Göktepe, 2010, s.413). Ancak, Türkiye'de iktidar ve muhalefet Kıbrıs sorunu ile ilgili aynı görüşte değildir. İsmet İnönü, Makarios'un amaçlarını açıkladığı gün yani 3 Ocak 1964'te Cumhuriyet Senatosu'nda yeni kurulan hükümetin programını açıklarken muhalefet kanadında Millet Partisi Niğde Senatörü İzzet Gencer de yaptığı konuşmada, adanın güvenliği için Garanti Antlaşmalarının, Türkiye'ye vermiş olduğu müdahale hakkının kullanılması gerekliliğini savunmuştur. Müdahale yapılmayan her geçen günün Kıbrıs Türklerinin aleyhine olduğunu belirtmiş ve hükümetin bu konuda geç kaldığını değerlendirmiştir. Makarios'un Zürih ve Londra Antlaşmalarını çiğneyerek savaş ilan ettiğini ve 120 bin Kıbrıs Türkü'nün öldürüldüğünü dile getirmektedir. Hükümetin son derece pasif kaldığını sözlerine eklemiştir. (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 1964, s. 179-181). Aynı gün Adalet Partisi adına konuşma yapan Bursa Senatörü İhsan Sabri Çağlayangil ise; Kıbrıs'ta Londra ve Zürih Antlaşmaları hükümlerini ihlal edildiğini hükümetin ise bu durumlar karşısında gerekli tedbirleri almadığını belirtmektedir. (Cumhuriyet

Senatosu Tutanak Dergisi, 1964, s.188-190). İnönü hükümeti ise bu eleştiriler karşısında İngiliz hükümetinin düzeni sağlayacağını düşünmektedir. (Savrun, 2019)

Anayasal değişikliklere, Washington da karşı çıkmaktadır. Bu durumlar karşısında Makarios İngiltere'ye güveniyordu. Adada krizin önlenmesi için 1963'ten itibaren artık uluslararası müdahale gerekliydi. Böylelikle Türkiye ve Yunanistan duruma müdahil olmuştur. (Şahin,Topbaş 2016, s. 782). 1964 Ocak ayında ABD taraflara Amerikan, İngiliz, Türk ve Yunan askerlerinden oluşacak yaklaşık 10,000 kişilik bir NATO barış gücünün durumu kontrol altına almak üzere Kıbrıs'a sevk edilmesini teklif etmiştir. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere hükümetleri bunu kabul ederken, Makarios bu teklife sıcak bakmamıştır, (Kliridis, 1989b, s. 233-236). Adaya 4 Mart 1964 yılında gönderilen BM Barış Gücü olaylar karşısında etkili olamamıştır.

Kıbrısta Dr. Nihat İlhan'ın eşi ve çocuklarının katledilmesi olayının ardından, İsmet İnönü dünya liderlerine telgraf çekmiş ve Kıbrıs'taki Türklere yönelik olayları anlatmıştır (Gazioğlu, 2007, s.7). Ancak Türkiye, 1960 sonrası Kıbrıs melesiyle ilgili ileriye dönük bir planı ve hazırlığı yoktu ve 1963-64'de Ankara'da iç politika sorunlarından kaynaklı sarsıntılar yaşıyor zayıf bir hükümet profili çiziyordu. Özetle Kıbrıs sorununa hazırlıksız yakalanmış ve geç kalmıştır. (Tahyani, 2011, s.216). Ancak tüm bunlara rağmen Ankara en net tavrını Mayıs 1964'te Millet Meclisi'nde İnönü müttefiklerine yönelik şu sözlerle ifade etmiştir.

“Kıbrıs bizim Milli Davamızdır! Ve bu dava milletimizin şeref ve haysiyetinin gerektirdiği şekilde neticelendirilecektir. Bunun aksi bir hal çaresine bizi razı etmeye hiç kimsenin gücü yetmeyecektir. Topraklarına bağlılıklarını kanlarıyla ispat etmiş olan Kıbrıslı Türkler vatanları olan yerlerinde bütün haklarına sahip olarak hür ve güven içinde yaşayacaklardır. Bunu temin etmek Türkiye için bir şeref görevidir”. (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 1964, s.206)

Kıbrıs artık net bir şekilde milli bir dava olarak görülmüştür. Bu esnada Yunan hükümeti de Kıbrıs'a antlaşmada yazan asker sayısının çok üzerinde asker yollamıştır. Ancak Rumlar Yunan askerlerinin eskiden Yunan ordusunda askerlik yapmış Rumlar olduğunu iddia etmektedir. (Keser, 2008, s.370)

17 Kasım 1967 tarihinde, TBMM’de yapılan oylamada, çoğunluğun oyuyla, hükümete gereği halinde Türk ordusunu Kıbrıs’a sevk etme yetkisi vermiştir. Böylelikle Türkiye çok partili yapısına rağmen Kıbrıs meselesinde tek yürek olmuştur (Mütercimler, 1990, s.117).

ABD, Türk-Yunan savaşı çıkmasını engellemek için deneyimli diplomat Cyrus Vance’i iki ülke arasında arabuluculuk yapması için görevlendirmiştir. Bu olayın akabinde ABD’nin Türkiye’ye gönderdiği Johnson mektubu, Türkiye’nin hazırlanmakta olduğu askeri müdahaleyi önlemiştir. Türk hükümeti, Rum ordusu başkomutanlığına getirilen General Yorgos Grivas’ın Kıbrıs’tan uzaklaştırılmasını talep etmiştir. Türkiye’nin sert tavrı karşısında geri adım atmak zorunda kalan Cunta, bu istekleri kabul etmiştir. (Uslu, 2003, s.194).

29 Aralık 1967 günü, Kıbrıs Türk liderliği Geçici Türk Yönetimi’ni ilan etmiştir ve 1960 anayasası tekrar aktif olarak uygulanana kadar Türk bölgeleri adına yönetimi Temsilciler Meclisi’ndeki Türk vekillerin ve Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi üyelerinin yürüteceğini açıklamıştır (PIO, 2 Ocak 1968). Bunun ardında Makarios, Enosis değil bağımsızlık siyaseti yürütmek istediğini dile getirmiştir. Ancak Rauf Denktaş’ a göre bu zaman kazanmak için yapılan bir açıklamaydı.

13 Ağustos 1968 günü, Rum-Yunan ilişkileri açısından deprem etkisi yaratan bir gelişme yaşanmıştır. Atina’da, Cunta lideri Papadopoulos’a suikast girişimi yapılmış ve suikast girişimini gerçekleştiren zanlı bunu Rum İçişleri Bakanı Yorgacis’in yardımıyla yaptığını söylemiştir. (Kıralp, 2018).

Makarios ve Yunan cuntası arasında gerilim artmıştır. Bu durum adadaki hem Rumlar hem de Türkler açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Enosis siyasetinde Yunan ve Rumlar arasında fikir ayrılıklar söz konusu olmuştur. Fikir ayrılıkları adadaki şiddeti daha da artırmıştır. Rumlar arasında da Makarios’un özel polis birlikleri kurmasından, diktatörlüğe dayalı yönetiminden ve uluslararası başarısızlıklarından kaynaklı cephe oluşmuştur. Diğer yandan, Yunan Cuntası ve Makarios arasındaki iç çekişme 1970 yılı Mart ayında Makarios’a yapılan suikast girişimi ile daha da artmıştır. Yunanistan’daki Cunta Yönetimi, askeri yöntemleri

kullanarak Enosis'i gerçekleştirmek istemektedir. Ancak Makarios, böyle bir yöntemle girişilmesi durumunda Türkiye'nin müdahalesi nedeniyle Enosis'in gerçekleştirilemeyeceğini düşünmektedir. Ayrıca EOKA-B adında bir örgüt kurularak Makarios'u devre dışı bırakmaya çalışılmıştır. Makarios 2 Temmuz 1974'de hazırladığı mektubunda Yunanistan'daki Cunta Yönetimi'ne haber yollamıştır. Makarios, bu mektubunda, EOKA-B örgütünün kendisine karşı saldırılar düzenlediğini ve Atina tarafından finanse edildiğini belirtmiştir; 10 Temmuz 1974 tarihinde yaptığı bir basın toplantısında Makarios, EOKA-B ile iş birliği yapan 650 Yunan subayının Yunanistan'a geri çağırılması gerektiğini söylemiştir. Ancak Makarios'un bu çabaları sonuç vermemiş ve 15 Temmuz 1974 tarihinde Makarios'a bir darbe gerçekleştirilmiştir. Nikos Sampson, darbeyi gerçekleştirirken öncelikle Makarios'u devirmek sonrasında da Türkleri Ada'dan temizleyerek Enosis'i gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. (Çakar, 2002)

15 Temmuz 1974 sabahı, Yunanistan, Kıbrıs Cumhurbaşkanı olan Makarios devirmiştir. Cumhurbaşkanı Makarios'un sözde ölüm haberinden sonra darbeciler "Türk Celladı" diye bilinen Nikos Sampson'un Cumhurbaşkanı olarak seçmiştir. Kıbrıs'ta bir Yunan Cumhuriyetinin ilan edildiğini açıklamışlardır. 1974 yılına kadar, Makarios büyük rahatsızlık duyan ABD için Makarios'un devrilmesi memnuniyetle karşılanmıştır.(Karaca,2010)

Kıbrıs'taki Makarios'un devrildiği esnada Türk-Yunan ilişkileri oldukça gergindi. Başbakan Bülent Ecevit, Makarios darbesini "Yunan müdahalesi" olarak tanımlamıştır. Türkiye'nin, Ada'daki çıkarlarını korumak için gerekenin yapılacağını söylemiştir. ABD Kıbrıs'ın iç işlerine karışılmaması gerektiğini açıklamıştır. Makarios hükümeti, Sovyetler Birliği ile ilişkileri olumlu olmasından kaynaklı Sovyetler Birliği Makarios sonrası kurulan hükümetin meşru bir hükümet olmadığını belirtmiştir.(Canar,2018)

Darbede öldüğü sanılan Makarios, İngiltereye sığınmıştır. NATO ise; 17 Temmuz tarihli toplantısında aldığı kararla, Kıbrıs'ta darbeyi düzenleyen Yunan askerlerin adadan ayrılmasını istemiştir. Yunanistan Büyükelçisi Ancelos Korofas ise bu kararı reddetmiştir. Adadaki terör Rum ve Türk halkına karşı artmıştır. Makarios'un

kurduğu polis teşkilatı ile darbeci Yunan askerleri çatışmıştır. Türk evlerine girilmeyeceği kararlarına rağmen Türk evleri basılarak ruhsatlı silahlar bile toplanmıştır. Bu olayların akabinde Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırılmıştır. Kıbrıs'ın Yunanistan'ın eline geçmesi durumunda Türkiye'nin zor durumda kalacağı değerlendirilmiştir. Bu durumun Akdeniz'de Yunan adası doğuracağı değerlendirilmiştir. Bu durumda, Orta ve Güneydoğu Anadolu Yunan uçaklarının menziline girerek tehlike altına gireceği değerlendirilmiştir. Ecevit'e göre şimdi tepki gösterilmezse ada ileride Türkiye için tehlike teşkil edecektir. Kıbrıs'taki bir diğer tehlikede ise darbelerin Türk toplumuna karşı soykırım yapma olasılığının yüksek olmasıdır.(Karaca,2010)

Meseleyi diplomasi yoluyla çözüm bulmak için Başbakan Bülent Ecevit, "ortak girişim" konusunu görüşmek üzere 17 Temmuz'da Londra'ya gitmiştir. Amacı barışçıl yollarla meseleyi çözmektir. İngiltere Başbakanı Harold Wilson görüşmeler yapmıştır. Ancak İngiltere ile bir çözüm bulunamamıştır. İngiltere adadaki Rumların geleceğini önemsemekte o dönemde Kuzey İrlanda terör meselesiyle ilgilenmektedir. Yunan hükümeti Ecevit'in, Londra gezisinden oldukça rahatsız olmuştur. Bunun nedeni Türklerin Kıbrıs'ı işgal etme olasılığının gündeme gelmesinden kaynaklanmaktadır. İngiliz hükümetine göre çözüm Makarios'un Kıbrıs'a dönüp tanınması, Yunan darbeci askerlerin Yunanistan'a dönmesi, Kıbrıs'ta yasal hükümetin kurulmasıdır. Bu olaylar esnasında ABD Yunanistan'a ultimatö göndererek adadaki askerleri çekmesini ve Nikos Sampson'un görevden alınmasını istemiştir. Yunan yönetimi sadece Kıbrıs'taki askerlerini geri çekmiştir. (Milliyet, 18 Temmuz 1974,s.1)

Bu dönemde ABD ve Türkiye haşhaş ekimi meselesi yüzünden araları oldukça gergindir. ABD Türkiye'deki yardımların kesilmesi yönünde kararlar almıştır. Tüm bu gelişmeler Türkiye için müdahaleden başka çarenin olmadığını göstermiştir. 20 Temmuz sabah saat 05.00'da ilk Türk jetleri Kıbrıs'a gitmek üzere Adana hava üssünden ayrılmışlardır. Bir saat sonra Başbakan Bülent Ecevit, barışı getirmek için bu harekâtı gerçekleştirmeleri gerektiğini tüm dünyaya duyurmuştur. BM Güvenlik Konseyi'nin, müdahaleden sonra, Kıbrıs'ın bütünlüğüne tüm devletlerin saygı göstermesi gerektiğini, adadaki ortamı gelecek her türlü durumdan kaçınmalarını,

adada bulunan askeri personeli geri çekilmesini, BM Barış Gücü ile tüm tarafların iş birliği yapmasını gerektiğini belirtmiştir. (Karaca,2010)

BM yetkilisi Sisco ve Ecevit Ankara'da kısa bir görüşme yapmıştır. Sisco adada dağınık yerleşimi bulunan Türklerin güvenliklerinin sağlanacağını temin ederek hareketin bitirilmesini istemiştir. Türk birliklerinin sağladığı başarıların ardından Başbakan Bülent Ecevit, bir açıklama yaparak, BM Güvenlik Konseyi'nin ateşkes çağrısına Türkiye'nin uymayı kabul ettiğini belirtmiştir. Türkiye'nin Kıbrıs müdahalesine bağlı olarak Yunanistan'da Gizikos Başkanlığındaki cunta yönetimi 22 Temmuz'da baskılara dayanamayıp iktidardan çekilmiş, Paris'te bulunan ve ılımlı bir lider olarak tanınan Karamanlis Atina'ya çağrılmıştır. Bu durum karşısında adada ise Rum Cemaat Meclisi Başkanı Klerides olmuştur.(Karaca,2010)

Ateşkesin ardından, BM Güvenlik Konseyi adada gerilimin tekrar nüksetmemesi için Büyük Britanya Dışişleri Bakanı Callaghan ile yapılacak konferansa katılmak üzere Yunanistan ve Türkiye'ye davette bulunmuştur. Böylelikle Cenevre görüşmeleri başlamıştır. Türkiye taksime gitmeden federal bir çözüm yolunu desteklediklerini belirtmiştir. En iyi çözüm yolu Türkiye ile Yunanistan'dan ayrı ve bağımsız bir devlet içinde iki toplumun bir arada yaşamasını sağlanabilmesidir.(Kıralp,2018)

25 Temmuz 1974 günü gece saat 23:30'da başlayan Cenevre Konferansı'na İngiltere, Türkiye ve Yunanistan delegasyonları yanı sıra BM ve ABD Gözlemcisi de katılmıştır. Adadan Türk askerinin çekilmesi gerektiği teklif edilmiştir. Ama bu teklif Türkiye tarafından reddedilmiştir. Türkiye görüşmelerde isteklerini şöyle sıralamıştır:

“1. Kıbrıs'ta Türk ve Rum muhtar idareleri kurulmalıdır.

2. Devlet Başkanının meşruiyet ve etkinlik kazanması için Cumhurbaşkanı ile yardımcısının birlikte çalışmaları sağlanmalıdır.

3. Bütün Türk bölgelerinde güvenlik işleri Türk güvenlik kuvvetlerine bırakılmalıdır.

4. Lefkoşe Havaalanı, üç garantör ülke olan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından ortaklaşa işletilmeli ve hemen uluslararası trafiğe açılmalıdır.

5. *Ada'nın geleceğini tayin edecek statüyle ilgili görüşmelere en geç bir hafta, on gün içinde başlanmalıdır.*

Yunanistan ise görüşmelerde şu isteklerde bulunuyordu;

1) *Derhal Türk birlikleri durmalı ve 22 Temmuz hatlarına geri çekilmelidir.*

2) *Takviye yollamamalıdır.*

3) *Bu birliklerin etrafına konacak bir güvenlik kuşağı ile BM askerleri yerleştirilmelidir.*

4) *BM hem ilerlemeleri, hem de takviyeleri gözetlemelidir.*

5) *Anayasal sorunlar kesinlikle ele alınmamalı ve ancak Kıbrıslılar arası müzakerelerle sonuçlanmalıdır. Konferansın bu konuya karışması düşünülemez.”(Karaca,2010,ss.46-47).*

Görüşmelerde Türkiye ve Yunanistan arasında antlaşma sağlanamamıştır. Cenevre'den gelen olumsuz haberler üzerine, Ecevit Türkiye'nin isteklerinden taviz vermeyeceğini açıklamıştır. Görüşmelerin ardında Kıbrıs'ta değişen bir şey olmamıştır. Katliamlar devam etmiştir. Bunun üzerine Türkiye 14 Ağustos 1974'te harekâtın ikinci aşamasını gerçekleştirmiştir. Yunanistan ABD'nin Türkiye'yi durdurmasından kaynaklı NATO'nun askeri kanadından ayrılmıştır. ABD 1975'de Türkiye'ye Yunanistan'ın baskısıyla silah ambargosu uygulamıştır. Harekâttan sonra, Kıbrıslı Türkler 1983 yılında kendi devletlerini kurana kadar çeşitli şekillerde yönetimde söz sahibi olmuş ve kendi yönetimlerini kurmuştur.

Sonuç olarak, 1950'li yılların başında Türkiye çok partili dönem yeni geçiş yapmış ve iç meselelerine yoğunlaşmıştır. 1955 yılına kadar Türkiye'nin Kıbrıs meselesine bakış açısı statükosunu korumanın ötesine gitmemiştir. 1955'ten sonra ise Kıbrıs politikası taksim sonrası determinasyon ilkesini benimsenmiştir. Londra- Zürih Antlaşmasının akabinde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra ortak bir etnik kimliğin olmamasından kaynaklı Kıbrıs Cumhuriyeti devleti devamlılığını sağlayamamıştır.

Kıbrıs'ın Türkiye açısından önemi büyüktür. Kıbrıs'ın Ege'deki gibi sorun teşkil etmesi ülkede yeni sorunlara yol açmasına neden olacaktır. İktisadi boyutta ise

adaya hükmeden İskenderun Körfezine sahip olması anlamına gelmektedir. Ayrıca Kıbrıs Ortadoğu enerji kaynaklarının sevkiyat yolu üzerinde bulunmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün '*Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Bu ada bizim için çok önemlidir*' sözü Kıbrıs ın Türkiye Cumhuriyeti için önemini anlatmaktadır. (Karaca,2010)

Londra-Zürich antlaşmasıyla Türkiye adaya tek taraflı müdahale hakkı kazanmıştır. Bu antlaşmalarla adadaki İngiliz egemenliği Akrotiri ve Dikelya elektronik istihbarat üstleri hariç kalkmıştır. Bu iki üs ABD ve İngiltere için oldukça önemlidir. Ortadoğu petrolünün batıya geçişi ve Sovyetler yayılmacılığının durdurulması için önemli iki kaleidir. Zürih- Londra antlaşması Türkiye için tamamıyla tatmin edici değildi. Bu antlaşmanın sonuçları hassas bir denge üzerine kurulmuş ve bu dengenin bozulması adadaki barışa zarar vereceği ortadaydı. Nitekim öyle de olmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti 'Kanlı Noel' ve 'Kumsal Katliamı' sonrası gayri resmî olarak sona ermiştir. Bu katliamlardan sonra Türk jetleri Lefkoşa üzerinde uçuşlar yaparak Rumlara gözdağı vermiştir. Bu olaylar sonrasında Kıbrıs sorunu Türkiye için realistik çerçevede ele alınmaya başlamıştır. (Nostrum, 2012, ss.107-108).

1964 Akratis Planı çerçevesinde Yunanistan ve Mısır adaya asker ve silah göndermektedir. Katliamlarda devam etmekteydi. Bu durumlar karşısında Türkiye adadaki duruma müdahale kararı almıştır. ABD yetkilisinin bilgilendirilmek amacıyla Türkiye'ye çağırılmıştır. Bu gelişmenin sonrasında Türkiye için hayal kırıklığı olan Johnson mektubu yayınlanmıştır. ABD, Sovyetler ile nükleer savaşın eşiğinden dönmüş ve tekrar böyle bir gerilim istememektedir. Bu mektup Türkiye'nin müdahaleyi ertelemesine yol açmıştır. Bu erteleme Türkiye'nin lehine döndürdüğü bir dış politika haline gelmiştir. Bu süreçte Sovyetlerle olan ilişkilerini iyi seviyelere çıkarmıştır. 1967 yılında Geçitkale ve Boğaziçi katliamları Yunanistan ve Türkiye'yi savaşın eşiğine getirmiştir. Bu katliamların ardından 17 Kasım 1967 TBMM, hükümete gerekli görüldüğünde Yunanistan'a savaş açma yetkisi vermiştir. Türkiye Yunanistan' a nota vererek adaya usulsüz girmiş olan Yunan askerlerinin geri çekilmesini istemiştir. Bunun üzerine Yunan askerleri adadan ayrılmıştır.

Dört yıllık aradan sonra EOKA ve EOKA-B birleştirme çabaları iki ülke ilişkilerini tekrar gerilim noktasına getirmiştir. 1974'te Makarois Yunanistan tarafından devrilmiş yerine Türk düşmanı Nicos Sampson getirilmiştir. Bu durum Türkiye'yi müdahale etmeye zorlamıştır. 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı başlamıştır.

30 Temmuz 1974 I. Cenevre Antlaşması imzalanmıştır. Adada iki otonom yönetim varlığı kabul edilmiştir. Ancak bu antlaşmanın şartlarına da Yunan ve Rum kesimi uymamıştır. Bunun üzerine 'Ayşe Tatile Çıktı' parolası üzerine harekât tekrar başlamıştır. İkinci Harekât'ın sonucunda tekrar ateşkes sağlanmış ve ada kuzeyde Türkler güneyde Rumlar olacak şekilde ikiye ayrılmıştır. Türkiye ve Kıbrıs Türk yönetiminin bundan sonraki talebi adada federasyon kurulması olmuştur. 1983 yılına kadar yapılan görüşmelerde bu amaç doğrultusunda yapılmıştır. Fakat barışçı bir çözüm sağlanamamıştır. 1983 yılında KTFD Meclisi aldığı kararla KKTC'yi kurmuştur. Türkiye KKTC'nin kuruluş zamanının uygun olmadığını değerlendirse de KKTC'ye her türlü destek olacağını açıklamıştır. (Nostrum, 2012, ss.11-121).

SONUÇ

Kıbrıs tarihi boyunca birçok medeniyetin ve devletin egemenliği altında bulunmuştur. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ne kadar adada yaşayanların kendilerinin kurduğu bir devlet var olmamıştır. Ayrıca Kıbrıs halkı diye adaya özgü bir halk da olmamıştır. Mısırlılardan başlayarak Kıbrıs Cumhuriyeti'ne kadar dönemin güçlü devlet ve imparatorlukları Kıbrıs'ı egemenlikleri altında bulundurmıştır.

Kıbrıs adasının bu kadar fazla devletin egemenliği altına girmesinin en önemli sebebi bulunduğu coğrafyadaki stratejik önemidir. Akdeniz'de ticaret yollarına hakim olması, Ortadoğu'ya yakın olması, ayrıca Doğu Akdeniz'deki ülkelere karşı etki alanına sahip olması nedeniyle Akdeniz'de sabit uçak gemisi olarak değerlendirmek mümkündür.

Kıbrıs'ın stratejik önemini şu örnekle açıklayabiliriz. 1969 yılında Süveyş Kanalı'nın açılması ile birlikte ticaret yolları Akdeniz'e kaymıştır. Bunun üzerine dönemin hegemon gücü İngiltere Kıbrıs'ın yönetimini Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralmıştır. Böylelikle bölgeyi ve yapılan ticaret yolunu kontrol etme gücünü elde bulundurmıştır. Ayrıca Ortadoğu'da petrolün bulunması ile bölgenin stratejik önemi artmıştır. Bu bölge üzerindeki etkisini de Kıbrıs adası üzerinden sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra değişen durumunda, 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti anlaşmasında kendisine ait iki üssün adada bulunmasını sağlamıştır.

Ülkelerin Kıbrıs politikasını değerlendirirken adanın bu stratejik önemi daima ön planda olmuş ve politikalarını bu genel çerçevede yürütmüşlerdir. Ortadoğu'da petrolün bulunması, Süveyş Kanalı'nın açılması Kıbrıs adasının stratejik önemini daha da artırmıştır. Ayrıca Kıbrıs'ın Anadolu coğrafyası için önemi hiçbir zaman değişmemiştir. Anadolu'nun güney emniyeti için elde bulundurulması önem arz etmektedir. Kıbrıs adasının stratejik öneminden dolayı adayla bağlantısı olan veya bölgede etkisi olan devletlerin Kıbrıs üzerinde kendi çıkarları doğrultusunda bir politikası olmuştur.

Yunanistan bağımsızlığını kazandıktan sonra Helen politikası doğrultusunda genişleme amacı gütmektedir. Bu nedenle Kıbrıs adasının kendi ülkesi ile birleştirme amacı doğrultusunda ada üzerinde hak iddia etmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, İngiliz sömürgelerinin bağımsızlık kazanması ile birlikte Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını gündeme getirmiştir.

Yunanistan'ın BM'ye başvurması ile Kıbrıs sorunu ortaya çıkmış ve üç ülke arasında yapılan görüşmeler sonucunda 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Fakat Yunanistan'ın temel amacı adanın kendisine bağlanması olduğu için, kurulan yeni devlet de soruna çözüm olmamıştır. 1963 yılından itibaren adada Türklere karşı saldırılar başlamış ve yapılan görüşmelerde kalıcı bir çözüme ulaşılmamıştır. 1960 yılında yapılan antlaşmalarda İngiltere kendisine adada üs elde etmiş ve diğer yaşanan problemlere kayıtsız kalmıştır. 1964 yılından itibaren BM soruna müdahil olmuş günümüze kadar yapılan görüşmelerde ana aktör BM olmuştur. Ama BM de adada kalıcı bir çözüm sağlayamamıştır.

Türkiye sürece dahil olduktan sonra, 1974 yılına kadar sorunun görüşmelerle çözülmesi politikasını gütmüştür. Özellikle güçlü devletlerin soruna müdahil olup, Kıbrıs Türk halkına yapılan saldırıların engellenmesini ve can ve mal güvenliğinin sağlanmasını istemiştir. Fakat sorunun çözümüne katkı sağlayacak ülkelerin tümü Kıbrıs sorununda kendi çıkarları doğrultusunda politika izlemiş ve Türk halkına yapılan saldırıları görmemiştir.

Bu izlenen politikalar doğrultusunda, Kıbrıs sorununun çözümünde Türkiye yalnız kalmıştır. Adada yapılan saldırılara engel olmak amacıyla 1974 yılında adaya askeri müdahalede bulunmak zorunda kalmıştır. Kıbrıs Türk yönetimi ve Türkiye yaşanan bu gelişmeler neticesinde adada Kıbrıslı Türkler ve Rumların beraber yaşama durumunun mümkün olmadığını anlamıştır. Bu nedenle 1974-1983 yılları arasında Türkler ve Rumlar ayrı bölgelerde yaşayabileceği bir federal yapının kurulması politikasını izlemiştir. Bu doğrultuda birçok görüşme gerçekleştirilmiş ve iki kritik anlaşma imzalanmış, ama kalıcı ve adil bir çözüme ulaşılmamıştır. Özellikle Kıbrıs Rum yönetiminin sorunu kendi çıkarları doğrultusunda çözme ve sorunu uluslararası alana taşıma çabası çözüm umutları azaltmıştır. Bunun yanı sıra soruna müdahil ana

aktör olan BM'nin Kıbrıs Rum yönetimi lehine aldığı kararlar çözümsüzlüğü daha da derinleştirmiştir. BM Genel Kurulu'nun 1983 yılında aldığı karar bardağı taşıran son damla olmuş, Kıbrıs Türk yönetimi bağımsız devlet kurmanın kaçınılmaz olduğunu anlamış ve 15 Kasım 1983 yılında KKTC kurulduğunu ilan etmiştir.

KKTC'nin kuruluş sürecini incelediğimizde, Türkiye ve Kıbrıs Türk Yönetimini bağımsız devlet kurmaya yönlendiren nedenler şunlardır: Birincisi, Kıbrıs Rum Yönetimi adanın meşru temsilcisi olarak tanınması nedeniyle yapılan çözüm görüşmelerinde, adil ve kalıcı çözüm için gayret sarf etmemekte ve sorunu uluslararası alana taşıma çabası içerisinde bulunmasıdır. İkincisi, Kıbrıs sorununa müdahil devletlerin kendi çıkarları yönünde politika izlemesidir. Özellikle ABD ve İngiltere gibi dönemin etkin devletleri çözümsüzlüğü kendi politikalarına yakın olarak değerlendirmiştir. Üçüncüsü, Kıbrıs Türk Yönetimi ve Türkiye bağımsız devlet kurmanın çözüm üzerinde etkili olacağını ve çözüm sürecini hızlandıracağını değerlendirmesidir. Dördüncü ve en önemli neden 13 Mayıs 1983 tarihinde BM'nin almış olduğu 253 sayılı karar ile Kıbrıs Rum yönetimini meşru kabul etmesi ve Kıbrıs Türk toplumunu azınlık olarak göstermesidir. Bu tarihe kadar yapılan görüşmeleri göz ardı ederek bu kararı alması KKTC'nin kurulmasını kaçınılmaz kılmıştır.

Ayrıca Kıbrıs sorununun başlangıcından itibaren sürecin içinde olan Rauf Denктаş, Kıbrıs Türk toplumuna yapılan haksızlıkların tümüne şahit olmuştur. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nden itibaren yapılan görüşmelere bilfiil katılmıştır. Bu nedenle Kıbrıs Rum yönetiminin ve diğer aktörlerin bilinçaltılarını çok iyi bilmektedir. Sonuç olarak toplumlararası görüşmelerden bir sonuç çıkmayacağı kanaati kendisinde oluşmuş ve Kıbrıs sorununda farklı bir politika izlemek amacıyla KKTC ilanı kararı alınmasını sağlamıştır.

KKTC'nin ilanı çözüm için yeterli olmamıştır. Türkiye ve KKTC'nin mevcut statükoyu korumak için stratejik değişiklikler yapması gerekmektedir. Kıbrıs Türk toplumu ve Türkiye'nin adil bir çözüm üzerindeki gayreti Kıbrıs Rum Yönetimi ve toplumunun uzlaşmaz tutumuna bir etkisi olmamaktadır. Bu nedenle çözüm için görüşmelere devam ederken, Kıbrıs Türk toplumunun ve KKTC'nin uluslararası alanda varlığının ve tanınmasına yönelik gayret sarf edilmelidir. Uluslararası alanda

elde edilecek en küçük başarı Kıbrıs Rum Yönetimini çözüme yaklaştıracaktır. Özellikle Kıbrıs Türk toplumunun Annan Planı referandumuna evet oyu kullanması ile kazandığı olumlu havayı uluslararası alanda etkili bir şekilde kullanmalıdır. Öncelikli hedefi KKTC'nin tanınmasını sağlamak olmalıdır. KKTC ve Türkiye tanıma stratejisi gerçekleştirmediği durumda tanıma görünümü oluşturacak sonuçlara yönelmelidir. Örnek olarak bazı devletlerle veya uluslararası örgütler de temsilcilik açılması, toplantılara gözlemci statüsünde katılım Kıbrıs Türk toplumuna avantaj sağlayacaktır. Kıbrıs Rum toplumunun en çok çekindiği konu KKTC'nin tanınmasıdır. Bu yönde yapılan girişimler Kıbrıs Rum Yönetiminin çözüm odaklı yaklaşımlarına sebep olacaktır.

Kıbrıs sorunu Türkiye ve KKTC açısından uzun soluklu bir mücadeledir. Bu nedenle kısa ve uzun vadeli planlar yaparak sorunun çözülmesi sağlanmalıdır. Bu federal bir yapıda olabilir veya KKTC'nin tanınması da olabilir. Çünkü Kıbrıs Türk toplumunun çözüme Kıbrıs Rum toplumundan daha fazla ihtiyacı vardır.

KAYNAKÇA

- Alasya,H.F.(1987).KKTC Tarihi, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü,Ankara.
- Albayrak, M. (2000). Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1950-1960). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16(46), 249-275.
- An,A.(2017), Kıbrıs: Taksim mi Federalleşme mi?,*Yazılama Yayınevi*,İstanbul.
- Armaoğlu,F.(2000) 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi(1914-1995),Alkım Yayınevi,İstanbul.
- Aziz,A.(1969) Sovyetlerin Kıbrıs Tutumları 1965-1970,SBF Dergisi 24(4),201-204.
- Bolukbasi, S. (1998). The Cyprus dispute and the United Nations: Peaceful non-settlement between 1954 and 1996. *International Journal of Middle East Studies*, 30(3), 411-434.
- Bostancı, M. (2015). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânı ve buna yönelik tepkilerin Türk kamuoyundaki yankıları. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 34(57), 317-356.
- Bozkurt, İ. (2014). Abd'nin Kıbrıs Politikası Ve Türk Kamuoyu (1950-1964)(Johnson Mektubu'na Kadar). *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, (14), 141-189.
- Canar, B. (2018). SSCB-Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu (1964-1979). *ViraVerita E-Dergi*, (8), 223-246.
- Coşkun, Y. (2018a). 1950'ler ve 60'larda Kıbrıs Sorunu ve Türk-İngiliz Politikaları. *Tarih Okulu Dergisi*, 11(34), 853-868.
- Coşkun, Y. (2020). Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (1975) Kuruluş İlanına İngiliz Parlamentosunun Tepkisi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (37), 1-19.
- Crawshaw, N. (1978). *The Cyprus revolt: The origins, development and aftermath of an international dispute*. London: William Clowes & Sons.
- Çelik,B.(2008a)14 Nisan 2021 tarihinde erişildi.
- Çelik,B.(2008b)14 Nisan 2021 tarihinde erişildi.
- Çelik,B.(2008c)14 Nisan 2021 tarihinde erişildi.
- ÇELİK,B.(2008ç)14 Nisan 2021 tarihinde erişildi.
- ÇELİK,B.(2008d)14 Nisan 2021 tarihinde erişildi.
- ÇELİK,B.(2008e)14 Nisan 2021 tarihinde erişildi.
- ÇELİK,B.(2008f)14 Nisan 2021 tarihinde erişildi.

- Çoşkun, Y.(2018b). Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (KTFD) ilanından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kuruluşuna kadar olan süreçte Kıbrıs sorunu (1975-1983), *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*,Yıl:6, Sayı:64, ss.119-143.
- Değerli, E. S. (2012). Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950–1960). *Gazi Akademik Bakış*, (11), 85-102.
- Demir, N. (2005). Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 347-367.
- Denktaş,R. (1982), *The Cyprus Triangle*, George Allen & Unwin
- Denktaş,R.(2005) *Kıbrıs Girit Olmasın*,4.Baskı,İstanbul.
- Derman, G. S., & Kurban, V. (2016). Kıbrıs Sorununun Türk Dış Politikasına Etkisi Ve Abd-Sscb İle İlişkiler. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16(33), 455-484.
- Dolanbay H.(2019), “1975-1984 Arası Gündem: Kıbrıs Barış Harekâtı ve Türkiye'nin Dış Politikası” *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5/3, s. (851-862)
- Erçakuç,M.(2015).Devletlerin Tanınması ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Erol, H. (2015). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluş Süreci. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17.
- Ertekün,N. (1984), *The Cyprus Dispute and The Birth of Turkish Republic of Northern Cyprus*,
- Fırat, M. (2008). Görelî Özerklik-3 Yunanistan'la ilişkiler: 1960-1980. Oran, B. (der.), *Türk dış politikası: Kurtuluş Savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar 1919-1980*. (ss. 716-718). Cilt I. İstanbul: İletişim.
- Fırat,M.(2000) "AB-Kıbrıs İlişkileri ve Türkiye'nin Politikaları", En Uzun On Yıl, Buke Yayınları, İstanbul.
- Gazioğlu,A.C.(2001).Kıbrıs Türk Tarihi-Türk Dönemi(1570-1878),Lefkoşa, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.
- Göktepe, C., & Bilgiç, T. Ü. (2014). İngiliz Güvenlik ve Dış Politikasında Kıbrıs. *Bilig*, (68), 141-168.
- Gülen, A. (2012). İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası (1961-1965). *Atatürk Yolu Dergisi*, 13(50), 389-428.
- Güler, E. (2020). Basında Rauf Raif Denktaş Ve Kıbrıs Mücadelesi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 96-112

Gürel, Ş.S.(1985). Kıbrıs tarihi I-II, İstanbul, Kaynak Yayınları.

http://users.metu.edu.tr/kktctntm/KKTC_tarihi/ingiliz.html

http://users.metu.edu.tr/kktctntm/KKTC_tarihi/kibris_baris.html

http://users.metu.edu.tr/kktctntm/KKTC_tarihi/kibris_cum.html

http://users.metu.edu.tr/kktctntm/KKTC_tarihi/luzinyan.html

http://users.metu.edu.tr/kktctntm/KKTC_tarihi/osmanli.html

http://users.metu.edu.tr/kktctntm/KKTC_tarihi/tarih.html

http://users.metu.edu.tr/kktctntm/KKTC_tarihi/venedik.html

İnaf(1992).Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri, Uluslararası İlişkiler Ajansı. İstanbul.

İsmail,S.(1986).1571'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Kıbrıs Sorunu (İç Etkenler), KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Karaca, E. (2010). Türk Basınında KKTC'nin kuruluş süreci ve Türkiye'nin Kıbrıs politikası (1975-1983),Doktora Tezi (Gazi Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara.

Kıralp, Ş. (2018). 1967-1974 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türkiye ile Yunanistan'ın Kıbrıs Politikaları. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(2), 444-460. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i2.1437>

Nostrum,M.Keser,U.(2012). Adalar Denizinden Kıbrıs'a Akdeniz ve Sorunlar, Motif Yayınevi, Ankara.

Olçay,A.M.(2014), Kıbrıs'ta Çözüm Arayışları:Tarafların Hukuksal Tezlerine Genel Bakış(1964'ten 2014'e kadar),Gündoğan Yayınları,İstanbul.

Sandıklı, A. Yeni Kıbrıs Stratejisi "Tanınma". *Bilge Strateji*, 2(2), 1-22.

Sönmezoğlu, F. (1984). Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler: 1954-1975. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 38(3-4).

Sönmezoğlu, F. (2017). Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Kıbrıs Sorununun Çözümüne İlişkin Çabaları: 1974-1986. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi/ Istanbul University Faculty of Communication Journal*, (1-2), 291.

Sözen, A. (2004). 5 A Model of Power-Sharing in Cyprus: From the 1959 London-Zurich Agreements to the Annan Plan. *Turkish Studies*, 5(1), 61-77.

Stergiou,A.(2007) Soviet Policy Toward Cyprus.The Cyprus Review,19(2),83-106.

- Şahin, İ. & Topbaş, S. P. (2015). Kamuoyu ve Dış Politika Bağlamında Peyami Safa'nın Yazılarında Kıbrıs Meselesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(13), 389-412.
- Şahin,G.(2012).Kıbrıs Barış Harekatı ve KKTC Sürecinde Türk Kamuoyu, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Tamçelik, S. (2011). Kıbrıs' taki İngiliz üslerinin stratejik önemi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1510-1539.
- Tamçelik, S. (2013a). BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'la İlgili Aldığı Bazı Kararların Özellikleri Ve Analitik Değerlendirmesi (1964-1992). *Electronic Turkish Studies*, 8(12).
- Tamçelik, S. (2013b). Kıbrıs'ta BM Tarafından Gerçekleştirilen Toplumlararası Görüşmelerin Safhaları Ve Analitik Özellikleri. *Electronic Turkish Studies*, 8(5).
- TC Dışişleri Bakanlığı, 14 Nisan 2021 tarihinde erişildi https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-BM-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa
- Tezel, A. (2008). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin devlet olarak Kıbrıs sorununun çözümüne etkisi.
- Tülümen,T.(1998).Hayat Boyu Kıbrıs, Boğaziçi Yayınları.
- Uçarol, R.(2013). Kıbrıs ve Ege Sorunları: Türkiye-Yunanistan ilişkileri ve Türkiye'nin dış siyasetine etkileri(ss.1028-1089), Siyasi Tarih, Ankara, Der Yayınları.
- Ulas, H. (2016). Donors and De Facto States: A Case Study of Un Peacebuilding in the Self-Declared Turkish Republic of Northern Cyprus. *Journal of Peacebuilding & Development*, 11(1), 75-80.
- Vatansever, A. G. M. (2012). Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12, 1487-1530.

Gazeteler

Milliyet

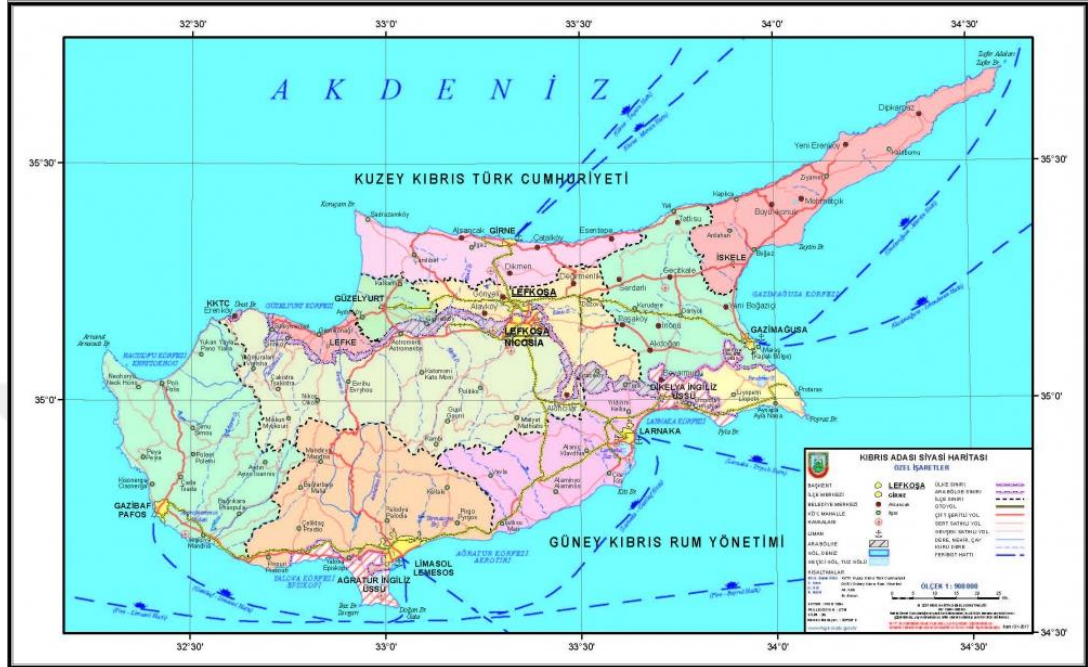
Tercüman

Cumhuriyet

Hürriyet

EKLER

EK-1. Kıbrıs siyasi haritası

Kaynak: <https://www.harita.gov.tr/urun/kibris-adasi-siyasi-haritasi/213> 12 Haziran 2021 tarihinde erişildi.

EK-2. Garanti antlaşması

Garanti Antlaşması (Zürich,11 Şubat 1959)

Bir taraftan Kıbrıs Cumhuriyeti, diğer taraftan Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, 1. Anayasanın esas maddeleri ile kurulan ve düzenlenen Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin tanınması ve devamının kendi ortak yararları gereği olduğunu dikkate alarak. 2. Sözü edilen anayasa ve oluşturulan duruma saygı gösterilmesini güvence altına alacak işbirliğini arzularak, aşağıdaki hususlar üzerinde anlaşmaya varmışlardır.

MADDE-1. Kıbrıs Cumhuriyeti, kendi bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini devam ettirmeyi ve anayasaya saygıyı güven altına almayı üstlenir. (taahhüt eder) Kıbrıs Cumhuriyeti, ayrıca tümüyle veya bir bölümüyle herhangi bir devlet ile hiçbir şekilde siyasi veya ekonomik bütünleşmeye girmeyeceğini taahhüt eder. (sorumluluğunu yüklenir) Kıbrıs Cumhuriyeti, bu maksatla adanın gerek birleşmesini, gerekse taksimini doğuracak doğrudan doğruya (direkt olarak) veya dolaylı olarak gerçekleştirmeye yardımcı ve teşvik edici tüm hareketleri yasaklar.

MADDE-2. Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1'nci maddede belirtilen taahhütlerini kaydederek, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü, güvenliğini ve anayasanın temel maddeleri ile oluşan durumu (state of affairs) tanırlar ve garanti ederler. Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin diğer herhangi bir devlet ile gerek birleşmesini. gerekse Ada'nın taksimini doğrudan doğruya, veya dolaylı olarak gerçekleştirmeye yardım ve teşvik edici bir amacı olan tüm hareketleri kendi yetki ve ilgileri oranında önlemeyi üstlenirler.

MADDE-3. Bu Antlaşma hükümlerinin herhangi birinin ihlali (çiğnenmesi) halinde Yunanistan, Türkiye ve İngiltere bu hükümlere saygıyı sağlamak için gerekli girişimlerin yapılması ve önlemlerin alınması maksadıyla aralarında danışmalarda bulunmayı üstlenirler. Üç garantör devletten biri, birlikte veya birbirlerine danışarak (işbirliği halinde) hareket etmek olanağı bulunmadığı takdirde, bu antlaşmanın oluşturduğu durumu (state of affairs) münhasıran yeniden oluşturmak gayesi ile hareket etmek hakkını korumaktadırlar.

MADDE-4. Bu antlaşma imza edildiği gün yürürlüğe girecektir. Yüksek Akit Taraflar, Birleşmiş Milletler Şartının (charter) 102'nci maddesi hükümlerine uygun olarak bu antlaşmayı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine en kısa sürede kaydettirmeyi üstlenirler.

Kaynak: [https://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-zurich-11-subat-1959 .tr.mfa](https://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-zurich-11-subat-1959.tr.mfa)
12 Haziran 2021 tarihinde erişildi.

TURNİTİN RAPORU

yusuf başdağ

ORJİNALLİK RAPORU

% 11	% 11	% 6	% 3
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.acarindex.com İnternet Kaynağı	% 2
2	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 2
3	kutaksam.karabuk.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	eksisozluk.com İnternet Kaynağı	% 1
5	Submitted to Atilim University Öğrenci Ödevi	% 1
6	acikerisim.pau.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
7	www.asosjournal.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	Submitted to Kocaeli Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
9	BOSTANCI, Mustafa. "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlânı ve Buna Yönelik Tepkilerin Türk Kamuoyundaki Yankıları",	<% 1

Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya
Fakültesi, 2015.

Yayın

10	GÖKTEPE, Cihat and BİLGİÇ ÜNLÜ, Tuba. "İngiliz Güvenlik ve Dış Politikasında Kıbrıs (1945-1974)", Ahmet Yesevi Üniversitesi, 2014. Yayın	<% 1
11	acikarsiv.atilim.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
12	www.haberherdakika.com İnternet Kaynağı	<% 1
13	qdoc.tips İnternet Kaynağı	<% 1
14	www.forum-nbg.de İnternet Kaynağı	<% 1
15	silo.tips İnternet Kaynağı	<% 1
16	tfpcrises.org İnternet Kaynağı	<% 1
17	issuu.com İnternet Kaynağı	<% 1
18	Submitted to Pamukkale Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
19	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	<% 1

20	www.tarihistan.org İnternet Kaynağı	<% 1
21	lolonolo.com İnternet Kaynağı	<% 1
22	dosyayukleme.ahievran.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
23	acikarsiv.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
24	baudegs.com İnternet Kaynağı	<% 1
25	KILIÇ, Fahri. "TÜRKİYE'DEN KIBRIS'A YAPILAN EĞİTİM YARDIMI: ", Erzincan Üniv. Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bl., 2017. Yayın	<% 1
26	etd.lib.metu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
27	tez.sdu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
28	viraverita.org İnternet Kaynağı	<% 1
29	app.trdizin.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
30	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1

31	acikerisim.istanbul.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
32	akgunlerdenizcilik.com İnternet Kaynağı	<% 1
33	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
34	www.dergibursa.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
35	www.haber.net.kk.tc İnternet Kaynağı	<% 1
36	Submitted to Bilkent University Öğrenci Ödevi	<% 1
37	Submitted to Eyuboglu School Öğrenci Ödevi	<% 1
38	Submitted to Trakya University Öğrenci Ödevi	<% 1
39	ramazanbalta.blogspot.com İnternet Kaynağı	<% 1
40	vdocuments.site İnternet Kaynağı	<% 1
41	odsgm.meb.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
42	www.ozelburoistihbarat.com İnternet Kaynağı	<% 1

43	www.tudev.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
44	openaccess.maltepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
45	www.sunsavunma.net İnternet Kaynağı	<% 1
46	www.tbmm.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
47	www.tkaonline.org İnternet Kaynağı	<% 1
48	Nikos Moudouros. "State of Exception in the Mediterranean", Springer Science and Business Media LLC, 2021 Yayın	<% 1
49	TAMÇELİK, Soyalp. "Kıbrıs'ta kurulan askeri ittifaklar ve özellikleri", Kıbrıs Üniversitesi, 2012. Yayın	<% 1
50	acikerisim.karabuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
51	dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
52	dspace.marmara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
	eprints.sdu.edu.tr	

53	İnternet Kaynağı	<% 1
54	idealimforum.blogspot.com İnternet Kaynağı	<% 1
55	sites.khas.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
56	uacj.academia.edu İnternet Kaynağı	<% 1
57	www.360mersin.com İnternet Kaynağı	<% 1
58	www.balkanlar.net İnternet Kaynağı	<% 1
59	TAMÇELİK, Soyalp. "Kıbrıs'ta Kurulmak İstlenen Yeni Sistemde "Geçici Dönem" ile İlgili Düzenlemeler ve Özellikleri", Gazi Üniversitesi, 2014. Yayın	<% 1
60	acikerisim.selcuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
61	can-kibrisim.blogspot.com İnternet Kaynağı	<% 1
62	istihbaratveanaliz.wordpress.com İnternet Kaynağı	<% 1
63	tarihibilgi.org İnternet Kaynağı	<% 1

64	ultanirplatformu.com İnternet Kaynağı	<% 1
65	www.atam.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
66	www.frmtr.com İnternet Kaynağı	<% 1
67	www.simavinsesigazetesi.com İnternet Kaynağı	<% 1
68	www.solkitap.net İnternet Kaynağı	<% 1
69	www.stratejikortak.com İnternet Kaynağı	<% 1
70	www.tumgazeteler.com İnternet Kaynağı	<% 1
71	Submitted to Girne American University Öğrenci Ödevi	<% 1
72	www.gzt.com İnternet Kaynağı	<% 1
73	eyvatan.wordpress.com İnternet Kaynağı	<% 1

Alıntılarını çıkart üzerinde
Bibliyografyayı Çıkart üzerinde

Eşleşmeleri çıkar Kapat

ÖZGEÇMİŞ**Adı Soyadı** : Yusuf BAŞDAĞ**Öğrenim Durumu**

Derece	Alan	Üniversite	Yılı
Lisans	Sistem Mühendisliği	Kara Harp Okulu	2006
Yüksek Lisans	Uluslararası İlişkiler	Atılım Üniversitesi	2021

İş Deneyimi

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
Milli Savunma Bakanlığı	Subay	15

Yabancı Diller : İngilizce**Tarih** :...../...../.....